

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Волкова Н.А.
Подвальна Н.Е.
Семенова К.Д.

Економічний аналіз

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Одеса ONEU 2020

УДК 657:005(075.8)
ББК 65.053я73
В 61

*Рекомендовано Вченою радою Одеського національного економічного університету
(протокол № 7 від 26.05.2020 р.)*

Рецензенти:

Немченко В.В. – доктор економічних наук, професор
Гончаренко О. М. – доктор економічних наук, професор
Коверда А. В. – кандидат економічних наук, доцент

Волкова Н. А., Подвальна Н. Е., Семенова К. Д. Економічний аналіз: Навч. посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.

Навчальний посібник з дисциплін «Економічний аналіз», «Організація та методика економічного аналізу» підготовлений відповідно до програми навчальних дисциплін для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

У навчальному виданні висвітлені теоретичні та практичні аспекти організації і методики економічного аналізу в системі управління підприємством.

Теоретичні, організаційні та методичні питання розглядаються у взаємозв'язку: від методів та методик, прийомів економічного аналізу та організації його на підприємстві; завдань виробництва та реалізації продукції, товарів та послуг до визначення фінансових результатів діяльності та фінансового стану підприємства. Навчальний посібник базується на чинних в Україні законодавчих і нормативних актах, методичних та інструктивних документах з питань бухгалтерського обліку й аналізу. За змістом він відповідає програмі навчальної дисципліни «Економічний аналіз» та «Організація та методика економічного аналізу». Значна увага приділяється інтерпретації показників звітності та трактуванню результатів дослідження з позиції економічного аналізу. Усі методики проілюстровані наскрізним прикладом аналізу діяльності підприємства. Для кожної теми надано контрольні запитання та тестові завдання.

Навчальний посібник може бути використано викладачами та студентами економічних спеціальностей, а також фахівцями з економіки, фінансів, бухгалтерського обліку та менеджменту.

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
1.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	7
1.1.	Значення та задачі економічного аналізу. Предмет, об'єкти та види економічного аналізу.	7
	Ключові терміни та поняття	7
1.1.1.	Структурно-логічні схеми	11
1.1.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	15
1.1.3.	Теми рефератів, доповідей	17
1.2.	Метод і методика економічного аналізу	18
	Ключові терміни та поняття	18
1.2.1.	Структурно-логічні схеми	20
1.2.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	23
1.2.3.	Теми рефератів, доповідей	24
1.3.	Прийоми економічного аналізу	24
	Ключові терміни та поняття	24
1.3.1.	Структурно-логічні схеми	27
1.3.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	30
1.3.3.	Теми рефератів, доповідей	31
1.3.4.	Вправи для самостійної роботи	31
1.3.5.	Приклад розв'язання вправ	34
2.	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	38
	Ключові терміни та поняття	38
2.1.	Структурно-логічні схеми	39
2.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	42
2.3.	Теми рефератів, доповідей	43
3.	АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ)	44
	Ключові терміни та поняття	44
3.1.	Структурно-логічні схеми	47
3.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	49
3.3.	Теми рефератів, доповідей	50
3.4.	Вправи для самостійної роботи	51
3.5.	Приклад розв'язання вправ	52
4.	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ Й ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ	55
	Ключові терміни та поняття	55
4.1.	Структурно-логічні схеми	57
4.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	58
4.3.	Теми рефератів, доповідей	59
4.4.	Вправи для самостійної роботи	59
4.5.	Приклад розв'язання вправ	65
5.	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	75
	Ключові терміни та поняття	75
5.1.	Структурно-логічні схеми	76

5.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	77
5.3.	Теми рефератів, доповідей	78
5.4.	Вправи для самостійної роботи	78
5.5.	Приклад розв'язання вправ	82
6.	АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ	88
	Ключові терміни та поняття	88
6.1.	Структурно-логічні схеми	89
6.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	93
6.3.	Теми рефератів, доповідей	94
6.4.	Вправи для самостійної роботи	94
6.5.	Приклад розв'язання вправ	96
7.	АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ	99
	Ключові терміни та поняття	99
7.1.	Структурно-логічні схеми	101
7.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	102
7.3.	Теми рефератів, доповідей	103
7.4.	Вправи для самостійної роботи	104
7.5.	Приклад розв'язання вправ	106
8.	АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	113
	Ключові терміни та поняття	113
8.1.	Структурно-логічні схеми	116
8.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	117
8.3.	Теми рефератів, доповідей	118
8.4.	Вправи для самостійної роботи	118
8.5.	Приклад розв'язання вправ	122
9.	АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	132
	Ключові терміни та поняття	132
9.1.	Структурно-логічні схеми	134
9.2.	Питання для роздуму, самоперевірки, повторення	138
9.3.	Теми рефератів, доповідей	138
9.4.	Вправи для самостійної роботи	139
9.5.	Приклад розв'язання вправ	145
10.	РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	160
11.	Тестові завдання	182
	Список літератури	210
	Додатки	211
	Додаток А	211
	Додаток Б	226

ВСТУП

Розвиток ринкової економіки в країні істотно залежить від рівня професійної підготовки управлінських кадрів, отримання нових знань і придбання практичних навиків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. У нових господарських умовах керівник і фахівець будь-якого рівня повинні володіти достатніми знаннями, щоб об'єктивно оцінювати результати діяльності підприємства, враховувати і оцінювати дію чинників, що впливають на процес його функціонування.

Пристаючи до аналізу стану підприємства, керівники і фахівці, в першу чергу, знайомляться з його фінансовою і статистичною звітністю. Саме звітність у концентрованому вигляді містить найістотнішу інформацію про організацію.

За фінансовою і статистичною звітністю можна сформулювати загальне розуміння бізнесу і оцінити багато аспектів діяльності підприємства, у тому числі успішність його маркетингової стратегії, ефективність використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, стан зусиль з оптимізації податкових платежів. Очевидно, що така інформація необхідна як внутрішнім користувачам (власникам і менеджменту), так і зовнішнім (кредиторам, потенційним інвесторам, аудиторам, податковим органам та ін.). Але цю інформацію складно ідентифікувати, інтерпретувати і оцінити, іноді вона суперечлива і неоднозначна. І тоді виникає необхідність відповідних алгоритмів аналізу, які дозволяють не тільки і не стільки обчислювати необхідні для оцінки організації показники, але й інтерпретувати одержані результати, які впливають на діяльність організації і приводять її до тих результатів, які ми бачимо у фінансовій звітності.

Головна мета навчального посібника – допомогти студентам і фахівцям, що мають відношення до організації і управління бізнесом, дати огляд прийомів, методів і методик, які можуть бути використані при проведенні

аналітичних розрахунків, а також допомогти оволодіти цими аналітичними інструментами, що дозволяють об'єктивно проводити не тільки комплексну оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства, але і на їх основі ухвалювати ефективні управлінські рішення, сприяючи економічному зростанню підприємства.

При підготовці даного видання авторами було проаналізовано і використано теоретичні розробки українських і зарубіжних учених в області теорії економічного аналізу, аналізу господарсько-фінансової діяльності, ефективного бізнесу. Матеріали дисципліни в повному обсязі використовувалися авторами протягом декількох років при читанні курсів з економічного аналізу і організації та методики економічного аналізу.

Особливістю навчального посібника є те, що він ґрунтується на використанні доступної звітно-облікової інформації, такої, як бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, додаток до бухгалтерського балансу. Запропонована вашій увазі логічна послідовність викладання матеріалу дозволяє забезпечити спадкоємність у пізнанні основ економічного аналізу: виявлення основних чинників, що впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства, осмислення і вибір методики аналізу з урахуванням специфіки конкретної ситуації, планування діяльності на перспективу, вибір найефективніших способів організації, фінансування, збільшення темпів економічного зростання підприємства. Розглянуті методи і методика забезпечені наскрізним прикладом, який дозволяє зрозуміти логіку аналітичних процедур і допоможе в практичній діяльності ухвалювати аргументовані управлінські рішення. За суттю, запропонований навчальний посібник є настільною книгою як для самостійного вивчення, так і для організації навчального процесу, з метою засвоєння практичних навичок організації і методики економічного аналізу.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

1.1. Значення та завдання економічного аналізу. Предмет, об'єкти та види економічного аналізу.

1.2. Метод і методика економічного аналізу.

1.3. Прийоми економічного аналізу.

1.1. Значення та завдання економічного аналізу. Предмет, об'єкти та види економічного аналізу

Ключові терміни та поняття

Аналіз – це метод дослідження, який полягає у мисленному або практичному роздрібненні цілого на складові частини.

Синтез – це метод дослідження будь-якого явища в його єдності і взаємозв'язку частин, узагальнення, зведення в єдине ціле даних, одержаних у процесі аналізу.

Індукція – спосіб переходу від знання окремих фактів до знання загального, від вивчення причин до результатів.

Дедукція – спосіб дослідження від загального до окремих фактів, від результатів до причин.

Економічний аналіз як наука вивчає економічні процеси та явища в їх взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Економічний аналіз – важливий елемент системи управління підприємством, дієвий засіб виявлення внутрішніх невикористаних резервів, основа для розробки оптимальних управлінських рішень для успішної діяльності в умовах ринку.

Зміст економічного аналізу полягає у визначенні конкретного завдання дослідження економічних явищ та процесів; комплексна їх оцінка у взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості; аналіз причин та наслідків цих зв'язків; обчислення величини та впливу факторів на відхилення

загального результативного показника; визначення основних напрямків розвитку; оцінка дієвості механізму реалізації управлінських рішень.

Мета економічного аналізу полягає в аналітичному обґрунтуванні управлінських рішень, що приймаються менеджерами (суб'єктами) різного рівня.

Предмет економічного аналізу – причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ і процесів, пізнання яких дозволяє комплексно оцінити господарські процеси та результати діяльності.

Об'єкти економічного аналізу – це всі сторони діяльності підприємства, усі процеси, пов'язані з цією діяльністю.

Суб'єкти економічного аналізу – власники, податкові органи, банки, акціонери, партнери, кредитори, фондові біржі, страхові компанії, аудиторські фірми.

Оперативний ситуаційний аналіз проводиться безпосередньо в ході виробництва або відразу після здійснення господарських операцій або зміни ситуації й за підсумками якого приймаються відповідні оперативні управлінські рішення.

Ретроспективний (наступний, подальший, підсумковий) аналіз проводиться після закінчення господарського циклу робіт. За допомогою цього виду аналізу можна глибоко і всебічно вивчити економіку підприємства, виявити чинники, резерви, недоліки, однак, уже після закінчення процесу виробництва.

Перспективний (попередній, прогнозний) аналіз передуює прийняттю управлінських рішень. Цей вид аналізу призначений для розгляду явищ і процесів із позиції майбутнього, тобто перспектив розвитку, прогнозування результатів діяльності, виконання замовлень, завдань, зобов'язань, запобігання небажаним результатам.

Діагностичний (експрес-аналіз) – це спосіб установлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів на основі типових ознак, які властиві лише для даного порушення. Знання цих ознак дозволяє швидко і

досить точно встановити характер порушень, не проводячи будь-яких замірів, розрахунків, тобто без дій, які, зазвичай, потребують додаткового часу та коштів.

Порівняльний аналіз використовується для здійснення оцінки виконання завдань, договірних зобов'язань, прогнозованих показників.

Факторний аналіз спрямований на виявлення розміру (величини) впливу чинників на результати діяльності підприємства.

Внутрішній аналіз здійснюється безпосередньо на підприємстві відповідними службами для управління його виробничою, комерційною та фінансовою діяльністю.

Зовнішній аналіз проводиться вищими органами управління підприємства, фінансовими органами, банками, акціонерами, інвесторами.

Внутрішньогосподарський аналіз дозволяє вивчити діяльність лише досліджуваного підприємства та його структурних підрозділів.

Міжгосподарський аналіз дає можливість порівняти результати діяльності декількох підприємств, що дозволяє виявити недоліки в їх роботі, резерви, передовий досвід і на основі цього дати більш об'єктивну оцінку ефективності діяльності підприємств.

Комплексний аналіз охоплює всю діяльність підприємства і дозволяє надати об'єктивну оцінку досягнутих економічних результатів, організаційно-технічного розвитку і ефективності використання виробничих ресурсів.

Тематичний (цільовий) аналіз передбачає вивчення окремих сторін діяльності підприємства, які є найбільш актуальними в даний час.

Техніко-економічний аналіз проводять технічні служби підприємства (відділ головного інженера, головного технолога, головного енергетика та ін.). Він дозволяє вивчити взаємодію технічних та економічних процесів, їх вплив на кінцевий результат діяльності.

Статистико-економічний аналіз вивчає загальні закономірності та тенденції розвитку масових явищ і процесів для загальної оцінки діяльності,

контролю за діяльністю і визначення основних напрямів розвитку. Такий аналіз, зазвичай, здійснюють статистичні органи.

Фінансово-економічний аналіз проводять фінансові служби підприємства, державні фінансові органи, банки. Цей вид аналізу має за мету дослідження фінансових результатів діяльності підприємства, а саме: прибутку, рентабельності, виконанню фінансового плану, ефективності використання власного та позикового капіталу, фінансової стійкості та платоспроможності.

Аудиторський (бухгалтерський) аналіз – це експертна діагностика фінансового стану підприємства. Його здійснюють аудитори або аудиторські компанії для оцінювання фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності, прогнозування фінансового стану, попередження банкрутства.

Соціально-економічний аналіз проводять економічні служби, соціологічні лабораторії, статистичні органи для дослідження взаємозв'язку соціальних та економічних процесів, їх взаємозалежності та впливу на результати господарської діяльності.

Економіко-екологічний аналіз має за мету дослідження взаємодії економічних та екологічних процесів, зв'язки природи і людини, а також витрати, пов'язані зі збереженням та поліпшенням навколишнього середовища.

Маркетинговий аналіз здійснюється службами маркетингу підприємства для дослідження ринків збуту продукції, її конкурентоспроможності, попиту та пропозиції, комерційного ризику, оптимізації цінової політики.

Моніторинг – це вид аналізу, який означає постійне і безперервне дослідження функціонування будь-яких процесів і новацій у конкретному середовищі господарського механізму.

Маржинальний аналіз – це метод аналізу, за допомогою якого дають оцінку й обґрунтовують ефективність прийняття управлінських рішень у бізнесі.

Функціонально-вартісний аналіз досліджує функції виробів або процесів, які виготовляє об'єкт, і зорієнтований на оптимальні методи їх реалізації на кожній стадії життєвого циклу. Призначенням цього методу є виявлення зайвих витрат і запобігання їх шляхом ліквідації непотрібних складових, деталей, заміни матеріалів.

Стохастичний (дисперсійний, кореляційний) аналіз використовується для вивчення стохастичних залежностей між досліджуваними явищами і процесами господарської діяльності підприємств.

Економіко-математичний аналіз має за мету встановлення оптимального варіанту управлінського рішення щодо використання виробничих ресурсів.

1.1.1. Структурно-логічні схеми

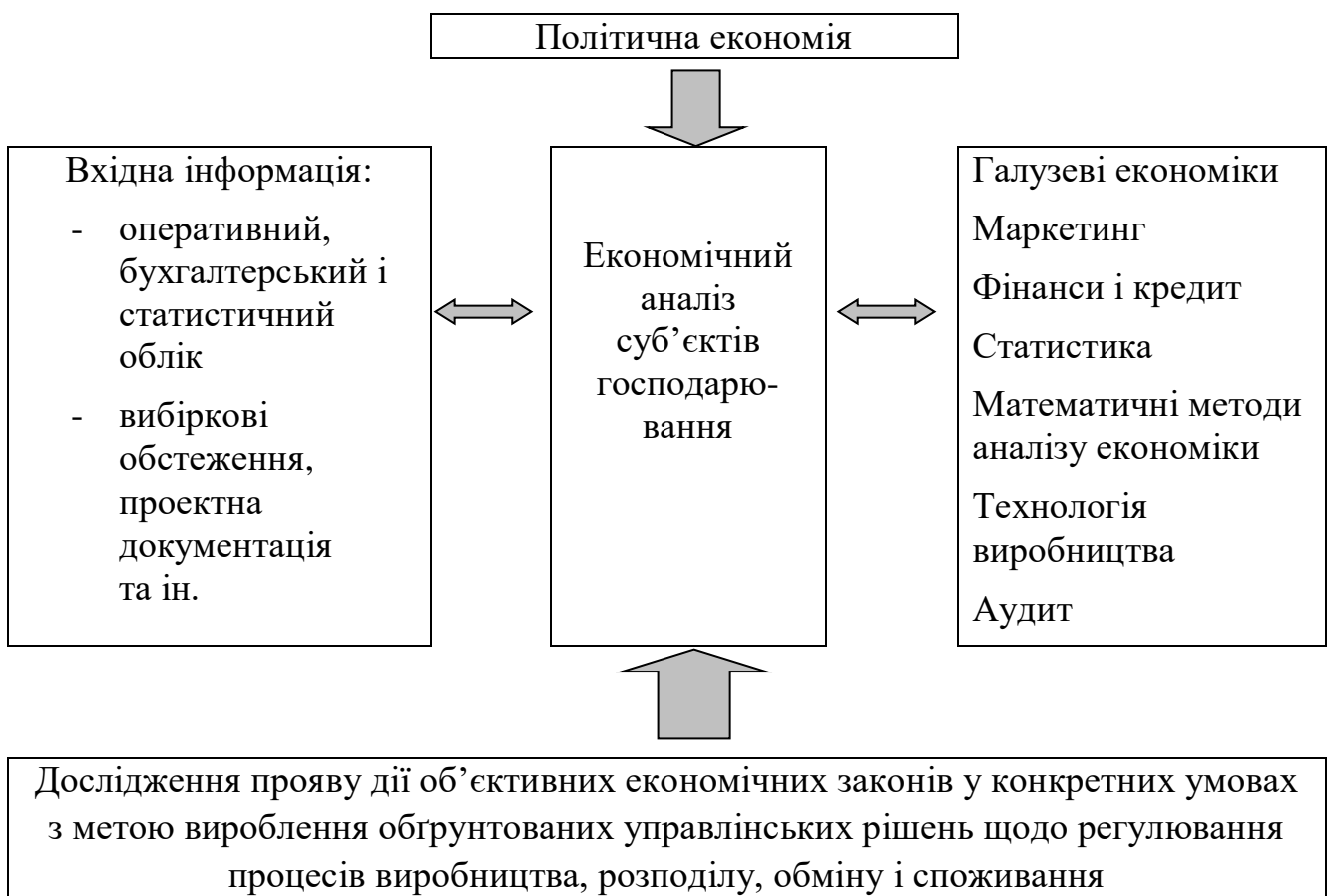

Рис. 1.1.1. Місце економічного аналізу серед інших економічних наук

ПЛАНУВАННЯ	За допомогою планування намічається програма ефективного функціонування об'єкта управління по досягненню заданої мети. Аналіз дає кількісну і якісну оцінку змін, що відбуваються в керованому об'єкті щодо заданої програми.
НОРМУВАННЯ	Нормування полягає утворенні такої системи норм і нормативів, що забезпечувала б нормальне функціонування підприємства. Процес обґрунтування норм полягає в аналізі і виборі найбільш ефективного їхнього варіанта або визначальних характеристик.
ОБЛІК	Система обліку відображає всі ресурси і господарські засоби підприємств, їхнє прямування і зміну. Використовуючи ці зведення, аналіз дозволяє встановити недоліки в обліку, виявити причини недоліків для того, щоб сприяти удосконалюванню обліку.
АНАЛІЗ	Аналіз бізнес-процесів діяльності організації на базі облікової, статистичної, планової інформації, обґрунтування управлінських рішень з метою підвищення ефективності діяльності.
КОНТРОЛЬ	Аналіз, використовуючи дані спостережень, який здійснюється в порядку контролю за процесами різних видів діяльності підприємств, дозволяє встановити випадки відсутності контролю за окремими сторонами роботи різноманітних ділянок підприємства. Це дозволяє виявити причини недоліків і вживати заходів щодо їх усунення.
РЕГУЛЮВАННЯ	Регулювання сприяє прийняттю оптимального управлінського рішення на базі комплексного підходу, а також його виконанню. Останнє досягається шляхом створення умов, що усувають дію негативних причин, якщо аналізом розкриті додаткові резерви.

Рис. 1.1.2. Місце економічного аналізу серед функцій управління

Функціональна спрямованість аналізу припускає його органічний взаємозв'язок із реалізацією визначених функцій управління – технічною підготовкою виробництва, розробкою економічних важелів управління матеріально-технічним забезпеченням виробництва, збутом, управлінням фінансами, вивченням кон'юнктури ринку, зовнішньоекономічними зв'язками, валютними відносинами

У сучасних умовах господарювання відбувається зсув акцентів із ретроспективного характеру аналізу до перспективного аналізу, що дозволяє прогнозувати економічні результати, вибирати альтернативи розвитку і виробляти практичні рекомендації для здійснення найкращого варіанта

Зміст економічного аналізу припускає рішення таких загальних завдань:
- оцінка обґрунтованості взятих зобов'язань
- об'єктивна оцінка динаміки розвитку підприємства
- визначення впливу техніко-економічних чинників на досягнуті результати роботи підприємства
- визначення внутрішніх резервів підвищення ефективності господарювання; розробка пропозицій щодо їх мобілізації
- контроль за впровадженням пропозицій, зроблених у ході аналізу
- поширення передового досвіду щодо підвищення ефективності виробництва – бенч-маркінг
- розробка короткострокових і довгострокових прогнозів щодо розвитку підприємства

Коло завдань, що вирішуються в умовах ринкової економіки:
- прогнозування попиту продукції і можливості її збуту на внутрішньому і зовнішньому ринках з урахуванням зміни цін
- оцінка виробничого потенціалу підприємства з урахуванням технічного рівня, необхідних інвестицій на майбутній період
- аналіз реальних умов і обсягу матеріально-технічного забезпечення, складу та рівня кваліфікації кадрів з точки зору відповідності новим умовам виробництва
- прогнозування на базі різноманітних розрахунків обсягу виробництва продукції і рівня собівартості, фінансових результатів
- оцінка загальної потреби підприємства в коштах, у тому разі залучених (кредити, випуск акцій та облігацій, валютні ресурси)

Рис. 1.1.3. Завдання економічного аналізу

Рис. 1.1.4. Види економічного аналізу

Рис. 1.1.5. Співвідношення та взаємозв'язок окремих видів аналізу

1.1.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Дайте визначення економічного аналізу як науки.
2. Назвіть основні риси економічного аналізу.
3. Розкрийте зміст економічного аналізу.
4. Розкрийте сутність економічного аналізу та необхідність його проведення.
5. Що є теоретичною основою економічного аналізу? Відповідь обґрунтуйте.
6. Аналіз і синтез. Їх сутність і відмінності між ними.
7. Роль економічного аналізу і синтезу в системі управління підприємством.

8. Що є предметом економічного аналізу як науки?
9. Назвіть об'єкти економічного аналізу.
10. Назвіть основні суб'єкти економічного аналізу та їх цілі.
11. У чому полягає мета підприємницької діяльності?
13. Розкрийте роль економічного аналізу в системі управління виробництвом та підвищення його ефективності.
14. Назвіть основні принципи та завдання економічного аналізу.
15. Охарактеризуйте функції управління та місце у них економічного аналізу.
16. Які базові принципи дослідження покладено в основу економічного аналізу?
17. З якими економічними дисциплінами має зв'язок економічний аналіз?
18. Дайте класифікацію видів економічного аналізу за основними критеріями.
29. Охарактеризуйте основні типологічні види економічного аналізу.
20. Розкрийте сутність класифікації видів економічного аналізу за ознакою часу.
21. Який вид аналізу має більше значення –ретроспективний чи перспективний?
22. Який вид аналізу має більше значення – оперативний чи підсумковий?
23. У чому ви вбачаєте різницю між перспективним і стратегічним аналізом?
24. Розкрийте сутність класифікації видів економічного аналізу залежно від глибини дослідження та призначення результатів економічного аналізу.
25. Розкрийте сутність класифікації видів економічного аналізу за обсягом дослідження та мірою охоплення даних.
26. Розкрийте сутність класифікації видів економічного аналізу за суб'єктами.
27. Розкрийте сутність класифікації видів економічного аналізу за місцем проведення.
28. Назвіть види економічного аналізу за об'єктами управління та охарактеризуйте їх.
29. Висвітліть сутність, назвіть види і завдання факторного аналізу.
30. За яким критерієм класифікують функціонально-вартісний і кореляційний види економічного аналізу?

1.1.3. Теми рефератів, доповідей

1. Історичні аспекти розвитку економічного аналізу.
2. Історія розвитку економічного аналізу в дореволюційний період.
4. Еволюція економічного аналізу у ХХ столітті.
5. Сучасні тенденції розвитку економічного аналізу.
7. Взаємозв'язок економічного аналізу з іншими науками.
8. Критичний огляд визначення аналізу в сучасній літературі.
10. Порівняльний аналіз підходів до визначення предмета економічного аналізу в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів.
11. Аналіз як функція управління.
12. Особливості класифікації аналізу за змістом процесу управління.
13. Періодизація виникнення видів аналізу.
14. Особливості класифікації видів аналізу в українській практиці.
15. Особливості та можливості порівняльного міжгалузевого аналізу.
16. Сутність та сфери використання порівняльного методу економічного аналізу.
17. Класифікації видів аналізу за просторовими та часовими ознаками.
18. Види економічного аналізу (фінансовий та маркетинговий).
19. Види економічного аналізу: технічний та фундаментальний.
20. Функціонально-вартісний аналіз у сучасних умовах господарювання.
21. ФВА та особливості його впровадження на практиці.
22. ФВА як інструмент зниження собівартості.
23. Способи вимірювання впливу факторів у стохастичному аналізі (кореляційний аналіз).
24. Фінансово-економічний аналіз як інструмент визначення життєдіяльності підприємства.
25. Стратегічний аналіз у системі заходів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

26. Види економічного аналізу (стратегічний, інвестиційний, соціально-економічний та логістичний).
27. Основи бенчмаркінгу.
28. Особливості PEST та GAP аналізу.

1.2. Метод і методика економічного аналізу

Ключові терміни та поняття

Метод економічного аналізу – це загальний підхід до вивчення діяльності підприємства, який реалізується в його методиці. Це спосіб системного, органічно пов'язаного вивчення, вимірювання й узагальнення впливу окремих чинників на виконання завдань і динаміку розвитку, виявлення резервів підвищення ефективності та якості роботи, здійснюваних шляхом обробки показників діяльності підприємства спеціальними прийомами.

Методологія економічного аналізу – більш загальне поняття, яке включає в себе, крім методу, дані щодо формування економічного явища, його структурних зв'язків і шляхів подальшого розвитку та вдосконалення.

Методичною основою економічного аналізу є діалектика, тобто розгляд всіх явищ і процесів у взаємозв'язку і взаємообумовленості, в постійному їх розвитку через боротьбу протилежностей, суперечностей, перехід кількісних змін в якісні.

Методика – сукупність конкретних прийомів, способів і засобів аналізу, що використовуються в певній послідовності для досягнення поставленої мети.

Науковий апарат аналізу – це сукупність конкретних прийомів дослідження.

Економічний показник є характеристикою конкретного об'єкта чи процесу, його економічної сутності в числовому вираженні.

Показники виконують функції оцінки результату роботи, чинника формування, ознаки зміни, кінцевої мети, проміжного наслідку.

Економічні показники класифікуються: за економічним змістом явищ і процесів; характером їх відображення; способом вимірювання; ступенем охоплення; місцем серед причинно-наслідкових зв'язків; способом формування.

Система показників – це впорядкована їх множина, в якій кожен показник дає кількісну або якісну характеристику певної сторони господарської діяльності, що має властивості звітності і подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублює їх.

Чинники (фактори) – це активно діючі сили, що викликають позитивні або негативні зміни аналізованого об'єкта.

Чинники (фактори) класифікуються: за умовами виробництва; з позиції обґрунтування рішення; за характером впливу на виробництво.

Резерви – це потенційні можливості підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємства за рахунок поліпшення використання ресурсів унаслідок упровадження певних заходів.

Резерви класифікуються: за місцем виникнення; за способом виявлення; за часом мобілізації; за стадіями створення й експлуатації виробів; за стадіями процесу відтворення; залежно від трьох моментів процесу виробництва; за характером впливу на результати виробництва.

Інформаційне забезпечення аналітичних досліджень – це сукупність інформаційних ресурсів і методів їх організації, необхідних і придатних для здійснення аналітичних і управлінських процедур, які забезпечують господарсько-фінансову діяльність підприємства.

Інформація – це впорядковані повідомлення про господарські процеси і явища, що відбуваються, сукупність певних даних і знань про них.

Вимоги до інформації: повнота, достовірність, суттєвість, порівнянність, неперервність, адаптивність, оперативність, перспективність.

Системний підхід до аналізу полягає в комплексному, взаємопов'язаному вивченні багатосторонніх зв'язків і взаємної обумовленості дії факторів виробництва, техніки і технології.

Принципи системного підходу: чітке формулювання мети аналізу; розгляд досліджуваної проблеми як єдиної системи; виявлення якнайбільшої кількості взаємозв'язків; виявлення і глибокий аналіз альтернативних шляхів вирішення проблеми.

1.2.1. Структурно-логічні схеми

Рис. 1.2.1. Методичні етапи аналітичної роботи

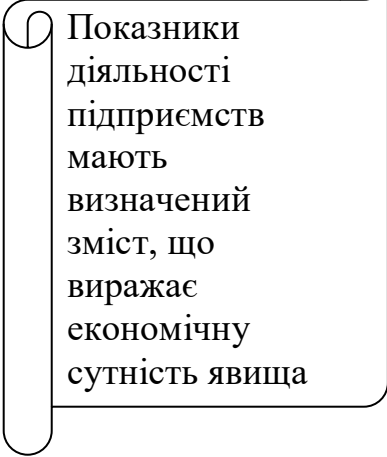
<i>За характером виміру:</i> - натуральні - умовно-натуральні - вартісні - трудові	 Показники діяльності підприємств мають визначений зміст, що виражає економічну сутність явища	<i>За охопленням дією:</i> - загальні - часткові
<i>За характером відображення процесів:</i> - відносні - абсолютні		<i>За змістом:</i> - кількісні - якісні
<i>За періодом, що вони охоплюють:</i> - показники статичні - показники динамічні		<i>За відношенням до діяльності:</i> - об'єктивні (незалежні) - суб'єктивні (залежні)

Рис. 1.2.2. Класифікація показників

Рис. 1.2.3. Класифікація чинників

Рис. 1.2.4. Класифікація резервів

1.2.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Дайте визначення методу економічного аналізу.
2. Що таке методика економічного аналізу? У чому полягають її особливості?
3. Дайте визначення поняття “економічний показник”.
4. Які функції можуть виконувати показники?
5. За якими ознаками класифікуються показники?
6. Наведіть приклади класифікації показників економічного аналізу за різними ознаками.
7. Що відображають кількісні та якісні показники?
8. Поміркуйте: показники “віддача основних засобів”, “продуктивність праці” – якісні чи кількісні?
9. Абсолютні і відносні показники. Їх сутність і порядок використання.
10. В яких вимірниках виражаються абсолютні показники?
11. Дайте визначення системи показників.
12. Дайте визначення поняття “чинники”.
13. Як можна класифікувати основні чинники виробництва? Наведіть приклади негативного та позитивного впливу чинників виробництва на економічні процеси підприємства.
14. Прямий і зворотний зв’язок між результативними і факторними ознаками. Їх сутність.
15. Дайте визначення поняття “резерви”.
16. Назвіть класифікаційні ознаки чинників та резервів виробництва, які враховуються у процесі аналізу господарської діяльності підприємства. Розкрийте їх зміст.
17. Наведіть приклади резервів за видами ресурсів.
18. Наведіть приклади виявлення резервів у сфері виробництва і сфері обігу.
19. За рахунок чого можна досягти підвищення ефективності виробництва?

20. Яка роль економічного аналізу в досягненні мети підприємницької діяльності?

1.2.3. Теми рефератів, доповідей

1. Система показників, які використовуються в аналізі.
2. Характеристика інформаційної бази аналітичних досліджень.
3. Інформаційна база економічного аналізу діяльності підприємства.
4. Сутність класифікації чинників економічного аналізу, їх роль і значення.
5. Резерви і шляхи досягнення підвищення ефективності підприємницької діяльності.

1.3. Прийоми економічного аналізу

Ключові терміни та поняття

Приєм порівняння – науковий метод пізнання, у ході якого невідоме (досліджуване) явище, об'єкти зіставляються з уже відомими, досліджуваними раніше, для виявлення загальних ознак або відмінностей між ними.

Горизонтальний порівняльний аналіз застосовується для визначення абсолютних і відносних відхилень фактичного рівня досліджуваних показників від базового та оцінки відхилень.

Вертикальний порівняльний аналіз використовується для вивчення структури економічних явищ та процесів шляхом розрахунку питомої ваги складових у загальному цілому, співвідношення складових цілого між собою, а також впливу чинників на рівень результативних показників шляхом порівняння їх розмірів до і після зміни відповідного чинника.

Трендовий аналіз застосовується для дослідження динаміки показників, тобто при вивченні їх відносних темпів зростання і приросту за ряд років.

Приєм деталізації полягає в розкладанні, розчленуванні загальних показників на складові.

Деталізація показників за часом дає можливість виявити динаміку явищ господарської діяльності, їх ритмічність, а також періоди, на які припадають кращі та гірші результати діяльності підприємства.

Деталізація показників за місцем дає можливість виявити передові (лідери) і відсталі (аутсайтери) ланки виробництва, вивчити причини відставання.

Деталізація показників за складовими частинами дозволяє вивчити вплив окремих елементів (чинників) на загальний результат, структурні зрушення в складі цих елементів.

Деталізація показників за центрами відповідальності дає змогу оцінити роботу окремих виконавців (служб), визначити їх права на заохочення.

Прийом середніх величин використовується для того, щоб одержати узагальнену кількісну характеристику сукупності однорідних явищ, процесів, показників за відповідною ознакою.

Прийом відносних величин – це узагальнюючі показники, які відображають кількісне співвідношення між двома ознаками, явищами і які вимірюються в коефіцієнтах, математичних відсотках, промілях, складних натуральних одиницях. За допомогою цього прийому можна глибше зрозуміти сутність і характер відхилень від базових показників.

Прийом групування – це поділ загального числа об'єктів досліджуваної сукупності на якісно однорідні групи за відповідними ознаками з метою вивчення її структури або взаємозв'язку між компонентами.

Типологічні групування призначені для розподілу всієї сукупності первинних даних суцільного або вибіркового спостереження на однорідні групи або класи.

Структурні групування використовують для подальшого вивчення внутрішньої побудови досліджуваної сукупності, її складу та структури.

Аналітичні групування дозволяють розкрити зміст середніх величин та виявити причинно-наслідкові зв'язки між узагальненими значеннями економічних показників у межах якісно однорідних груп.

Індексний прийом базується на відносних показниках. Розрізняють індивідуальні та зведені індекси, а серед зведених виділяють агрегатні.

Індивідуальні індекси характеризують співвідношення фактичних і планових індивідуальних показників (окремих елементів сукупності).

Зведені індекси показують співвідношення зведеного фактичного показника до планової чи базової величини.

Агрегатні індекси характеризують співвідношення суми величини фактичних показників до суми величини базових показників. Ці індекси дозволяють вираховувати вплив факторів на сукупність.

Балансовий (сальдовий) прийом полягає в установленні рівноваги між кількома однорідними та взаємопов'язаними показниками для виявлення значення одного з них за відомими значеннями інших.

Прийом елімінування – це логічний прийом, за допомогою якого вивчають дію зміни одного факторного показника на зміну головного (узагальнюючого) показника. Це може здійснюватися різними способами, найбільш поширеними з яких є: повний прийом ланцюгових підстановок, скорочений прийом ланцюгових підстановок, прийом відхилень у рівнях показників, прийом перерахунку планових показників.

Економіко-математичні прийоми.

Кореляційний аналіз дає можливість виявити зв'язок між окремими явищами або показниками та виміряти міцність цього зв'язку. Цей зв'язок може бути сильним, при якому значення коефіцієнта кореляції наближається до одиниці, в інших випадках зв'язок може бути практично відсутнім, коли коефіцієнт кореляції наближається до нуля.

Парна кореляція дає можливість перевірити наявність та тісноту зв'язку між двома показниками, один із яких є факторним, а інший – результативним.

Множинна кореляція дозволяє встановити зв'язок, який виникає у результаті взаємодії кількох факторних показників з результативним.

Регресійний аналіз призначений для аналітичного відображення стохастичної залежності між досліджуваними показниками. Рівняння регресії показує, на скільки одиниць змінюється результативний (залежний) показник при зміні будь-якого незалежного показника (фактора) на одну свою одиницю.

Кореляційно-регресійний аналіз використовується для визначення тісноти зв'язку (залежності) між показниками, які не пов'язані між собою функціонально, та аналітичного відображення цієї залежності.

Дисперсійний аналіз призначений для встановлення тісноти зв'язку між досліджуваною (результативною) ознакою та різних одночасно діючих факторів, які, зазвичай, не мають кількісного вираження. Завданням дисперсійного аналізу є визначення ступеня впливу факторів та їх взаємодії.

Методи математичного програмування використовуються для оптимізації господарської діяльності. За допомогою цих методів здійснюють оцінку ступеня досягнення потенціалу, визначають “вузькі місця”, рівень конкурентності та дефіцитності.

1.3.1. Структурно-логічні схеми

АНАЛІЗ – прийом дослідження, що полягає в розчленуванні цілого на складові елементи	СИНТЕЗ – прийом, що полягає в з'єднанні окремих елементів у єдине ціле
ІНДУКЦІЯ – прийом дослідження, при якому від знання окремих фактів йдуть до узагальнень; від часткового до загального	ДЕДУКЦІЯ – прийом дослідження, при якому від загальних положень, правил і законів йдуть до менш загальних положень, законів; від загального до часткового
СПОСТЕРЕЖЕННЯ – систематичне, цілеспрямоване сприйняття об'єкта	ВИМІР – процес визначення чисельного значення деякого розміру за допомогою одиниці виміру
ПОРІВНЯННЯ – встановлення подібності й розходження предметів і явищ дійсності	АБСТРАГУВАННЯ – уявне відволікання від несуттєвих властивостей, зв'язків предметів і одночасне виділення однієї або декількох з цих сторін, які цікавлять дослідника

Рис. 1.3.1. Загальнонаукові прийоми

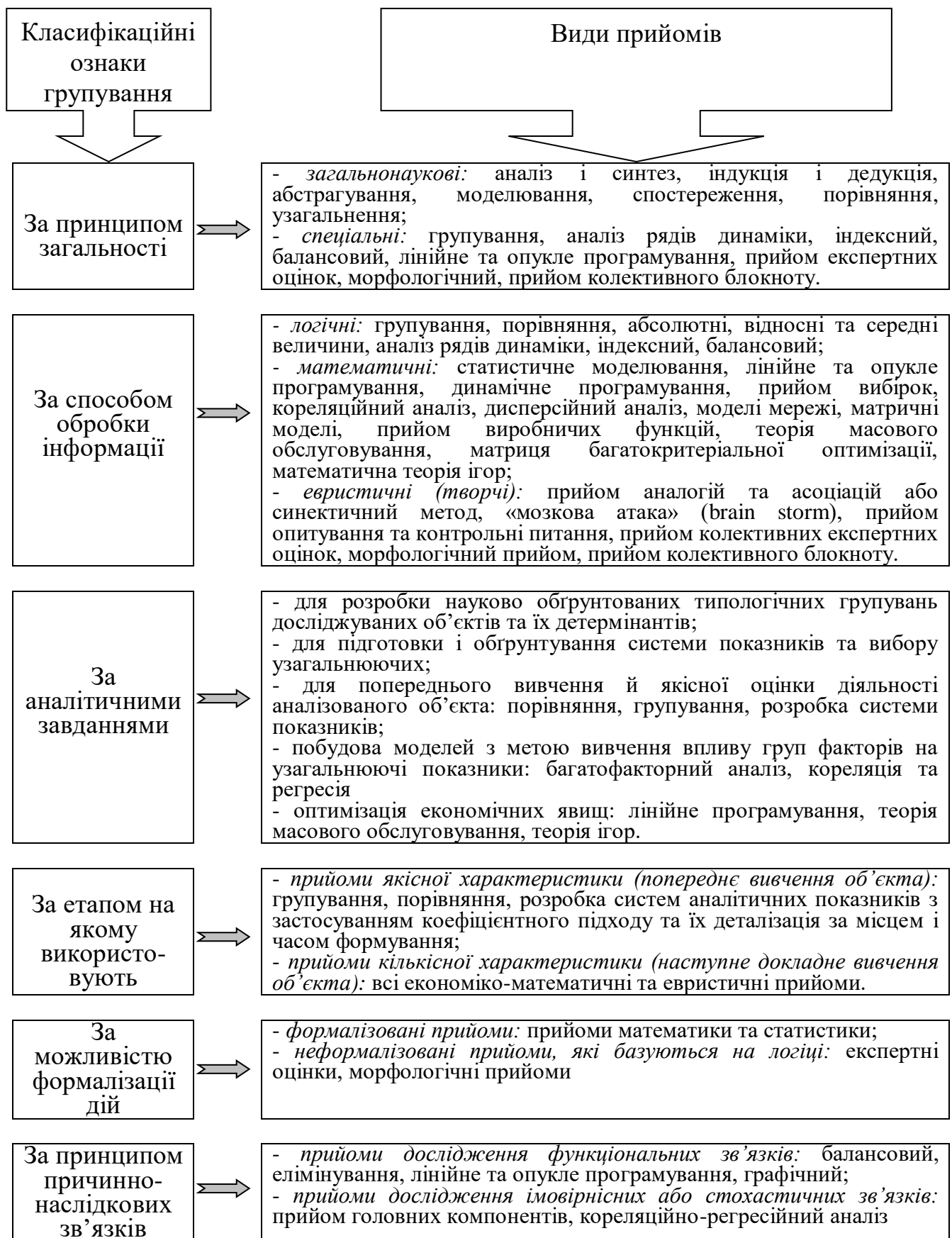

Рис. 1.3.2. Класифікації прийомів аналізу

Рис. 1.3.3. Спеціальні прийоми аналізу

1.3.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. У чому полягає сутність прийому порівняння?
2. Які види порівнянь застосовують в економічному аналізі та яка їхня мета?
3. За яких умов можливе використання прийому порівняння?
4. Назвіть основні способи приведення показників до порівнянного виду.
5. У чому полягає сутність методу деталізації та які види деталізації Ви знаєте?
6. Охарактеризуйте основні види відносних і середніх величин.
7. У чому полягає суть методу групування та які види групувань Ви знаєте?
8. Дайте характеристику індексному методу.
9. У чому полягає балансовий (сальдовий) прийом економічного аналізу?
10. Яка роль табличного та графічного подання аналітичної інформації?
11. Що означає елімінувати?
12. Назвіть основні прийоми, що застосовують для виміру впливу факторів у детермінованому факторному аналізі.
13. Охарактеризуйте суть, сферу застосування і процедуру розрахунків основних прийомів, що застосовуються для вимірювання впливу факторів. Опишіть сутність прийому ланцюгових підстановок.
14. За якими правилами обчислюють вплив факторів на відхилення за загальним показником скороченим прийомом ланцюгових підстановок?
15. Розкрийте методику обчислення впливу факторів за допомогою прийому різниць у рівнях показників.
16. Які методи відносяться до статистичних?
17. Економіко-математичні методи в економічному аналізі, їх класифікація.
18. Для чого і коли застосовують прийоми кореляційного аналізу? Які його завдання?
19. Для чого і як розраховують коефіцієнт кореляції?
20. З якою метою використовують кореляційно-регресійний аналіз та які його етапи?

1.3.3. Теми рефератів, доповідей

1. Проблемні питання класифікації прийомів економічного аналізу.
2. Сутність та методика застосування прийому порівняння.
3. Сутність та методика застосування прийому групування.
4. Сутність та методика застосування прийому абсолютних, відносних та середніх величин.
5. Сутність та методика застосування балансового (сальдового) прийому.
6. Сутність та методика застосування прийому перерахунку.
7. Сутність та методика застосування прийому долевої (пайової) участі.
8. Сутність та методика застосування індексного прийому.
9. Сутність та методика застосування графічного прийому.
10. Сутність та методика застосування економіко-математичних методів та прийомів.
11. Сутність та методика застосування прийому побудови аналітичних таблиць.
12. Способи вимірювання впливу факторів у стохастичному аналізі.
13. Установлення причинно-наслідкових зв'язків за допомогою факторних групувань.
14. Методи фінансових обчислень.
15. Математико-статистичні методи вимірювання зв'язків між факторами та результативним показником.

1.3.4. Вправи для самостійної роботи

1. За допомогою прийомів ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних відхилень розрахувати вплив чинників (факторів) на фонд робочого часу. Надати факторну модель фонду робочого часу. Для розрахунків використовувати дані, що наведені в таблиці 1.4.1.

Таблиця 1.4.1

Вихідна інформація для аналізу впливу факторів на зміну фонду робочого часу

Показники	Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік
Середньорічна чисельність робітників, чол.	95	85	126	133	245	207
Кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, людино-дні	26410	22780	34650	36442	68600	57753
Кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, людино-годин	203357	179962	259875	280604	507640	450473,4

2. За допомогою прийомів ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних відхилень розрахувати вплив факторів праці на вартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Навести факторну модель зміни обсягу реалізації за рахунок факторів праці. Для розрахунків використовувати дані, що наведені в таблиці 1.4.2.

Таблиця 1.4.2

Вихідна інформація для аналізу впливу факторів праці на вартість реалізації продукції (товарів, робіт та послуг)

Показники	Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Вартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	38751,3	37078,96	24247,7	24529,6	36931,3	38608,8

Продовження табл. 1.4.2

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
2. Середньорічна чисельність робітників, чол.	253	246	165	172	214	198
3. Кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, людино-дні	67804	66420	43230	46440	58850	53064
4. Кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, людино-годин	515310,4	511434	341517	352944	453145	419205,6

3. За допомогою прийомів ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних відхилень визначити вплив факторів засобів праці на вартість реалізації продукції (товарів, робіт та послуг). Надати факторну модель зміни обсягу реалізації за рахунок факторів засобів праці. Для розрахунків використовувати дані, подані в таблиці 1.4.3.

Таблиця 1.4.3

Вихідна інформація для аналізу впливу факторів засобів праці на вартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Показники	Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік	За попередній рік	За звітний рік
1. Вартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	45670	44980	79640	80901	38950	35670
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	12565	11890	33990	32450	17880	18450
3. Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	4760	4970	15800	14780	8890	7465

1.3.5. Приклад розв'язання вправ

1. За допомогою прийому ланцюгових підстановок проведемо розрахунок впливу факторів праці на вартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), вихідні дані наведені в таблиці 1.5.1.

Таблиця 1.5.1

Показники	За попередній рік	За звітний рік
1. Вартість реалізації продукції, тис. грн.	6250	6636
2. Середня чисельність робітників, чол.	303	308
3. Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні	260	268
4. Середня тривалість робочого дня, годин	7,5	8,0
5. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.	10,5779	10,0491

Факторна модель зміни вартості реалізації продукції під впливом чинників праці має такий вигляд:

$$P_v = Ч \times Д \times Т \times V_{пр},$$

де P_v – вартість реалізації продукції, тис. грн.;

$Ч$ – середня чисельність робітників, осіб;

$Д$ – середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні;

$Т$ – середня тривалість робочого дня, годин;

$V_{п.р.}$ – середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.

На наступному етапі слід побудувати аналітичну таблицю та провести розрахунки (табл. 1.5.2).

Таблиця 1.5.2

Аналіз впливу факторів праці на вартість реалізації продукції

Під-ста-нов-ка	Середня чисельність робітників, чол.	Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні	Середня тривалість робочого дня, год.	Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.	Вартість реалізації продукції, тис. грн.	Розрахунок	Вплив факторів
0	303	260	7,5	10,5779	6250	-	-
1	308	260	7,5	10,5779	6353	$6353 - 6250 = 103$	↑ Ч
2	308	268	7,5	10,5779	6549	$6549 - 6353 = 196$	↑ Д
3	308	268	8	10,5779	6985	$6985 - 6549 = 436$	↑ Т
4	308	268	8	10,0491	6636	$6636 - 6985 = -349$	↓ $V_{пр}$

$$\text{Баланс факторів: } 103 + 196 + 436 - 349 = 6636 - 6250$$

2. За допомогою прийому абсолютних відхилень провести аналіз впливу чинників засобів праці на вартість реалізації продукції (табл.1.5.3).

Таблиця 1.5.3

Показники	За попередній рік	За звітний рік
1. Вартість реалізації продукції, тис. грн.	6250	6636
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	5225	5250
3. Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	2873,75	3150,00

Факторна модель зміни вартості реалізації продукції під впливом чинників засобів праці має такий вигляд:

$$P_v = OЗ \times Ч_{ачоз} \times B_{ач},$$

де P_v – вартість реалізації продукції, тис. грн.;

$OЗ$ – середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

$Ч_{ачоз}$ – частка активної частини основних засобів;

$B_{ач}$ – віддача активної частини основних засобів, грн.

На наступному етапі слід скласти аналітичну таблицю та провести розрахунки (табл. 1.5.4).

Таблиця 1.5.4

Аналіз впливу чинників засобів праці на вартість реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення			
			усього	у т. ч. за рахунок		
				$OЗ$	$Ч_{ачоз}$	$B_{ач}$
1. Вартість реалізації продукції, тис. грн.	6250	6636	386			
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	5225	5250	25	25 x x 0,55 x x 2,1749 = 29,9		
3. Частка активної частини основних засобів	0,55	0,60	0,05		0,05 x x 2,1749 x 5250 = 570,9	
4. Віддача активної частини основних засобів, грн.	2,1749	2,1067	-0,0682			-0,0682 x x 0,6 x x 5250 = -214,8

Баланс факторів: $29,9 + 570,9 - 214,8 = 6636 - 6250$

3. За допомогою прийому відхилень у рівнях показників розрахувати вплив чинників предметів праці на вартість реалізації продукції (табл.1.5.5)

Таблиця 1.5.5

Показники	За попередній рік	За звітний рік
1. Вартість реалізації продукції підприємства, тис. грн.	6250	6636
2. Матеріальні витрати, тис. грн.	2555	2999
3. Матеріаловіддача, грн.	2,4462	2,2127

Факторна модель зміни вартості реалізації продукції під впливом чинників предметів праці:

$$P_B = O_B \times M_B,$$

де O_B – обсяг реалізованої продукції, тис. грн.;

M_B – матеріальні витрати, тис. грн.;

M_B – матеріаловіддача, грн.

На наступному етапі слід побудувати аналітичну таблицю та провести розрахунки (табл. 1.5.6).

Таблиця 1.5.6

Аналіз впливу чинників предметів праці на вартість реалізації продукції

Показники	Темп зростання, %	Різниця в рівнях показників	Вплив на відхилення		Розрахунок
			сума, тис. грн.	найменування чинників	
1. Матеріальні витрати (2999 : 2555) x 100	117,378	117,378 – 100 = +17,378	+1086,13	збільшення матеріальних витрат	$\frac{+17,378 \times 6250}{100}$
2. Обсяг продукції	106,176	106,176 – 117,378 = -11,202	-700,13	зменшення матеріаловіддачі	$\frac{-11,202 \times 6250}{100}$

Баланс факторів: 1086,13 – 700,13 = 6636 – 6250

4. За допомогою прийому перерахунку визначити абсолютне та відносне відхилення матеріальних витрат підприємства (табл. 1.5.7).

Таблиця 1.5.7

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Темп зростання, %
1. Вартість реалізації продукції підприємства, тис. грн.	6250	6636	106,18
2. Матеріальні витрати, тис. грн.	2555	2999	117,38

Побудуємо аналітичну таблицю та проведемо розрахунки (табл. 1.5.8).

Таблиця 1.5.8

Визначення абсолютного та відносного відхилення матеріальних витрат підприємства

Показник	За попередній рік	Фактично за звітний рік в оцінці минулого року	За звітний рік	Відхилення	
				абсолютне	відносне
Матеріальні витрати	2555	$\frac{2555 \times 106,176}{100}$ 2713	2999	$2999 - 2555 =$ 444	$2999 - 2713 =$ 286

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

1. Поняття організації економічного аналізу та основні етапи його проведення.
2. Організаційні форми економічного аналізу на підприємстві.
3. Інформаційне забезпечення економічного аналізу та планування аналітичної роботи.
4. Документальне оформлення результатів аналізу.

Ключові терміни та поняття

Організація аналітичної роботи включає розробку загальних планів та програм; порядок проведення аналізу; матеріальне, методичне та наукове забезпечення; загальне керівництво; способи виконання аналітичних робіт; контроль за виконанням.

Етапи аналітичного процесу:

- підготовчий (розробка програми аналізу, визначення кола інформаційних матеріалів та підготовка їх до аналізу);
- основний (аналітичне опрацювання показників, вирішення в ході аналітичних досліджень основних завдань аналізу, оцінка результатів діяльності);
- завершальний (узагальнення результатів аналізу та їх оформлення, передача аналітичної інформації, висновків та пропозицій керівництву підприємства для прийняття управлінських рішень).

Інформація – це впорядковані повідомлення про господарські процеси і явища, що відбуваються, сукупність певних даних і знань про них.

Вимоги до інформації: повнота, достовірність, суттєвість, порівнянність, неперервність, адаптивність, оперативність, перспективність.

Інформаційне забезпечення аналітичних досліджень – це сукупність інформаційних ресурсів і методів їх організації, необхідних і придатних для здійснення аналітичних і управлінських процедур, які забезпечують господарсько-фінансову діяльність підприємства.

2.1. Структурно-логічні схеми

Рис. 2.1.1. Етапи організації аналітичного дослідження

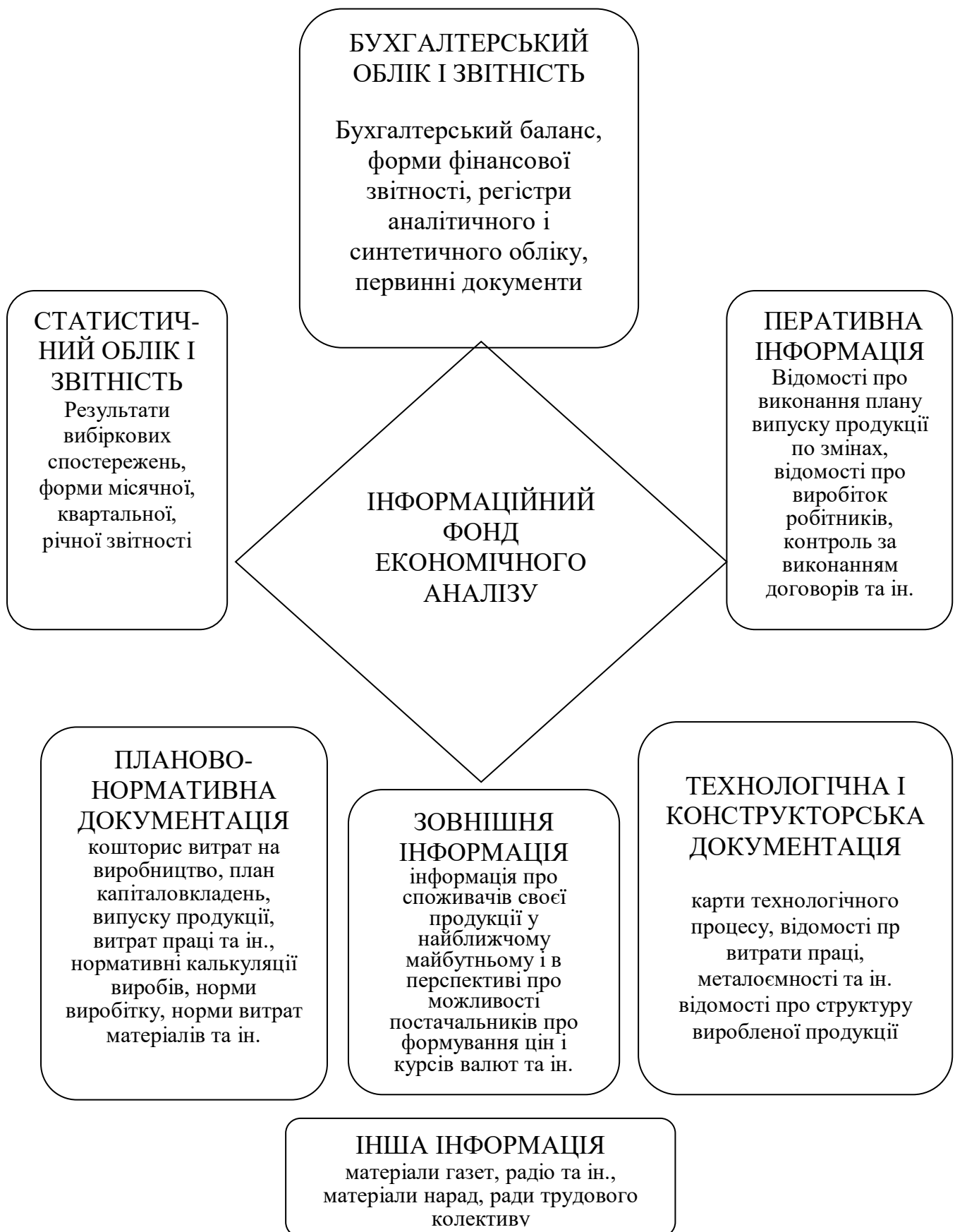

Рис. 2.1.2. Інформаційне забезпечення аналітичного дослідження

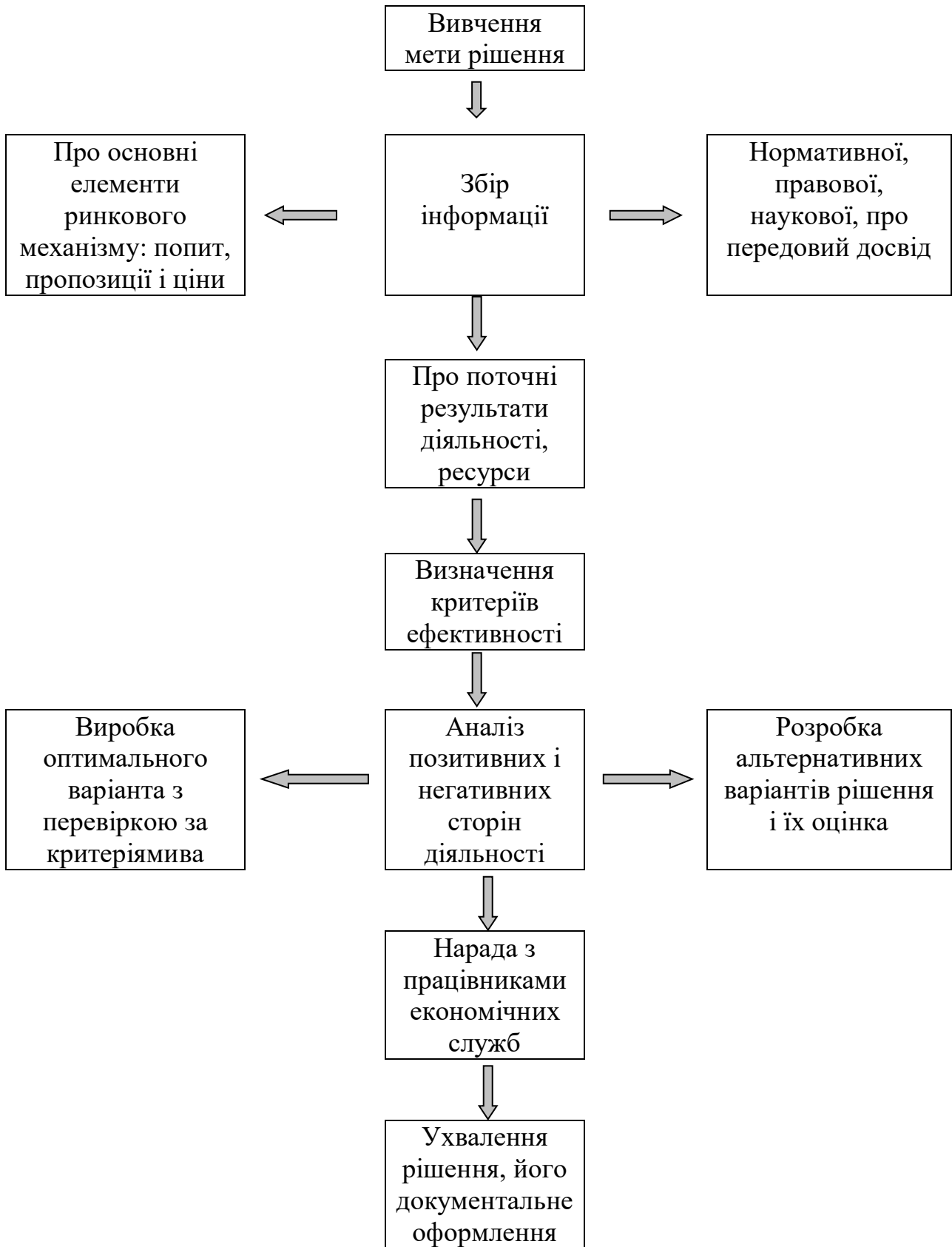

Рис. 2.1.3. Підготовка загального рішення щодо управління виробництвом

Рис. 2.1.4. Оформлення результатів аналізу

2.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. У чому полягає багатозначність терміну «організація аналітичної роботи»?
2. Назвіть принципи та стадії організації проведення економічного аналізу підприємства.
3. Яким є порядок планування аналітичної роботи?
4. Назвіть послідовні етапи аналітичного процесу та охарактеризуйте їх.
5. Хто може бути виконавцем аналізу?
6. Назвіть основних суб'єктів аналітичної роботи та особливості завдань, які припадають на їх компетенцію.
7. Що відрізняє комплексний та тематичний аналіз?
8. З яких взаємопов'язаних блоків складається методика комплексного аналізу?
9. Розкрийте поняття «інформаційне забезпечення».
10. Назвіть основні джерела інформації.
11. У чому полягає специфіка аналітичної інформації?
12. Наведіть класифікацію системи інформаційного забезпечення економічного аналізу.

13. Розкрийте суть організації інформаційного забезпечення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.
14. Сформулюйте вимоги до якісної системи економічної інформації.
15. Як перевірити достовірність джерел інформації?
16. Наведіть прийоми оцінки достовірності інформації.
17. Яке місце посідає економічний аналіз в інформаційному забезпеченні системи управління?
18. Яка інформація належить до внутрішньої, яка – до зовнішньої? Поясніть їх взаємозв'язок та особливості отримання.
19. Розкрийте порядок оформлення результатів проведеного економічного аналізу.
20. У вигляді яких документів можуть бути оформлені результати аналітичного дослідження?

2.3. Темі рефератів, доповідей

1. Форми та методи організації аналітичної роботи.
2. Об'єкти та суб'єкти економічного аналізу.
3. Організація аналітичних досліджень на підприємствах.
4. Основні етапи та послідовність проведення аналітичних досліджень на підприємствах.
5. Система показників, які використовуються в аналізі.
6. Характеристика інформаційної бази аналітичних досліджень.
7. Порядок оформлення результатів проведеного економічного аналізу.

3. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (ТОВАРІВ, РОБІТ, ПОСЛУГ)

1. Аналіз динаміки виробництва й реалізації продукції.
2. Аналіз впливу факторів на зміну обсягів реалізованої продукції.
3. Аналіз впливу структурних зрушень на обсяг реалізації продукції.

Ключові терміни та поняття

Виробнича програма – це система адресних завдань з виробництва й доставки продукції споживачам у розгорнутій номенклатурі, асортименті, відповідної якості та в установлені терміни згідно з договорами поставки.

Ринок – це взаємодія попиту, пропозиції і сукупності домовленостей, які формуються в результаті такої взаємодії.

Попит визначається сукупністю потреб, мотивацій людей щодо певного товару чи послуг, тобто це та кількість товарів (послуг), яку покупці мають бажання та можливість придбати за даною ціною.

Конкурентоспроможність визначається як характеристика продукції, що виражає її відмінність від продукції конкурента як за ступенем відповідності конкретній суспільній потребі, так і за витратами на її задоволення.

Виробнича потужність підприємства характеризує максимально можливий річний обсяг випуску продукції (надання послуг) за заздалегідь визначеними номенклатурою, асортиментом, якістю за умови найбільш повного використання устаткування і виробничих площ, застосування прогресивної технології та організації виробництва.

Номенклатура – це перелік найменувань виробів із зазначенням кодів згідно із загальнодержавним статистичним класифікатором продукції.

Асортимент – це сукупність різновидів продукції кожного найменування, що відрізняються відповідними техніко-економічними показниками.

Суть прийому найменшого відсотка полягає в тому, що в рахунок виконання завдання з випуску продукції за асортиментом приймається найнижчий відсоток серед визначених, але не вище ніж 100.

Суть способу оцінки позицій асортименту – виявлення питомої ваги в усій обов'язковій номенклатурі тих позицій, з яких завдання виконано.

Суть способу середнього відсотка полягає в тому, що з кожної позиції до виконання завдання за асортиментом зараховується фактично випущена продукція, але не більше за передбачену плановим завданням.

Обсяг продукції, зарахований до виконання завдання підприємства з асортименту, відносять до обсягу продукції згідно з завданням й обчислюють відсоток.

Структура – це відношення обсягу виробництва окремих виробів до загального їх випуску.

Суть методу прямого рахунку полягає в тому, що в рахунок виконання завдання з випуску продукції за структурою зараховується фактичний обсяг випуску, але не вищий за його рівень в структурі завдання.

Під ритмічністю виробництва розуміють випуск продукції відповідно до погодинних, добових, місячних графіків у обсязі та асортименті, що передбачені завданням.

Коефіцієнт ритмічності визначається як співвідношення фактичного (але не вище завдання) випуску продукції (або його питомої ваги) до випуску продукції згідно із завданням (питомої ваги).

Якість визначається міжнародною організацією з питань стандартизації, як сукупність властивостей і характеристик продукції (або послуг), яка забезпечує задоволення встановлених або передбачуваних потреб.

Критерій якості – це відповідність рівня якості товару вимогам покупців, платоспроможному попиту, стандартам, технічним показникам кращих товарів-аналогів, ступінь точності дотримання виробничих процесів.

Рівні якості:

- абсолютний,

- відносний,
- оптимальний.

Шляхи поліпшення якості:

- технічні,
- організаційні,
- соціально-економічні.

Коефіцієнт сортності – це співвідношення вартості всієї випущеної продукції до її вартості за умови, що вся продукція випускається за ціною найвищого сорту.

Брак продукції – це продукція, яка випущена з відхиленнями від норм щодо якості виготовлення виробів.

Виправний брак – це усунення дефектів виробів, після якого ці вироби є придатними до експлуатації або споживання.

Невиправний брак – остаточний брак, який виправити неможливо або економічно недоцільно.

Внутрішній брак – це брак, що допущений на підприємстві під час виготовлення виробів.

Зовнішній брак – це брак, який виявлений покупцями або споживачами під час користування виробами або споживання продукції.

Державні замовлення виражають потреби держави в поставках продукції для задоволення суспільних потреб та прискорення науково-технічного прогресу.

Прямі угоди поставки – найпродуктивніша форма поставки продукції споживачам підприємствами-виробниками. До них належать договори між виробничими об'єднаннями, підприємствами, організаціями-виробниками та споживачами.

Реалізована продукція – це продукція, за яку надійшли кошти від покупця на рахунок підприємства-виробника.

3.1. Структурно-логічні схеми

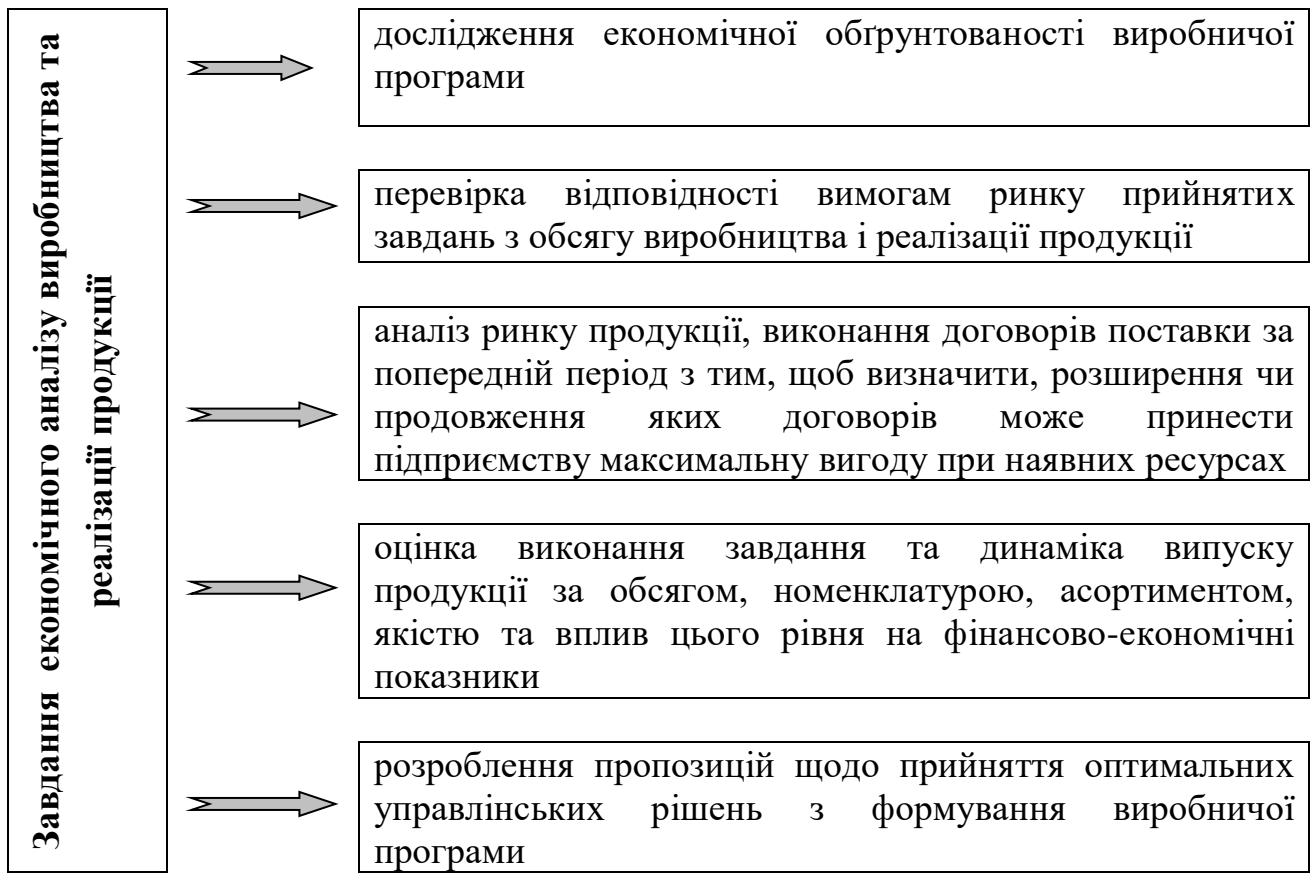

Рис. 3.1.1. Завдання економічного аналізу виробництва та реалізації продукції

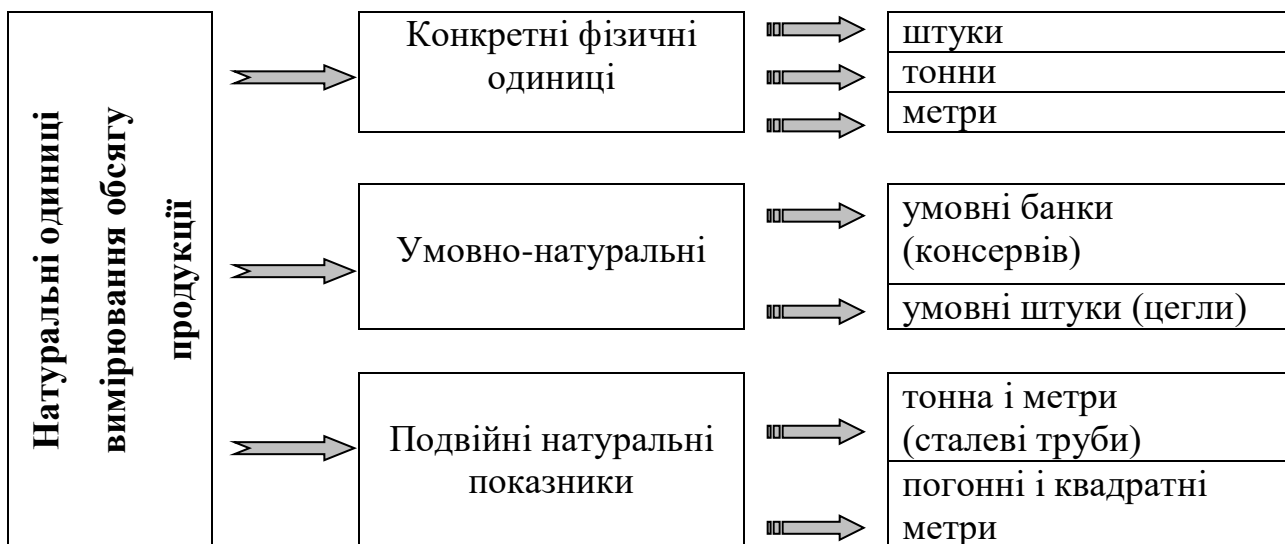

Рис. 3.1.2. Вимірники обсягу продукції в натуральному вираженні

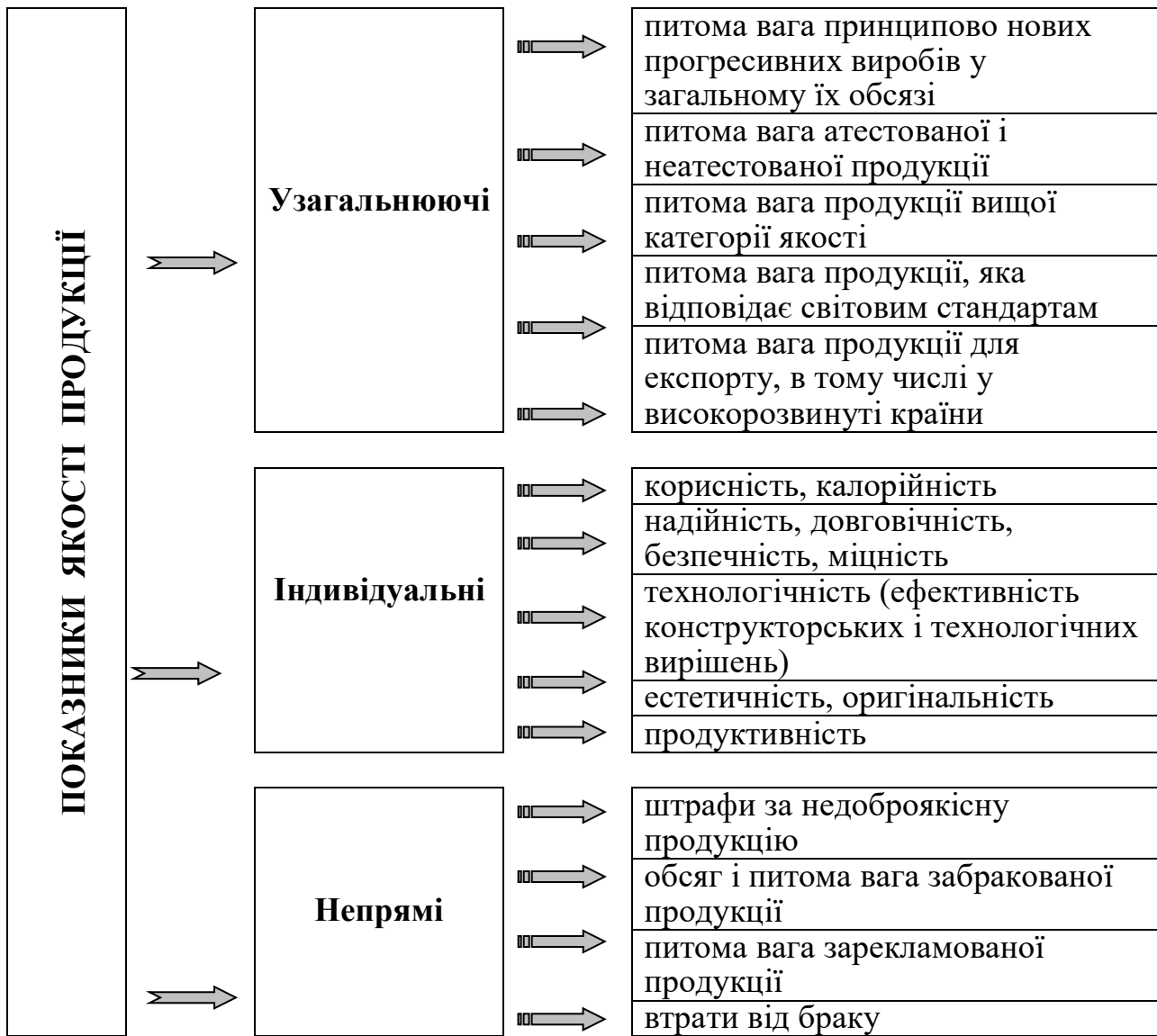

Рис. 3.1.3. Показники якості продукції

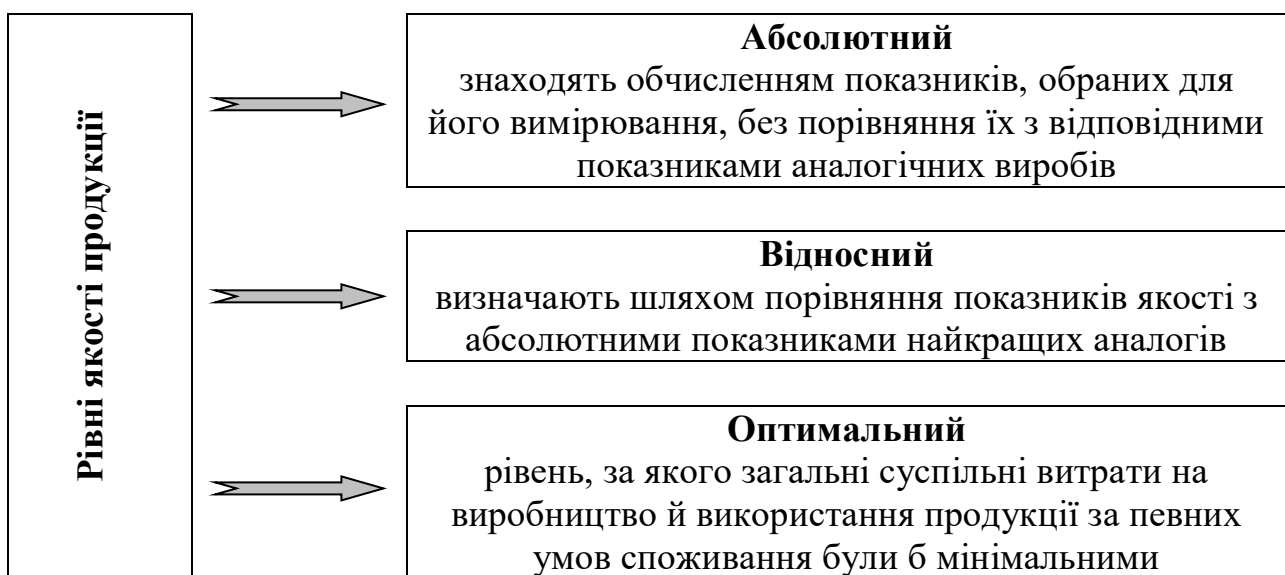

Рис. 3.1.4. Рівні якості продукції

Рис. 3.1.5. Шляхи поліпшення якості продукції

3.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Розкрийте поняття “виробнича програма” та назвіть її показники.
2. Сформулюйте основні завдання аналізу виробничої програми.
3. Які вимірники обсягу продукції в натуральному та вартісному вираженні Ви знаєте?
4. Як визначається конкурентоспроможність продукції?

5. Що характеризує виробнича потужність підприємства?
6. В якій послідовності проводять оцінку виконання завдань з обсягу та реалізації продукції?
7. Що таке асортимент продукції?
8. Якими методами можна проводити оцінку виконання завдання з асортименту?
9. У чому полягає суть прийому найменшого відсотка?
10. У чому полягає суть способу середнього відсотка?
11. Що таке структура продукції?
12. Якими методами обчислюють вплив зміни структури виробництва на економічні показники діяльності підприємства?
13. Розкрийте поняття якості продукції, назвіть рівні якості та методи їх визначення.
14. Що таке коефіцієнт сортності та як його визначають?
15. Що розуміють під ритмічністю випуску продукції?
16. Які варіанти розрахунку коефіцієнта ритмічності Ви знаєте?
17. Як визначити упущену можливість підприємства з випуску продукції у зв'язку з неритмічною роботою?
18. Яка продукція вважається бракованою?
19. Які види браку Ви знаєте?
20. Що таке державні замовлення та прямі угоди поставки?
21. Яка продукція вважається реалізованою?
22. Назвіть чинники, які впливають на зміну обсягу реалізації.

3.3. Теми рефератів, доповідей

1. Виробнича програма підприємства: зміст та особливості її розроблення в ринкових умовах.
2. Критерії та методи оцінки якості продукції.

3.4. Вправи для самостійної роботи

1. Провести аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції, зробити висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.6.

Таблиця 3.4.1

Загальна оцінка динаміки виробництва і реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)	Темп приросту, %
1. Вартість виробленої продукції, тис. грн.				
2. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.				
3. Співвідношення вартості реалізованої продукції та вартості виробленої продукції, % (ряд. 2 / ряд.1)				

2. Визначити вплив факторів на зміну обсягу продукції, сформулювати висновки та пропозиції стосовно оптимізації реалізації. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.6.

Таблиця 3.4.2

Аналіз впливу факторів на зміну обсягу реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				виробленої продукції	залишків нереалізованої продукції
1. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.					
2. Вартість виробленої продукції, тис. грн.					
3. Зміна залишків нереалізованої продукції, тис. грн. (ряд.2 – ряд.1)					

3. Провести аналіз структурних зрушень продукції на підприємстві, розрахувати резерви зростання обсягу реалізації. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.6, А.7, А.8.

Таблиця 3.4.3

Аналіз реалізації продукції з урахуванням змін трудомісткості

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Темп зростання, %
1. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.			
2. Витрати основної заробітної плати робітників, тис. грн.			
3. Витрати основної заробітної плати на 1 грн. реалізованої продукції, коп. (ряд.2 : ряд.1) x 100			

3.5. Приклад розв'язання вправ

1. Провести аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції, зробити висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 3.5.1

Загальна оцінка динаміки виробництва та реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)	Темп приросту, %
1. Вартість виробленої продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923	+16,06
2. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	1527785	1888397	+360612	+23,60
3. Співвідношення вартості реалізації та вартості виробництва продукції, % (ряд. 2 / ряд.1)	110,58	117,76	+7,18	—

Дані таблиці 3.6.1 свідчать про те, що обсяг виробленої продукції за звітний рік збільшився на 221923 тис. грн., або 16,06%, при цьому обсяг реалізації збільшився на 360612 тис. грн., або 23,60%. У результаті цього, якщо у попередньому році співвідношення обсягу реалізації продукції до обсягу її виробництва складало 110,58%, то за звітний рік відбулося його збільшення на 7,18 в.п. і на кінець звітного року це співвідношення вже складало 117,76%. Таким чином, на підприємстві відбулося збільшення співвідношення обсягу реалізованої продукції до обсягу її виробництва, що може свідчити про розширення ринку збуту та збільшення попиту на продукцію.

2. Розрахувати вплив факторів на зміну обсягу реалізації продукції, сформулювати висновки та пропозиції стосовно її оптимізації. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 3.5.2

Аналіз впливу факторів на зміну обсягу реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				виробленої продукції	залишків нереалізованої продукції
1. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	1527785	1888397	+360612	–	–
2. Вартість виробленої продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923	+221923	–
3. Зміна залишків нереалізованої продукції, тис. грн. (ряд.2 – ряд.1)	-146165	-284854	-138689	–	+138689

Дані, які наведені в таблиці 3.6.2, свідчать про те, що за звітний рік відбулося збільшення обсягу реалізації продукції на 360612 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення обсягу виробництва продукції він зріс на

221923 тис. грн. При цьому за звітний рік на підприємстві відбулось зменшення залишків нереалізованої продукції, що призвело до збільшення обсягу реалізації на 138689 тис. грн.

4. Провести аналіз структурних зрушень на підприємстві, розрахувати резерви зростання обсягу виробництва. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.6, Б.7, Б.8.

Таблиця 3.5.3

Аналіз виробництва продукції з урахуванням змін трудомісткості

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Темп зростання, %
1. Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	1381620	1603543	116,06
2. Витрати основної заробітної плати виробничих робітників, тис. грн.	95194	112035	117,69
3. Витрати основної заробітної плати на 1 грн. виробленої продукції, коп. (ряд.2 : ряд.1) x 100	6,89	6,99	101,40

$$[(116,06 - 117,69) \times 1381620] : 100 = -22520 \text{ тис. грн.}$$

Отже, можна зробити висновок, що у звітному році порівняно з попереднім на підприємстві відбулося збільшення трудомісткості виготовленої продукції на 0,1 коп. (6,99 – 6,89).

Так у попередньому році на 1 грн. виробленої продукції приходилось у середньому 6,89 коп. основної заробітної плати, а у звітному році вже 6,99 коп., тобто підприємство стало виготовляти більш трудомістку, але менш рентабельну продукцію, що у свою чергу призвело до втрат продукції на суму 22520 тис. грн.

4. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ

1. Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами.
2. Аналіз ефективності використання робочого часу.
3. Аналіз продуктивності праці.
4. Аналіз впливу чинників праці на обсяг реалізації продукції
5. Аналіз використання фонду оплати праці.

Ключові терміни та поняття

Трудові ресурси – це частина працездатного населення країни чи регіону, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними відповідає певній сфері діяльності.

Працівники підприємства – це весь його персонал.

Працівники підприємства за характером участі у процесі виробництва розподіляються таким чином: персонал основної діяльності (робітники, інженерно-технічний персонал (ІТП); службовці; молодший обслуговуючий персонал (МОП); учні; персонал охорони) і невиробничий персонал, що зайнятий в обслуговуючих та інших підрозділах.

Робітники – це частина персоналу основної діяльності підприємства, яка безпосередньо зайнята виготовленням продукції або наданням послуг.

Оцінка персоналу – це цілеспрямоване порівняння певних характеристик працівників з відповідними параметрами, вимогами.

Коефіцієнт прийому розраховується як співвідношення кількості прийнятого персоналу на роботу та середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт вибуття розраховується як співвідношення кількості звільнених працівників та середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт плинності кадрів розраховується як співвідношення кількості звільнених за власним бажанням і порушенням трудової дисципліни та середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт стабільності персоналу розраховується як співвідношення чисельності працівників, що працювали цілий рік, та середньоспискової чисельності персоналу.

Коефіцієнт загального обороту розраховується як співвідношення заново прийнятого на роботу персоналу і того, що вибув, до середньоспискової чисельності персоналу.

Продуктивність праці – це кількість продукції (обсяг виконаних робіт, послуг) у грошовому або натуральному вираженні, що виробляється одним працівником за одиницю робочого часу або кількість робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції.

Рівень продуктивності праці характеризується кількістю продукції (обсягом робіт, послуг) у грошовому або натуральному вираженні, яка виробляється одним працівником (робітником) за одиницю робочого часу (годину, зміну, добу, місяць, квартал, рік), або кількістю робочого часу, що витрачається на виробництво одиниці продукції (виконаної роботи, наданої послуги).

Фонд оплати праці штатних працівників підприємства складається з фондів:

- **основної заробітної плати** – винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (посадових обов'язків, виробітку, нормо-годин);

- **додаткової заробітної плати** – винагорода за працю понад установленої норми, за трудові успіхи та винахідливість, а також за особливі умови праці;

- **інших заохочувальних та компенсаційних витрат** – виплати, які включають винагороди за підсумками роботи, премії, компенсаційні та інші грошові та матеріальні виплати, що не передбачені актами чинного законодавства.

4.1. Структурно-логічні схеми

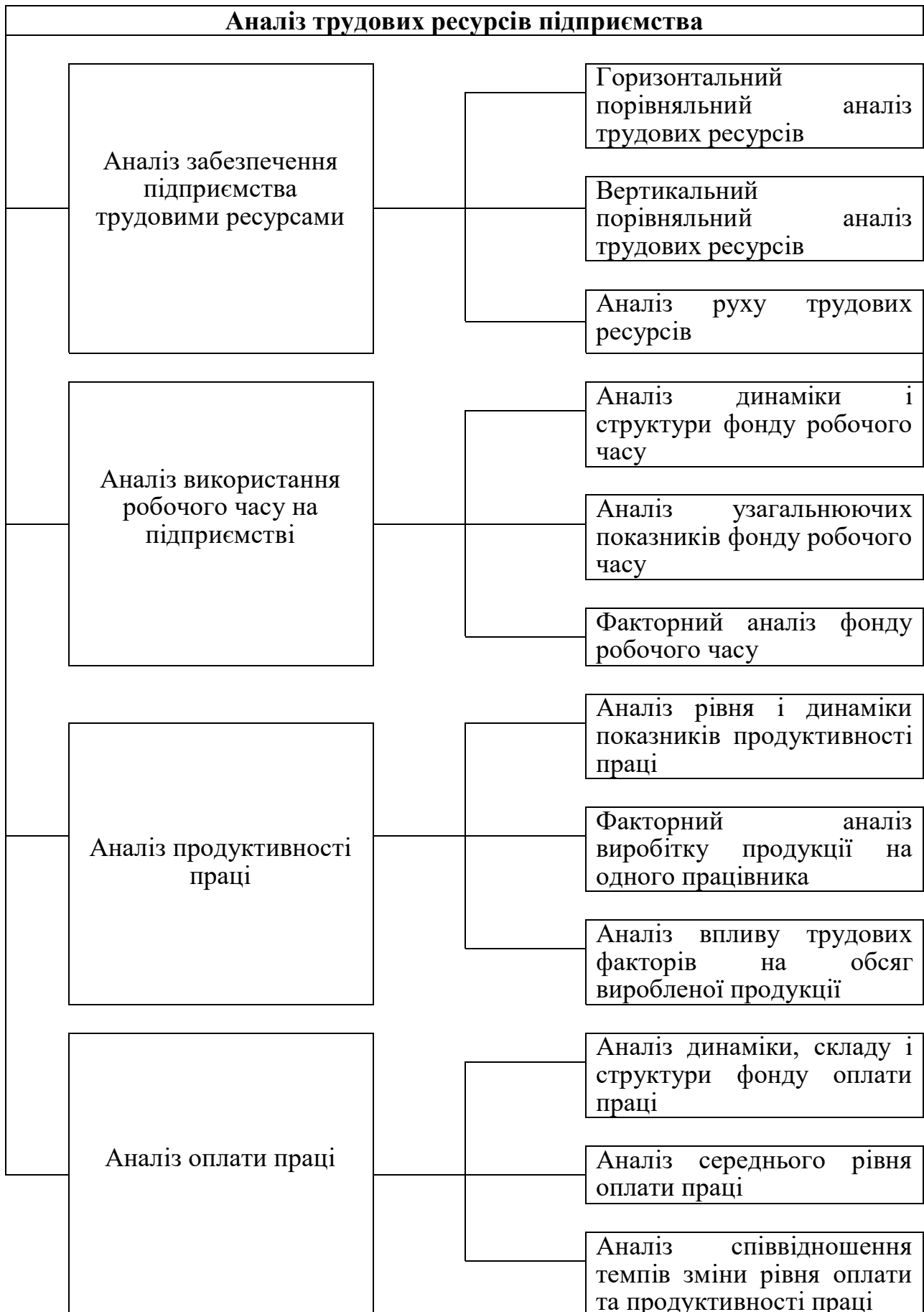

Рис. 4.2.1. Основні етапи аналізу трудових ресурсів підприємства

4.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Чому трудові ресурси вважають найбільш активним і вирішальним чинником виробництва?
2. За допомогою яких показників проводиться аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами?
3. Які показники використовують для характеристики руху трудових ресурсів на підприємстві?
4. За якими показниками аналізується використання робочого часу?
5. Чим характеризується рівень продуктивності праці?
6. Які чинники сприяють підвищенню продуктивності праці?
7. Які факторні показники найчастіше включають у факторну модель аналізу впливу чинників праці на обсяг виробництва?
8. Що може безпосередньо вплинути на зменшення випуску продукції через факторні показники наявності та використання трудових ресурсів?
9. Який прийом економічного аналізу найчастіше використовується для виявлення впливу чинників праці на обсяг виробництва?
10. Який прийом економічного аналізу використовується для перевірки результатів розрахунків факторного аналізу?
11. Який фактор праці впливає на обсяг виробництва через різницю (у відсотках) між звітним рівнем людино-годин і рівнем людино-днів?
12. Із яких елементів складається фонд оплати праці?
13. Від змін якого показника залежить величина використаного фонду оплати праці робітників?
14. Які чинники впливають на відносне відхилення по фонду оплати праці робітників та за допомогою яких прийомів можливо визначити їх вплив?
15. Які висновки можна зробити при оцінці співвідношення темпів росту продуктивності праці та середньої заробітної плати?
16. Які чинники праці впливають на обсяг виробництва продукції?

4.3. Теми рефератів, доповідей

1. Аналіз складу, структури та руху робочої сили – як ресурсне забезпечення виробничої програми.
2. Основні етапи методики аналізу ефективності використання робочої сили.
3. Значення фонду робочого часу в аналізі обсягу реалізації продукції.
4. Факторний аналіз продуктивності праці.
5. Детермінований аналіз впливу факторів праці на обсяг реалізації продукції.

4.4. Вправи для самостійної роботи

1. Провести аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, визначити абсолютне та відносне відхилення робочої сили, зробити детальний висновок. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.9, А.10.

Таблиця 4.4.1

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами

Категорії персоналу	Середня чисельність			Відхилення	
	за попередній рік	фактично за звітний рік в оцінці минулого року	за звітний рік	абсолютне	відносне
Працівники основної діяльності		х			х
з них:					
- робітники					

2. Згідно даних додатків А.9, А.10 навести та розрахувати показники, які характеризують фонд робочого часу, здійснити аналіз динаміки використання робочого часу на підприємстві.

Таблиця 4.4.2

Вихідна інформація для аналізу використання робочого часу
робітників підприємства

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Відхилення	Темп зростання, %
1. Середньорічна чисельність робітників, чол.				
2. Загальна кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-дні				
3. Загальна кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-годин				

3. Згідно даних таблиці 4.4.2 провести розрахунки впливу факторів на зміну фонду робочого часу, виявити можливі резерви його ефективного використання, надати відповідні рекомендації.

Таблиця 4.4.3

Аналіз впливу факторів на ефективність використання робочого часу

Показники	Темп зростання, %	Різниця в рівнях показників	Вплив на відхилення від попереднього року		Розрахунок
			люд.-годин	найменування факторів	
1. Середньорічна чисельність робітників				середньоспискова чисельність робітників	
2. Загальна кількість люд.-днів, відпрацьованих усіма робітниками				кількість днів, відпрацьованих одним робітником	
3. Загальна кількість люд.-годин, відпрацьованих усіма робітниками				середня тривалість робочого дня	
Загальне відхилення					

4. Провести розрахунки та здійснити аналіз показників продуктивності праці на підприємстві, сформулювати відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.9, А.10.

Таблиця 4.4.4

Аналіз рівня та динаміки продуктивності праці

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Відхилення (+, -)	Темп зростання, %
1. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.				
2. Середньорічна чисельність персоналу основної діяльності, чол.				
3. Середньорічна чисельність робітників, чол.				
4. Загальна кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-дні				
5. Загальна кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-годин				
6. Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні (ряд. 4 : ряд. 3)				
7. Середня тривалість робочого дня, годин (ряд. 5 : ряд. 4)				
8. Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 2)				
9. Середньорічна продуктивність праці одного робітника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 3)				
10. Середньоденна продуктивність праці одного робітника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 4)				
11. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн. (ряд. 1 : ряд. 5) x 1000				

5. Здійснити аналіз впливу факторів на зміну продуктивності праці одного працівника, зробити висновки та пропозиції. Для розрахунків використовувати дані табл. 4.4.4.

Таблиця 4.4.5

Аналіз впливу чинників на продуктивність праці одного працівника

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
1.Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн.			
2.Питома вага робітників у загальній чисельності працівників,%			
3.Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні			
4.Середня тривалість робочого дня, годин			
5. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.			
6. Вплив на відхилення продуктивність праці одного працівника:			
- питомої ваги робітників у загальній чисельності працівників			
- числа днів, відпрацьованих одним робітником за рік			
- тривалості робочого дня			
- середньогодинної продуктивності праці одного робітника			

6. Здійснити аналіз впливу факторів праці на зміну обсягу реалізації продукції (робіт, послуг), виявити резерви зростання обсягу реалізації, надати рекомендації щодо мобілізації виявлених резервів. Для розрахунків використовувати дані табл. 4.4.4.

Аналіз впливу чинників праці на зміну обсягу реалізації продукції
(робіт та послуг)

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення				
			усього (+,-)	у тому числі за рахунок			
				середньорічної чисельності робітників	числа днів, відпрацьованих одним робітником	тривалості робочого дня	середньогодинної продуктивності праці
1. Обсяг реалізації продукції, тис. грн.							
2. Середньорічна чисельність робітників, чол.							
3. Середнє число днів, відпрацьованих одним робітником за рік, днів							
4. Середня тривалість робочого дня, годин							
5. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.							

7. Здійснити аналіз використання коштів на оплату праці, виявити абсолютне та відносне відхилення фонду заробітної плати робітників підприємства, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.7, А.8.

Таблиця 4.4.7

Аналіз використання коштів на оплату праці

Категорії персоналу	Фонд заробітної плати, тис. грн.			Відхилення, тис. грн.	
	за попередній рік	фактично за звітний рік в оцінці минулого року	за звітний рік	абсолютне	відносне
Працівники основної діяльності		х			х
з них:					
- робітники					

8. Здійснити аналіз впливу факторів на зміну фонду оплати праці робітників підприємства, зробити відповідні висновки та пропозиції стосовно ефективності використання коштів на оплату праці на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.7, А.8, А.9, А.10.

Таблиця 4.4.8

Аналіз впливу факторів на зміну фонду оплати праці

Категорії працівників	Середньорічна чисельність, чол.		Середньорічна заробітна плата 1 робітника, грн.		Відносне відхилення фонду оплати праці, тис. грн.		
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	у С Б О Г О	у т. ч. за рахунок зміни	
						середньорічного виробітку	середньорічної заробітної плати
А	1	2	3	4	5	6	7
Робітники							

9. Визначити співвідношення продуктивності праці та середньої заробітної плати, надати пропозиції щодо прийняття управлінських рішень стосовно ефективності використання на підприємстві робочої сили та оплати праці. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.7, А.8, А.9, А.10.

Таблиця 4.4.9

Аналіз співвідношення продуктивності праці та
середньої заробітної плати

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Звітний рік до попереднього року, %
1. Середньорічна продуктивність праці, грн.			
2. Середньорічна заробітна плата, грн.			
3. Індекс продуктивності праці	x		
4. Індекс оплати праці	x		
5. Коефіцієнт випередження (ряд. 1 : ряд. 2 або навпаки), чи (ряд. 3 : ряд. 4 або навпаки)	x		

4.5. Приклад розв'язання вправ

1. Провести аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, визначити абсолютне та відносне відхилення робочої сили, зробити детальний висновок. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.9, Б.10.

Таблиця 4.5.1

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами

Категорії персоналу	Середньорічна чисельність			Відхилення	
	за попередній рік	фактично за звітний рік в оцінці минулого року*	за звітний рік	абсолютне	відносне
Працівники основної діяльності	2750	x	1690	-1060	x
з них:					
- робітники	2236	2595	1475	-761	-1120

$$*2595 = 2236 \times [(1603543 : 1381620) \times 100] : 100$$

Як свідчать дані таблиці, кількість працівників основної діяльності за звітний рік скоротилася на 1060 осіб, у тому числі кількість робітників

зменшилася на 761 особу, хоча при даному обсязі виробництва вона повинна була скоротитися на 1120 осіб. Отже, на підприємстві відбулася економія робочої сили як абсолютна, так і відносна.

2. Згідно даних додатків Б.9, Б.10 навести та розрахувати показники, які характеризують фонд робочого часу, здійснити аналіз динаміки використання робочого часу на підприємстві.

Таблиця 4.5.2

Вихідна інформація для аналізу використання робочого часу робітників підприємства

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Відхилення	Темп зростання, %
1. Середньорічна кількість робітників, чол.	2236	1475	-761	65,97
2. Загальна кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-дні	538876	348100	-190776	64,60
3. Загальна кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-годин	4095458	2715180	-1380278	66,30

За результатами розрахунків можемо зробити висновок, що за звітний рік на підприємстві відбулося зменшення середньорічної чисельності робітників порівняно з попереднім роком на 761 особу, або на 34,03%. Також відбулося зменшення загальної кількості днів, відпрацьованих усіма робітниками, на 190776 людино-днів або на 35,40% порівняно з попереднім роком, а також відбулося зменшення загальної кількості годин, відпрацьованих усіма робітниками, на 1380278 людино-годин або на 33,70% порівняно з попереднім роком.

3. Згідно даних табл. 4.5.2 здійснити розрахунок впливу факторів на зміну фонду робочого часу, виявити можливі резерви його ефективного використання, надати відповідні рекомендації.

Таблиця 4.5.3

Аналіз впливу факторів на ефективність використання робочого часу

Показники	Темп зростання, %	Різниця в рівнях показників	Вплив на відхилення від попереднього року		Розрахунок
			люд.-годин	найменування чинників	
1.Середньорічна кількість робітників	65,966	-34,034	-1393848,2	середньоспиксова чисельність робітників	$\frac{-34,034 \times 4095458}{100}$
2.Загальна кількість люд.-днів, відпрацьованих усіма робітниками	64,597	-1,369	- 56066,8	кількість днів, відпрацьованих одним робітником	$\frac{-1,369 \times 4095458}{100}$
3.Загальна кількість люд.-годин, відпрацьованих усіма робітниками	66,297	+1,700	+69622,8	середня тривалість робочого дня	$\frac{1,700 \times 4095458}{100}$
Загальне відхилення			2715180-4095458 = - 1380278		

Як свідчать розраховані і наведені в таблиці дані, за звітний рік на підприємстві відбулося зменшення фонду робочого часу на 1380278 людино-годин, що було викликане збільшенням цілодобових втрат робочого часу на 56066,8 людино-годин та скороченням середньорічної кількості робітників на 1393848,2 людино-годин. Однак на підприємстві відбулося зменшення внутрішньозмінних втрат робочого часу, у результаті чого фонд робочого часу вдалося збільшити на 69622,8 людино-годин.

4. Провести аналіз показників продуктивності праці парцівників підприємства, сформулювати відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.6, Б.9, Б.10.

Таблиця 4.5.4

Аналіз рівня та динаміки продуктивності праці

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Відхилення (+, -)	Темп зростання, %
1. Обсяг продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923	+116,06
2. Середньорічна кількість персоналу основної діяльності, чол.	2750	1690	-1060	61,45
3. Середньорічна кількість робітників, чол.	2236	1475	-761	65,97
4. Загальна кількість днів, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-дні	538876	348100	-190776	64,60
5. Загальна кількість годин, відпрацьованих усіма робітниками, люд.-годин	4095458	2715180	-1380278	66,30
6. Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік, дні (ряд. 4 : ряд. 3)	241	236	-5	97,93
7. Середня тривалість робочого дня, годин (ряд. 5 : ряд. 4)	7,6	7,8	+0,2	102,63
8. Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 2)	502,41	948,84	+446,43	188,86
9. Середньорічна продуктивність праці одного робітника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 3)	617,90	1087,15	+469,25	175,94
10. Середньоденна продуктивність праці одного робітника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 4)	2,56	4,61	+2,05	180,08
11. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, тис. грн. (ряд. 1 : ряд. 5)	0,3374	0,5906	+0,2536	175,04

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що у звітному році на підприємстві відбулося збільшення середньорічного виробітку одного працівника порівняно з попереднім роком на 446,43 тис. грн. або на 88,9%, також відбулося збільшення середньорічного виробітку одного робітника на 469,25 тис. грн. або на 75,9% та середньоденного виробітку одного робітника на 2,05 тис. грн. або 80,1%, середньогодинний виробіток одного робітника збільшився на 0,254 тис. грн. або на 75,0%.

5. Здійснити аналіз впливу факторів на зміну продуктивності праці одного працівника, зробити висновки та пропозиції. Для розрахунків використовувати дані попередньої табл. 4.5.4.

Таблиця 4.5.5

Аналіз впливу факторів на продуктивність праці одного працівника

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
1.Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн.	502,41	948,84	+446,43
2.Питома вага робітників у загальній чисельності працівників, %	81,31	87,28	+5,97
3.Середнє число днів, відпрацьованих одним робітником, дні	241	236	-5
4.Середня тривалість робочого дня, годин	7,6	7,8	+0,2
5. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, тис. грн.	0,3374	0,5906	+0,2532
6. Вплив на відхилення середньорічної продуктивності праці одного працівника, тис. грн.:			
- питомої ваги робітників у загальній чисельності працівників	x	x	+0,0597*241*7,6*0,3374= = + 36,89
- числа днів, відпрацьованих одним робітником	x	x	-5*0,8728*7,6*0,3374= = -11,19
- тривалості робочого дня	x	x	+0,2*0,8728*236*0,3374= = +13,90
- середньогодинної продуктивності праці одного робітника	x	x	+0,2532*0,8728*236*7,8= = +406,80

Дані, які наведені в таблиці, показують, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення середньорічної продуктивності праці одного працівника на 446,43 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення питомої ваги робітників у загальній чисельності працівників, на 36,89 тис. грн., внаслідок збільшення тривалості робочого дня на 13,90 тис грн. та збільшення середньогодинної продуктивності праці одного робітника на 406,80 тис. грн. Однак, у результаті зменшення числа днів, відпрацьованих одним робітником, відбулося зменшення середньорічної продуктивності праці одного працівника на 11,19 тис. грн.

Тому можна рекомендувати керівництву підприємства здійснити систему заходів щодо ліквідації цілодобових втрат робочого часу, що дозволить збільшити середньорічну продуктивності праці одного працівника на 11,19 тис. грн.

6. Здійснити аналіз впливу факторів праці на зміну обсягу виробництва продукції, виявити резерви зростання обсягу виробництва, надати рекомендації щодо мобілізації виявлених резервів. Для розрахунків використовувати дані табл. 4.5.4.

Таблиця 4.5.6

Аналіз впливу факторів праці на зміну обсягу виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення				
			усього (+,-)	у тому числі за рахунок			
				середньорічної чисельності робітників	числа днів, відпрацьованих одним робітником	тривалості робочого дня	середньогодинної продуктивності праці
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Обсяг продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923	x	x	x	x
2. Середньорічна чисельність робітників, чол.	2236	1475	-761	-470284,2	x	x	x

Продовження табл. 4.5.6

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
3. Середнє число днів, відпрацьованих одним робітником	241	236	-5	x	-18911,3	x	x
4. Середня тривалість робочого дня, годин	7,6	7,8	+0,2	x	x	+23489,8	x
5. Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, тис. грн.	0,3374	0,5906	+0,2536	x	x	x	+688569,6

Аналіз впливу факторів праці на обсяг виробництва показав, що за звітний рік відбулося збільшення обсягу продукції на 221923 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення середньої тривалості робочого дня на 23489,8 тис. грн. та зростання середньогодинної продуктивності праці одного робітника на 688569,6 тис. грн. Однак негативний вплив на обсяг продукції здійснило скорочення середньорічної чисельності робітників та зменшення числа днів, відпрацьованих одним робітником, у результаті чого обсяг продукції зменшився відповідно на 470284,2 тис. грн. та на 18911,3 тис. грн.

Отже, підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва на суму 18911,3 тис. грн. за умови проведення системи заходів щодо ліквідації цілодобових втрат робочого часу.

7. Здійснити аналіз використання коштів на оплату праці, визначити абсолютне та відносне відхилення фонду заробітної плати робітників підприємства, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.7, Б.8.

Аналіз використання коштів на оплату праці

Категорії персоналу	Фонд заробітної плати, тис. грн.			Відхилення, тис. грн.	
	за попередній рік	фактично за звітний рік в оцінці минулого року*	за звітний рік	абсолютне	відносне
Працівники основної діяльності	175022	х	195644	+20622	х
з них:					
- робітники	142293	165145	170797	+28504	+5652

$$*165145 = 142293 \times 116,06 : 100$$

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення фонду оплати праці працівників основної діяльності на 20,6 млн. грн., відбулося також збільшення фонду оплати праці робітників на 28,5 млн. грн., однак з урахуванням зміни обсягу виробництва він повинен був збільшитися на 5,7 млн. грн.

Таким чином, підприємство у звітному році з урахуванням виконання виробничої програми повинно було витратити на оплату праці робітникам 165,1 млн. грн., а фактично витратило 170,8 млн. грн. Тобто підприємству необхідно вживати систему заходів щодо підвищення продуктивності праці, не допускати втрат робочого часу робітників.

8. Здійснити аналіз впливу факторів на зміну фонду оплати праці робітників підприємства, зробити відповідні висновки та пропозиції стосовно ефективного використання коштів на оплату праці. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.6, Б.7, Б.8, Б.9, Б.10.

Аналіз впливу факторів на зміну фонду оплати праці

Категорії працівників	Середньорічна чисельність, чол.		Середньорічна заробітна плата 1 робітника, тис. грн.		Відносне відхилення фонду оплати праці, тис. грн.		
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	У С Б О Г О	у т. ч. за рахунок зміни	
						середньорічного виробітку	середньорічної заробітної плати
А	1	2	3	4	5	6*	7*
Робітники	2236	1475	63,637	115,795	5652	-71273,44	+76933,05

* середньорічна чисельність робітників фактично за звітний рік в оцінці минулого року: $2236 \times 116,06 : 100 = 2595$ чол.

* розрахунок впливу середньорічного виробітку робітників:
 $(1475 - 2595) \times 63,637 = -71273,44$ тис. грн.

* розрахунок впливу середньої заробітної плати:
 $(115,795 - 63,637) \times 1475 = 76933,05$ тис. грн.

Таким чином, можна зробити висновок, що за звітний рік на підприємстві відносне відхилення фонду оплати праці робітників склало 5,7 млн. грн., яке було викликане збільшенням середньорічної заробітної плати робітників на 76,9 млн. грн. Однак за рахунок збільшення середньорічного виробітку одного робітника відбулося відносне зменшення фонду оплати праці на 71,3 млн. грн.

9. Визначити співвідношення продуктивності праці та середньої заробітної плати робітників, надати пропозиції для прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання робочої сили та коштів на оплату праці на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.6, Б.7, Б.8, Б.9, Б.10.

Аналіз співвідношення продуктивності праці та
середньої заробітної плати

Показники	За попередній рік	За звітний рік	Звітний рік до попереднього року, %
1. Середньорічна продуктивність праці, тис. грн.	502,41	948,84	188,86
2. Середньорічна заробітна плата, тис. грн.	63,64	115,80	181,96
3. Індекс продуктивності праці	x	x	188,86
4. Індекс оплати праці	x	x	181,96
5. Коефіцієнт випередження (ряд. 1 : ряд. 2 чи навпаки), або (ряд. 3 : ряд. 4 чи навпаки)	x	x	103,8

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що у звітному році порівняно з попереднім середньорічна продуктивність праці одного робітника збільшилася з 502,41 тис. грн. до 948,84 тис. грн., тобто на 88,9%. У той же час середня заробітна плата зросла на 52,16 тис. грн. або на 81,96%.

Аналіз співвідношення між темпами зростання продуктивності праці (188,86%) та середньої заробітної плати одного робітника (181,96%) за аналізований період свідчить про те, що темпи зростання середньорічної продуктивності праці випереджають темпи зростання середньої заробітної плати.

Отже, можна сказати, що у звітному році порівняно з попереднім на підприємстві відбулася відносна економія фонду оплати праці за рахунок випередження темпів зростання продуктивності праці робітників над темпами зростання оплати праці.

5. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1. Аналіз наявності та структури основних засобів.
2. Аналіз руху та технічного стану основних засобів.
3. Аналіз ефективності використання основних засобів.
4. Аналіз впливу факторів засобів праці на зміну продукції.

Ключові терміни та поняття

Основні засоби – матеріальні активи, які перебувають у розпорядженні підприємства для використання в процесі виробництва, здавання в оренду або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких становить більше одного року.

Структура основних засобів – це співвідношення окремих груп основних засобів у їх загальній вартості.

Активна частина основних засобів – це та частина основних засобів, яка бере безпосередню участь у виробничому процесі та характеризує виробничі можливості підприємства й завдяки цьому забезпечує належний обсяг і якість продукції (робіт, послуг). До активної частини основних засобів відносять машини й устаткування (силові та робочі машини й устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади та пристрої, лабораторне устаткування).

Коефіцієнт оновлення характеризує інтенсивність оновлення основних засобів і розраховується як відношення вартості нових основних засобів, що надійшли за рік, до вартості усіх наявних основних засобів на кінець року.

Коефіцієнт вибуття відображає ступінь інтенсивності вибуття основних засобів із підприємства і розраховується як відношення вартості основних засобів, що вибули за звітний рік, до вартості усіх наявних основних засобів на початок року.

Коефіцієнт зношення обчислюється як відношення величини зносу основних засобів на певну дату до первісної вартості цих основних засобів.

Коефіцієнт придатності розраховується як відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості.

Озброєність праці – відношення середньорічної вартості основних засобів підприємства до середньорічної кількості працівників.

Технічна озброєність праці – це відношення середньорічної вартості активної частини основних засобів до середньорічної кількості робітників.

Віддача основних засобів – це відношення обсягу продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів підприємства.

Місткість основних засобів – показник, обернений до віддачі. Він характеризує вартість основних засобів підприємства, яка припадає на одиницю вартості продукції (робіт, послуг).

Рентабельність основних засобів – це відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості основних засобів.

5.1. Структурно логічні схеми

Рис. 5.1.1. Основні етапи аналізу основних засобів підприємства

5.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Що розуміють під терміном “основні засоби” та за якими групами класифікуються основні засоби?
1. Розкрийте значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу ефективності використання основних засобів.
2. Перелічіть основні питання, які досліджують у процесі аналізу забезпеченості підприємства основними засобами.
3. Назвіть показники узагальнюючої оцінки динаміки основних засобів і характеру їх змін, а також показники технічного стану основних засобів.
4. Які узагальнюючі показники ефективності використання основних засобів Ви знаєте?
5. Поясніть порядок проведення аналізу руху та технічного стану основних засобів підприємства.
6. Розкрийте етапи проведення аналізу ефективності використання основних засобів.
7. Назвіть показники, що використовуються для аналізу ефективності використання основних засобів.
8. Як визначити вплив зміни віддачі та середньорічної вартості основних засобів на відхилення обсягу реалізації?
10. Які факторні показники включають до моделі аналізу впливу чинників засобів праці на обсяг реалізації?
11. Що може безпосередньо вплинути на зменшення випуску продукції через факторні показники наявності та використання основних засобів?
12. Який прийом економічного аналізу зазвичай використовується для виявлення впливу чинників засобів праці на обсяг реалізації?
13. Який прийом економічного аналізу використовується для перевірки результатів розрахунків факторного аналізу?
14. Висвітліть методику визначення резервів збільшення обсягу реалізації за рахунок більш ефективного використання основних засобів.

5.3. Теми рефератів, доповідей

1. Аналіз складу, структури та руху основних засобів як ресурсне забезпечення виробничої програми.
2. Основні етапи методики аналізу ефективності використання основних засобів.
3. Методика виявлення резервів зростання обсягу реалізації за рахунок ефективного використання основних засобів.

5.4. Вправи для самостійної роботи

1. Провести вертикальний та горизонтальний аналіз структури основних засобів. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.4, А.5.

Таблиця 5.4.1

Аналіз структури основних засобів підприємства

Показники	На початок року, тис. грн.	Питома вага, %	На кінець року, тис. грн.	Питома вага, %	Відхилення (+, -)	Відхилення в структурі, в.п.
1. Земельні ділянки						
2. Будинки, споруди і передавальні пристрої						
3. Машини та обладнання						
4. Транспортні засоби						
5. Інструменти, прилади, інвентар						
6. Малоцінні необоротні матеріальні активи						
7. Нетитульні споруди						
8. Інші						
Усього						

2. Здійснити розрахунок та аналіз показників руху основних засобів, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.4, А.5.

Таблиця 5.4.2

Аналіз руху основних засобів на підприємстві

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Наявність основних засобів на початок року, тис. грн.			
2. Надійшло за рік, тис. грн.			
3. Вибуло протягом року, тис. грн.			
4. Наявність на кінець року, тис. грн.			
5. Знос на кінець року, тис. грн.			
6. Річний приріст, тис. грн.			
7. Коефіцієнти, %:			
- оновлення			
- вибуття			
- зносу			
- придатності			
- приросту			
8. Термін оновлення основних засобів, років			

3. Розрахувати та здійснити аналіз показників забезпечення підприємства основними засобами, надати конкретні рекомендації. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.4, А.5, А.9, А.10.

Таблиця 5.4.3

Оцінка забезпечення підприємства основними засобами

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Темп зростання, %
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.			
2. Середньорічна вартість активних засобів, тис. грн.			

Продовження таблиці 5.4.3

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
3. Середньорічна чисельність персоналу основної діяльності, чол.			
4. Середньорічна чисельність робітників, чол.			
5. озброєність праці одного працівника, тис. грн.			
6. Технічна озброєність праці одного робітника, тис. грн.			

4. Здійснити аналіз показників ефективності використання основних, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.4, А.5.

Таблиця 5.4.4

Аналіз ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
1. Вартість основних засобів, тис. грн.			
2. Вартість реалізованої продукції, тис.грн.			
3. Валовий прибуток, тис. грн.			
4. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.			
5. Віддача основних засобів, грн.			
6. Місткість основних засобів, грн.			
7. Отримано в розрахунку на 100 грн. основних засобів:			
- валового прибутку, грн.			
- прибутку від операційної діяльності, грн.			

5. Провести аналіз впливу факторів на ступінь ефективності використання основних засобів на підприємстві, виявити резерви можливого зростання показника віддачі основних засобів. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.4, А.5.

Таблиця 5.4.5

Аналіз впливу чинників на зміну віддачі основних засобів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення(+,-)		
			усього	у т. ч. за рахунок	
				питомої ваги акт. частини засобів	віддачі активної частини засобів
1. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.					
2. Вартість основних засобів, тис.грн.					
3. Вартість активної частини засобів, тис.грн.					
4. Віддача основних засобів, грн.					
5. Питома вага активної частини засобів, %					
6. Віддача активної частини засобів, грн.					

6. Здійснити розрахунок та аналіз впливу факторів засобів праці на зміну обсягу реалізації, виявити резерви зростання реалізації на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3, А.4, А.5.

Таблиця 5.4.6

Аналіз впливу факторів засобів праці на обсяг реалізації продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)			
			усього	у т. ч. за рахунок		
				вартості основних засобів	питомої ваги активної частини	віддачі активної частини засобів
1. Вартість реалізованої продукції, тис. грн.						
2. Вартість основних засобів, тис. грн.						
3. Питома вага активної частини засобів, %						
4. Віддача активної частини засобів, грн.						

5.5. Приклад розв'язання вправ

1. Провести вертикальний та горизонтальний аналіз основних засобів підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.4, Б.5.

Таблиця 5.5.1

Аналіз структури основних виробничих засобів

Показники	На початок року, тис. грн.	Питома вага, %	На кінець року, тис. грн.	Питома вага, %	Відхилення (+, -)	Відхилення в структурі, в.п.
1. Земельні ділянки	–	–	–	–	–	–
2. Будинки, споруди і передавальні пристрої	1233652	34,7	1251865	34,5	+18213	-0,2
3. Машини та обладнання	2160497	60,8	2223751	61,3	+63254	+0,5
4. Транспортні засоби	73058	2,1	60734	1,7	-12324	-0,4
5. Інструменти, прилади, інвентар	–	–	–	–	–	–
6. Малоцінні необоротні матеріальні активи	8069	0,2	11381	0,3	+3312	+0,1
7. Нетитульні споруди	–	–	–	–	–	–
8. Інші	77392	2,2	78321	2,2	+929	–
Усього	3552668	100,0	3626052	100,0	+73384	–

Згідно даних, що наведені в таблиці, можна відмітити, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення вартості основних засобів на 73384 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення вартості будинків, споруд і передавальних пристроїв – на 18213 тис. грн., машин та обладнання – на 63254 тис. грн., малоцінних необоротних матеріальних активів – на 3312 тис. грн. та

інших основних засобів – на 929 тис. грн. Однак відбулося зменшення вартості транспортних засобів на суму 12324 тис. грн.

Також за звітний рік відбулись зміни в структурі основних засобів. Так, збільшилася частка машин та обладнання на 0,5 в.п. та малоцінних необоротних матеріальних активів на 0,1 в.п., але в той же час зменшилася частка будинків, споруд і передавальних пристроїв на 0,2 в.п. і транспортних засобів на 0,4 в.п.

2. Здійснити розрахунок та аналіз показників руху основних засобів, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.4, Б.5.

Таблиця 5.5.2

Аналіз руху основних засобів на підприємстві

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Наявність основних засобів на початок року, тис. грн.	1554745	3552668	+1997923
2. Надійшло за рік, тис. грн.	1998447	95066	-1903381
3. Вибуло протягом року, тис. грн.	524	21682	+21158
4. Наявність на кінець року, тис. грн.	3552668	3626052	+73384
5. Знос на кінець року, тис. грн.	2266347	2442921	+176574
6. Річний приріст, тис. грн.	1997923	73384	-1924539
7. Коефіцієнти, %:			
- оновлення	56,3	2,6	-53,7
- вибуття	0,03	0,61	+0,58
- зносу	63,8	67,4	+3,6
- придатності	36,2	32,6	-3,6
- приросту	3,4	2,6	-0,8
8. Термін оновлення основних засобів, років	0,8	37,4	+36,6

Дані, наведені в таблиці, показують, що за звітний рік на підприємстві темпи оновлення основних засобів випереджають темпи вибуття, так коефіцієнт оновлення на кінець звітного року склав 2,6%, а коефіцієнт вибуття лише 0,6%. Однак у попередньому році оновлення відбувалося значно більшими темпами (56,3%). Що стосується зносу основних засобів, то на

підприємстві відбулось його збільшення з 63,8% на початок року до 67,4% на кінець року, що відповідно призвело до зменшення коефіцієнта придатності основних засобів. Слід відзначити, що за аналізований період відбулося зменшення коефіцієнта приросту основних засобів на 0,8 в.п.

Термін оновлення основних засобів свідчить про те, що якби підприємство дотримувалося політики оновлення основних засобів минулого року, то їх повне оновлення наступило б через 0,8 років, а якщо залишиться політика звітного року, то повне оновлення основних засобів настане лише через 37,4 років.

3. Визначити та здійснити аналіз показників забезпечення підприємства основними засобами, надати відповідні рекомендації. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.4, Б.5, Б.9, Б.10.

Таблиця 5.5.3

Оцінка забезпечення підприємства основними засобами

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Темп зростання, %
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1032189	1234726	119,62
2. Середньорічна вартість активних засобів, тис. грн.	450101,5	600687,5	133,46
3. Середньорічна кількість персоналу основної діяльності, чол.	2750	1690	61,45
4. Середньорічна кількість робітників, чол.	2236	1475	65,97
5. озброєність праці одного працівника, тис. грн.	375,3	730,6	194,67
6. Технічна озброєність праці одного робітника, тис. грн.	201,3	407,2	202,29

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, на підприємстві у звітному році порівняно з попереднім відбулось збільшення озброєності праці основними засобами одного працівника на 355,3 тис. грн. (730,6 – 375,3) або на 94,7% та збільшення технічної озброєності праці одного робітника на 205,9 тис. грн. або

на 102,3%, що було викликане збільшенням середньорічної вартості основних засобів підприємства на 202537 тис. грн. та їх активної частини на 150586 тис. грн., а також зменшенням середньорічної кількості персоналу основної діяльності на 1060 чол. та робітників на 761 чол.

4. Здійснити аналіз показників ефективності використання основних засобів підприємства, зробити висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.4, Б.5, Б.6.

Таблиця 5.5.4

Аналіз ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення, (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1032189	1234726	+202537
2. Обсяг виробленої продукції, тис.грн.	1381620	1603543	+221923
3. Валовий прибуток, тис. грн.	415134	388689	-26445
4. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	265373	264678	-695
5. Віддача основних засобів, грн.	1,34	1,30	-0,04
6. Місткість основних засобів, грн.	0,75	0,77	-0,02
7. Отримано в розрахунку на 100 грн. основних засобів:			
- валового прибутку, грн.	40,22	31,48	-2,74
- прибутку від операційної діяльності, грн.	25,71	21,44	-4,27

Аналізуючи дані, які наведені в таблиці, можна відмітити, що у звітному році на підприємстві відбулося зменшення віддачі основних засобів на 0,04 грн. і в той час як у минулому році вона становила 1,34 грн., то у звітному році 1,30 грн., відповідно збільшилась місткість основних засобів на 0,02 грн. і в звітному році вона становила 0,77 грн.

Що стосується суми валового прибутку, отриманого на 100 грн. основних виробничих засобів, то цей показник за звітний рік також погіршився. Так у попередньому році на 100 грн. основних засобів було отримано 40,22 грн.

валового прибутку, а у звітному році лише 31,48 грн., тобто зменшення складає 2,74 грн. А прибуток від операційної діяльності на підприємстві за звітний рік скоротився на 695 тис. грн. і тому відбулося його зменшення в розрахунку на 100 грн. основних виробничих засобів на 4,27 грн.

5. Провести аналіз впливу факторів на ступінь ефективності використання основних засобів підприємства, виявити резерви можливого зростання показника віддачі основних засобів. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.4, Б.5, Б.6.

Таблиця 5.5.5

Аналіз впливу факторів на зміну віддачі основних засобів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення(+,-)		
			усього	у т. ч. за рахунок	
				питомої ваги акт. частини засобів	віддачі активної частини засобів
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	1,34	1,30	-0,04	x	x
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1381620	1603543	+22192	x	x
3. Середньорічна вартість активної частини засобів, тис. грн.	1032189	1234726	+202537	x	x
4. Віддача основних засобів, грн.	1,34	1,30	-0,04	x	x
5. Питома вага активної частини засобів, %	43,61	48,65	+5,04	+0,15	x
6. Віддача активної частини засобів, грн.	3,07	2,67	-0,4	x	-0,19

Аналіз даних таблиці показує, що у звітному році на підприємстві відбулося зменшення віддачі основних засобів на 0,04 грн. за рахунок зменшення віддачі активної частини основних засобів на 0,19 грн., однак у результаті збільшення питомої ваги активної частини засобів віддача зросла на 0,15 грн. Отже, підприємство має можливість збільшити рієнь віддачі основних

засобів на 0,19 грн. за рахунок доведення віддачі активної частини засобів до рівня попереднього року.

б. Здійснити розрахунки та аналіз впливу факторів засобів праці на зміну обсягу продукції, виявити резерви зростання продукції на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.4, Б.5, Б.6.

Таблиця 5.5.6

Аналіз впливу факторів засобів праці на обсяг продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)			
			усього	у т. ч. за рахунок		
				середньорічної вартості ОВЗ	питомої ваги активної частини	віддачі активної частини засобів
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923	х	х	х
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1032189	1234726	+202537	+271162,0	х	х
3. Питома вага активної частини засобів, %	43,61	48,65	+5,04	х	+191046,7	х
4. Віддача активної частини засобів, грн.	3,07	2,67	-0,4	х	х	-240277,7

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, на підприємстві відбулося збільшення обсягу виробництва продукції у звітному році порівняно з попереднім на 221923 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення середньорічної вартості основних виробничих засобів – на 271162,0 тис. грн. і також питомої ваги активної частини засобів – на 191046,7 тис. грн. Але в результаті зменшення віддачі активної частини засобів обсяг виробництва зменшився на 240277,7 тис. грн. Отже, підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва на 240277,7 тис. грн. за рахунок доведення віддачі активної частини засобів до рівня попереднього року.

6. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

1. Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.
2. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів.
3. Аналіз впливу факторів предметів праці на зміну собівартості та обсягу реалізації продукції підприємства.

Ключові терміни та поняття

Матеріальні ресурси – це предмети праці, що використовуються на підприємстві, і включають сировину, основні матеріали, паливо, тару та інші матеріали, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства.

Норма витрат – це завдання, яке фіксує гранично допустимі витрати конкретного матеріального ресурсу на виробництво одиниці продукції або виконання одиниці роботи.

Суть управління запасами полягає у здійсненні контролю за станом запасів і прийнятті заходів, спрямованих на економію часу і коштів шляхом мінімізації витрат на утримання запасів, необхідних для своєчасного і якісного виконання виробничої програми.

Метою управління запасами є забезпечення безперебійного виробництва продукції в потрібній кількості та в установлені терміни, повної реалізації випущеної продукції з мінімальними затратами на утримання запасів.

Коефіцієнт асортименту визначається як відношення суми, зарахованої у виконання завдання з асортименту (фактичне надходження в межах потреби підприємства), до потреби відповідно завданню.

Матеріаловіддачу визначають як відношення вартості продукції (робіт, послуг) до суми матеріальних витрат. Цей показник характеризує віддачу

матеріалів, а саме – вихід продукції (робіт, послуг) з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів (сировини, палива, електроенергії).

Матеріаломісткість – обернений показник матеріаловіддачі. Його визначають як відношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції (робіт, послуг) і він показує, скільки матеріальних витрат припадає на кожну гривню випущеної продукції (робіт, послуг).

Коефіцієнт використання матеріалів показує наскільки ефективно використовуються матеріали у ході виробництва і визначається як відношення суми фактичних матеріальних витрат до розміру матеріальних витрат, обчисленого виходячи з планових калькуляцій і фактичного випуску та асортименту продукції.

6.1. Структурно-логічні схеми

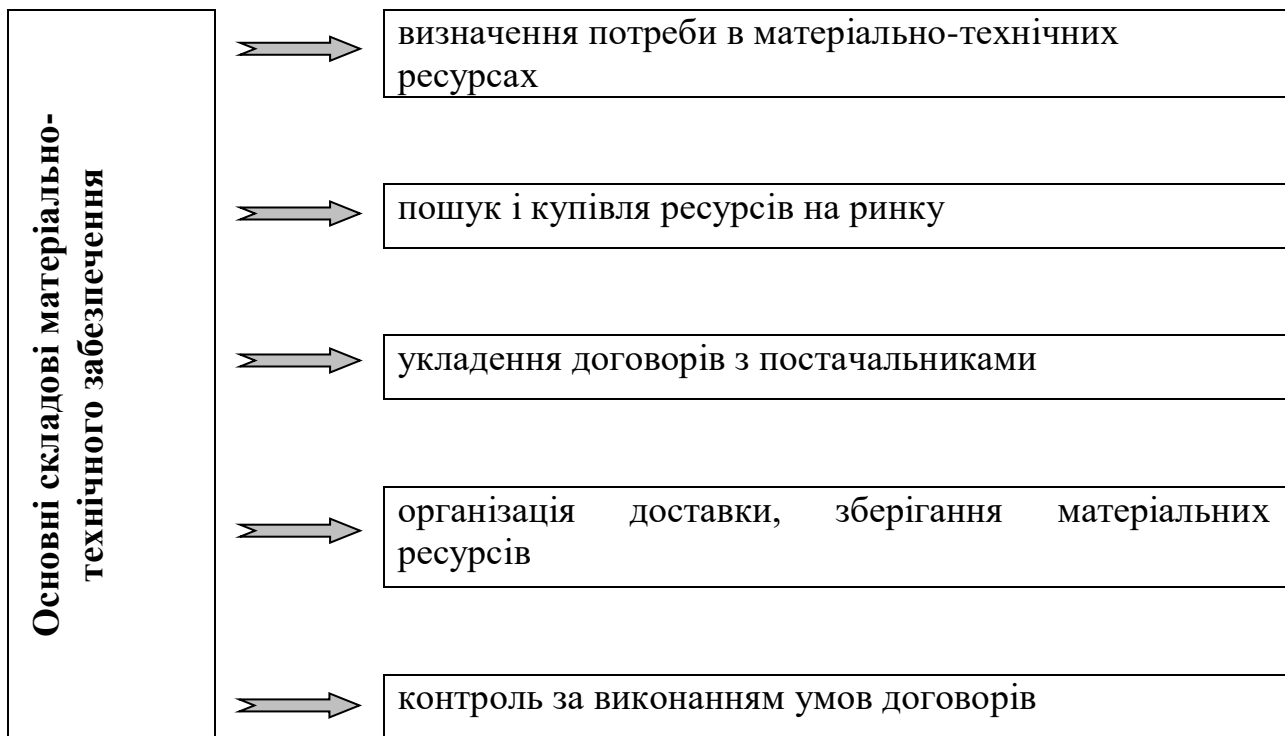

Рис. 6.1.1. Основні складові матеріально-технічного забезпечення

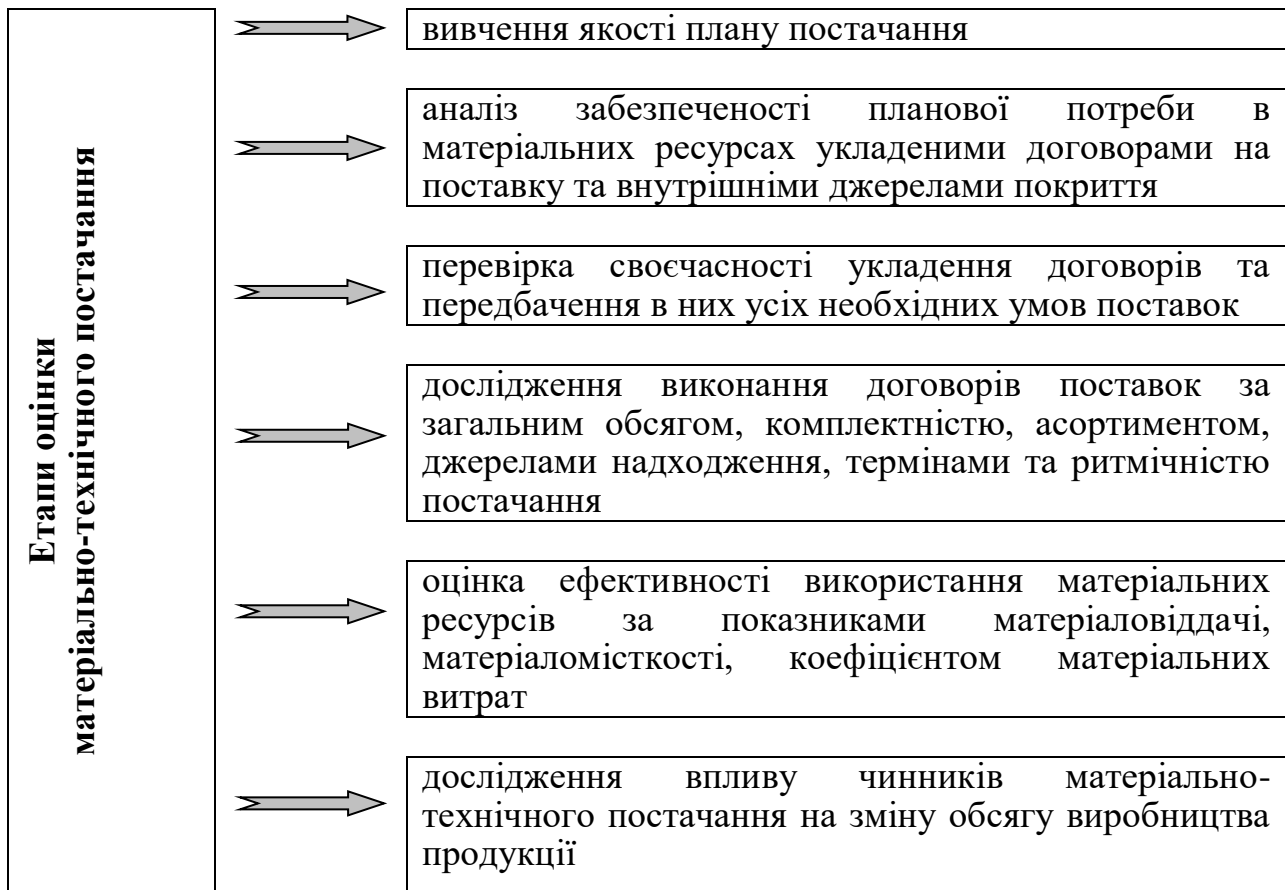

Рис. 6.1.2. Етапи оцінки матеріально-технічного постачання

Рис. 6.1.3. Порядок розрахунку потреби в матеріальних ресурсах

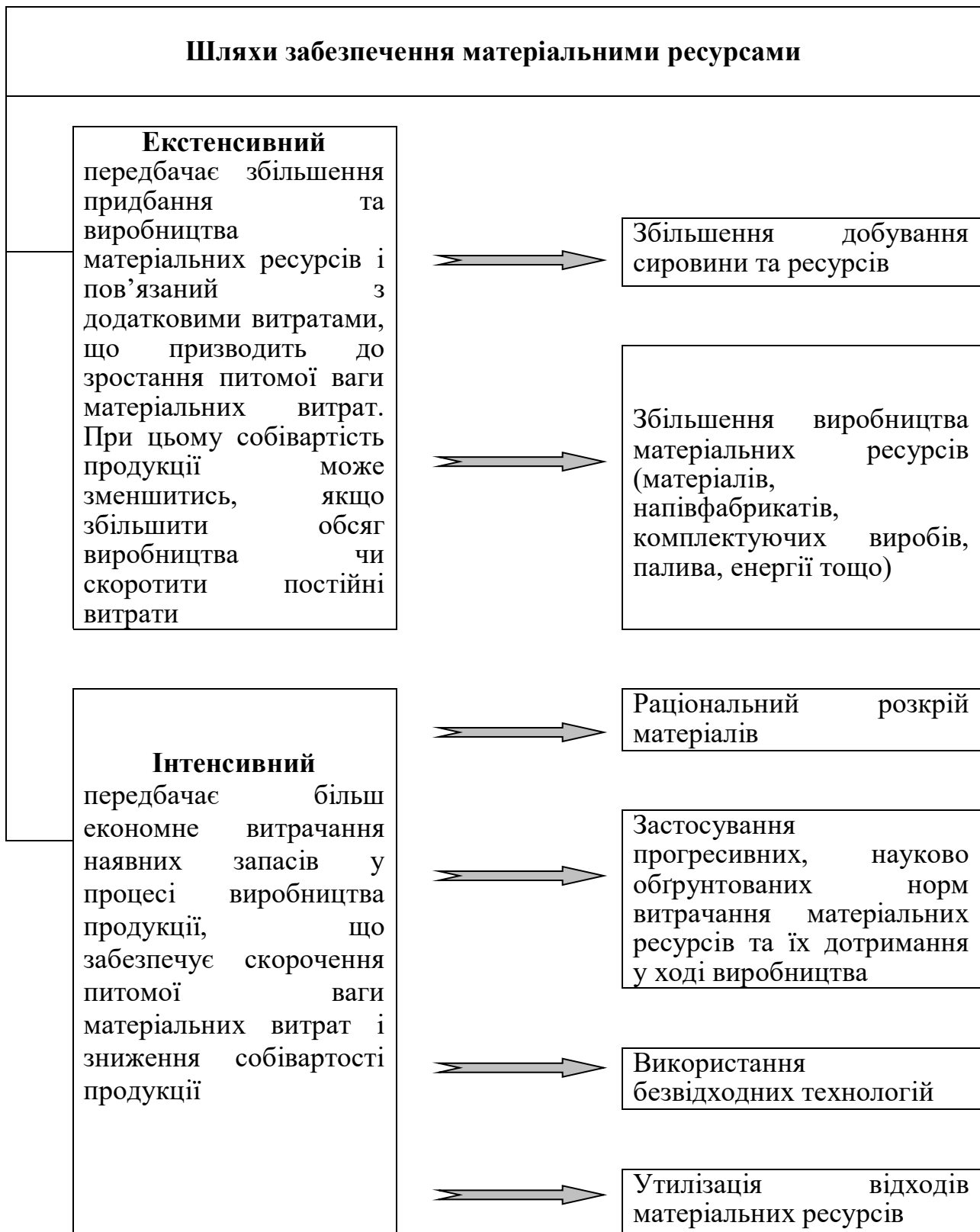

Рис. 6.1.4. Шляхи забезпечення підприємства матеріальними ресурсами

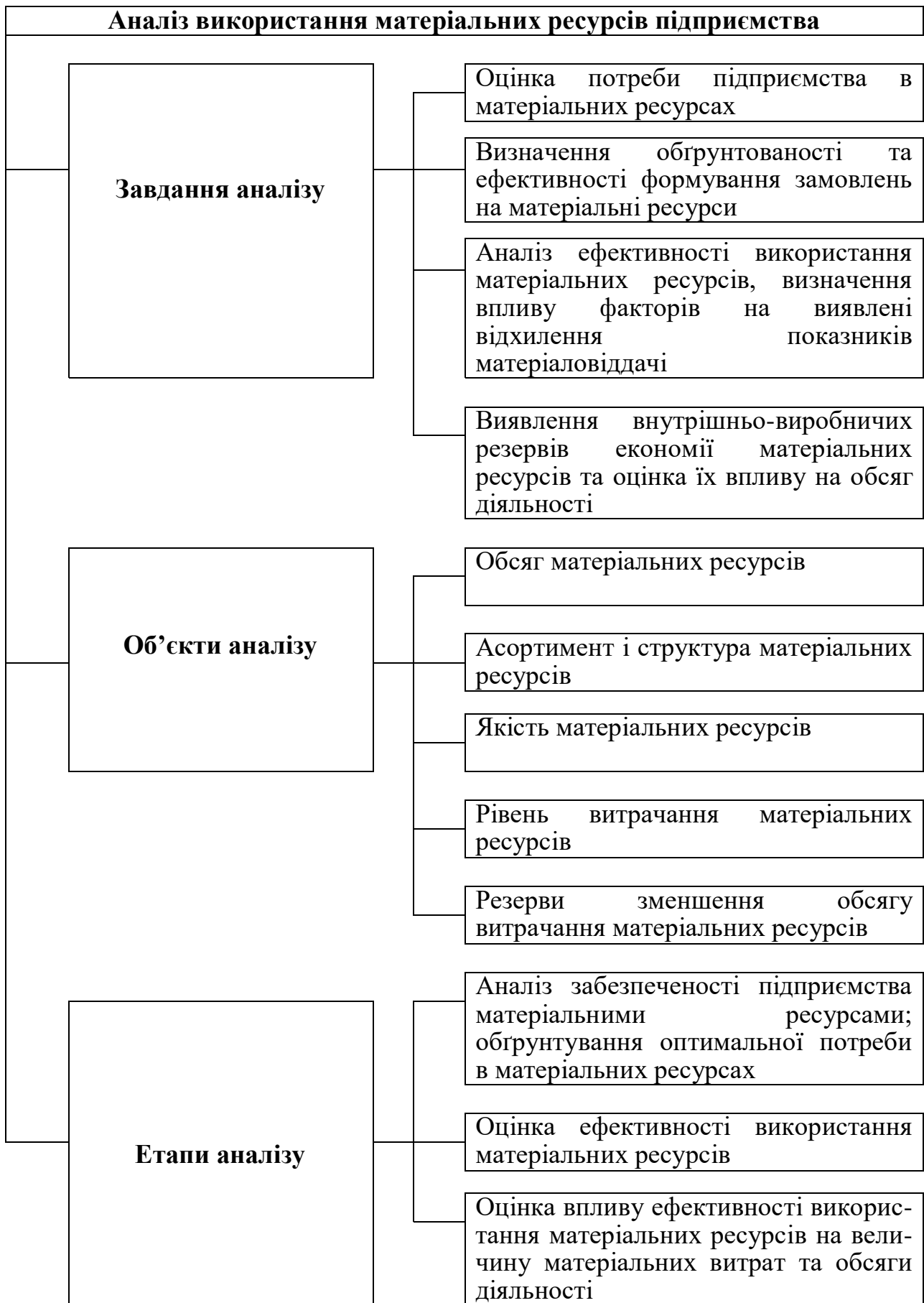

Рис. 6.1.5. Завдання, об'єкти та етапи аналізу використання матеріальних ресурсів

6.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Розкрийте значення та завдання аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.
2. Охарактеризуйте етапи проведення аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.
3. Назвіть порядок розрахунку потреби в матеріальних ресурсах.
4. Охарактеризуйте інтенсивний та екстенсивний шляхи забезпечення підприємства матеріальними ресурсами.
5. Розкрийте значення та завдання аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів.
6. Назвіть джерела інформації для аналізу використання матеріальних ресурсів.
7. Назвіть основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів.
8. За допомогою яких показників можливо оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів?
9. Як розраховується коефіцієнт використання матеріалів і що він показує?
10. Як розраховується матеріаловіддача і що вона характеризує?
11. Як розраховується матеріаломісткість і що вона характеризує?
12. Як розраховується питома вага матеріальних витрат у собівартості виробленої продукції і що вона відображає?
13. Які чинники впливають на відхилення рівня матеріаломісткості продукції?
14. Як визначити вплив зміни матеріаломісткості на обсяг виробленої продукції?
15. Яка факторна модель дозволяє оцінити вплив вартості матеріальних ресурсів на обсяг виробництва продукції?
16. Які причини можуть призвести до понаднормативних витрат матеріалів на підприємстві?
17. За якою методикою оцінюють вплив матеріаловіддачі на зміну обсягу випуску (реалізації) продукції?

18. Назвіть основні групи факторів, що є носіями резервів економії матеріальних ресурсів.

19. Наведіть приклади заходів, за допомогою яких на підприємстві можна підвищити ефективність використання матеріальних ресурсів.

20. Назвіть резерви зростання виробництва продукції.

6.3. Теми рефератів, доповідей

1. Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами як ресурсне забезпечення виробничої програми.

2. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів як ресурсне забезпечення виробничої програми.

6.4. Вправи для самостійної роботи

1. Визначити та здійснити аналіз основних показників ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3.

Таблиця 6.4.1

Основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
Вартість реалізованої продукції, тис. грн			
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.			
Матеріальні витрати, тис. грн.			
Прибуток від основної операційної діяльності, тис. грн.			
Матеріаломісткість, коп.			

2. Визначити та здійснити аналіз показників матеріаловіддачі, матеріаломісткості, прибутку на 1 грн. матеріальних витрат, питомої ваги матеріальних витрат в операційних витратах, зробити відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3.

Таблиця 6.4.2

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Зміна (+,-)
1. Прибуток на 1грн. матеріальних витрат, грн.			
2. Матеріаловіддача, грн.			
3. Матеріаломісткість, грн.			
4. Коефіцієнт співвідношення матеріаловіддачі у звітному році порівняно з попереднім роком	x		x
5. Питома вага матеріальних витрат в операційних витратах, %			

3. Провести розрахунки та аналіз впливу матеріаломісткості на показники обсягу реалізації і собівартості продукції підприємства. Зробити висновки та запропонувати пропозиції щодо мобілізації резервів ефективного використання матеріальних ресурсів на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.3.

Таблиця 6.4.3

Аналіз впливу матеріаломісткості на обсяг реалізації та собівартість продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Матеріальні витрати, тис. грн.			
2. Обсяг реалізації продукції, тис.грн.			
3. Матеріаломісткість продукції, грн.			
4. Вплив матеріаломісткості на:			
4.1. собівартість продукції - економія матеріальних ресурсів (-); - перевитрати матеріальних ресурсів (+)			
4.2. обсяг реалізації продукції - зростання (+); - зменшення (-)			

6.5. Приклад розв'язання вправ

1. Визначити та провести аналіз основних показників ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 6.5.1

Динаміка основних показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
Обсяг виробництва продукції, тис. грн	1381620	1603543	+221923
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1112651	1499708	+387057
Матеріальні витрати, тис. грн.	965929	1353953	+388024
Прибуток від основної операційної діяльності, тис. грн.	273799	267254	-6545
Матеріаломісткість, коп.	69,9	84,4	+14,5

Як свідчать дані таблиці, за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення обсягу виробництва продукції на 221923 тис. грн., але прибуток від основної операційної діяльності зменшився на 6545 тис. грн. У той же час збільшилися матеріальні витрати на 388024 тис. грн. і собівартості реалізованої продукції на 387057 тис. грн.

Матеріаломісткість виробленої продукції у попередньому році складала 69,9 коп., а у звітному році вона зросла на 14,5 коп. і склала 84,4 коп., що свідчить про зниження рівня ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

2. Визначити та провести аналіз показників матеріаловіддачі, матеріаломісткості, прибутку на 1 грн. матеріальних витрат, питомої ваги

матеріальних витрат в операційних витратах, зробити відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 6.5.2

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Зміна (+,-)
1. Прибуток на 1 грн. матеріальних витрат, грн.	0,284	0,197	-0,087
2. Матеріаловіддача, грн.	1,430	1,184	-0,246
3. Матеріаломісткість, грн.	0,699	0,844	+0,145
4. Коефіцієнт співвідношення матеріаловіддачі у звітному році порівняно з попереднім роком	x	0,828	x
5. Питома вага матеріальних витрат в операційних витратах, %	75,68	82,13	+6,45

Аналізуючи дані таблиці можна відмітити, що підприємство знизило рівень ефективності використання матеріальних ресурсів, оскільки за звітний рік відбулося зменшення матеріаловіддачі на 24,6 коп. і збільшення матеріаломісткості на 14,5 коп.

Слід також зазначити, що на підприємстві відбулося збільшення питомої ваги матеріальних витрат в операційних витратах на 6,45 в.п. і зменшення прибутку на 1 грн. матеріальних витрат на 8,7 коп., що є негативною тенденцією роботи підприємства. Так, у попередньому році частка матеріальних витрат в операційних витратах складала 75,68%, а у звітному вона вже досягла 82,13%, а прибуток на 1 грн. матеріальних витрат у попередньому році складав 28,4 коп, а у звітному лише 19,7 коп.

3. Провести розрахунок та аналіз впливу матеріаломісткості на показники обсягу виробництва і собівартості продукції підприємства. Зробити висновки та пропозиції стосовно мобілізації резервів щодо ефективного використання матеріальних ресурсів на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Аналіз впливу матеріаломісткості на обсяг виробництва
та собівартість продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Матеріальні витрати, тис. грн.	965929	1353953	+388024
2. Обсяг виробництва продукції, тис.грн.	1381620	1603543	+221923
3. Матеріаломісткість продукції, грн.	0,699	0,844	+0,145
4. Вплив матеріаломісткості на:			
4.1. собівартість продукції - економія матеріальних ресурсів (-); - перевитрати матеріальних ресурсів (+)	$+0,145 \times 1603543 =$ $= +232513,7$ тис. грн.		
4.2. обсяг виробництва продукції - зростання (+); - зменшення (-)	$-232513,7 : 0,699 =$ $= -332637,6$ тис. грн.		

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, у звітному році порівняно з попереднім на підприємстві відбулося збільшення матеріаломісткості виробництва продукції на 14,5 коп., що призвело до додаткових витрат матеріальних ресурсів, а разом із тим і до збільшення собівартості продукції на 232513,7 тис. грн., а це у свою чергу призвело до зменшення обсягу виробництва на 332637,6 тис. грн.

Таким чином, досліджуване підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва продукції на суму 332637,6 тис. грн. за умови доведення матеріаломісткості продукції до того рівня, який був у попередньому році.

7. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1. Аналіз структури витрат підприємства.
2. Аналіз операційних витрат діяльності підприємства.
3. Методика визначення шляхів оптимізації операційних витрат.

Ключові терміни та поняття

Витрати підприємства – це сукупність витрат живої та уречевленої праці для здійснення поточної господарської діяльності підприємства, а за натурально-речовим складом – це спожита частина матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Собівартість – це оцінка продукції на основі вартості сировини, матеріалів, енергії, праці та інших ресурсів, що споживаються в ході її виробництва.

Собівартість продукції – виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства, що безпосередньо пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг).

Операційні витрати є основним видом витрат підприємства, які безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції.

Витрати на одну гривню продукції – це універсальний показник, який дає можливість оцінити не лише виконання плану за собівартістю продукції, а й дати оцінку її динаміки в будь-якій галузі виробництва, провести порівняльний аналіз на підприємствах, які випускають різнорідну продукцію. Він розраховується як відношення загальної суми витрат на виробництво і реалізацію продукції до вартості випущеної продукції. На зміну витрат на одну гривню продукції впливають відхилення в структурі та асортименті, рівень витрат на виробництво окремих виробів, ціни та тарифи на матеріальні ресурси і оптові ціни на продукцію. Розрахунок впливу цих факторів здійснюють методом ланцюгових підстановок.

Елементи витрат – це однорідні за складом витрати підприємства, які характеризують використані ресурси незалежно від форми та місця їх використання на той чи інший об'єкт віднесення витрат.

Калькуляційні статті характеризують склад використаних ресурсів залежно від напрямків і місця їх використання на об'єкт витрат, тобто, групування витрат за статтями калькуляції вказує, на що конкретно і в яких розмірах використані ресурси.

Метод аналізу собівартості за калькуляційними статтями – це порівняння фактичних витрат з плановими за кожною статтею, визначення суми економії чи перевитрат.

Прямі витрати – це витрати, які безпосередньо пов'язані з процесом виробництва або реалізації певного виду продукції, і які прямо відносять на собівартість виробленої продукції.

Непрямі витрати пов'язані з виробництвом декількох видів продукції, їх розподіляють за об'єктами калькуляції пропорційно відповідній базі (основній і додатковій заробітній платі робітників або всіх прямих витрат тощо). Прикладом непрямих витрат є загальновиробничі витрати, витрати на утримання основних засобів.

Відносний рівень витрат обчислюють шляхом співвідношення витрат будь-якого функціонуючого підрозділу підприємства до відповідних показників конкурентів.

Поточні резерви зниження собівартості включають усі види непродуктивних витрат (явні і приховані), а також перевитрати ресурсів і понаднормативні витрати горошових коштів, виявлені в ході аналізу.

Перспективні резерви – це збільшення обсягів виробництва продукції за рахунок зменшення її собівартості, впровадження досягнень науково-технічного прогресу та спеціалізації, кооперування й комбінування виробництва.

7.1. Структурно-логічні схеми

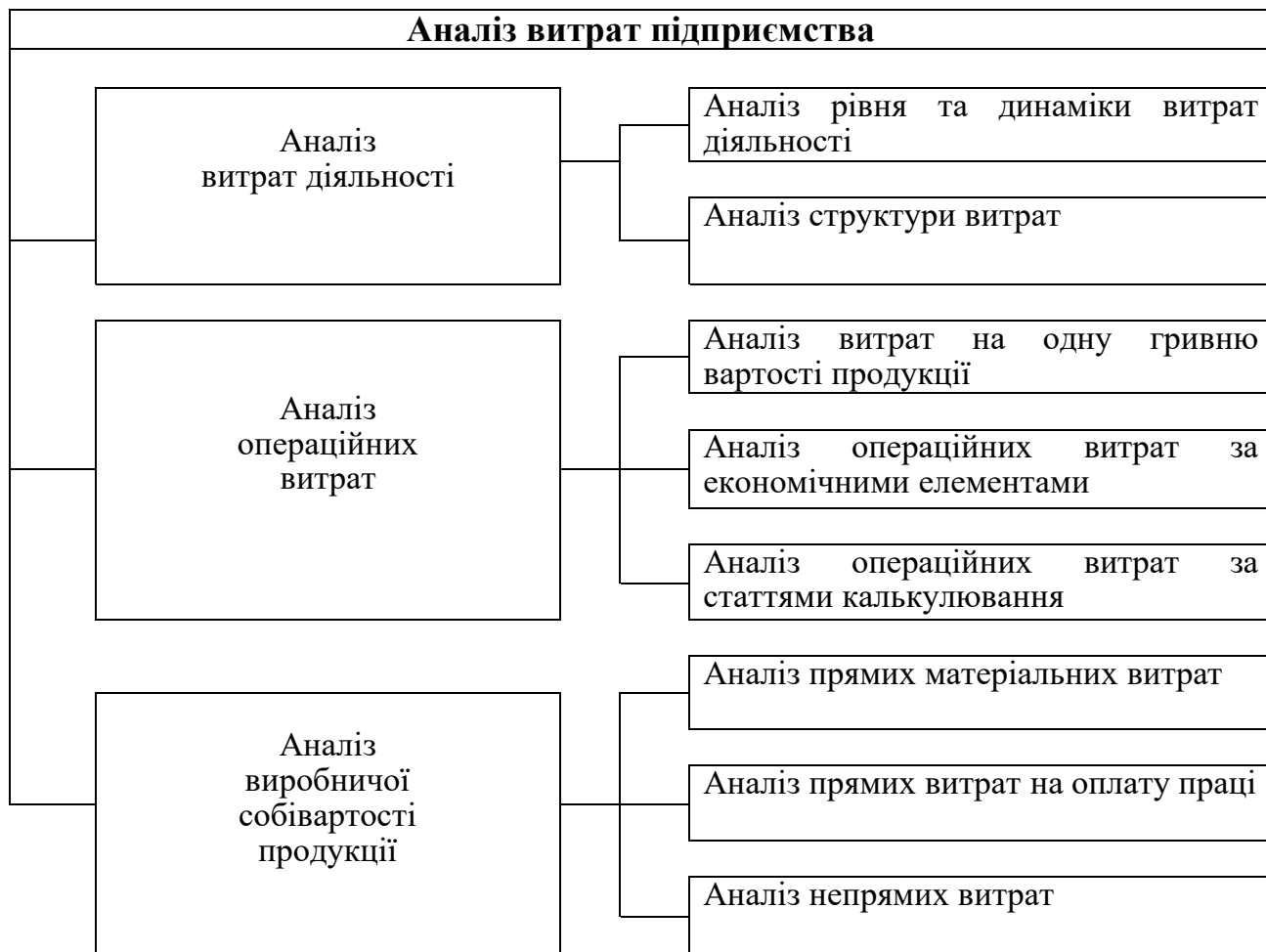

Рис. 7.1.1. Основні етапи аналізу витрат підприємства

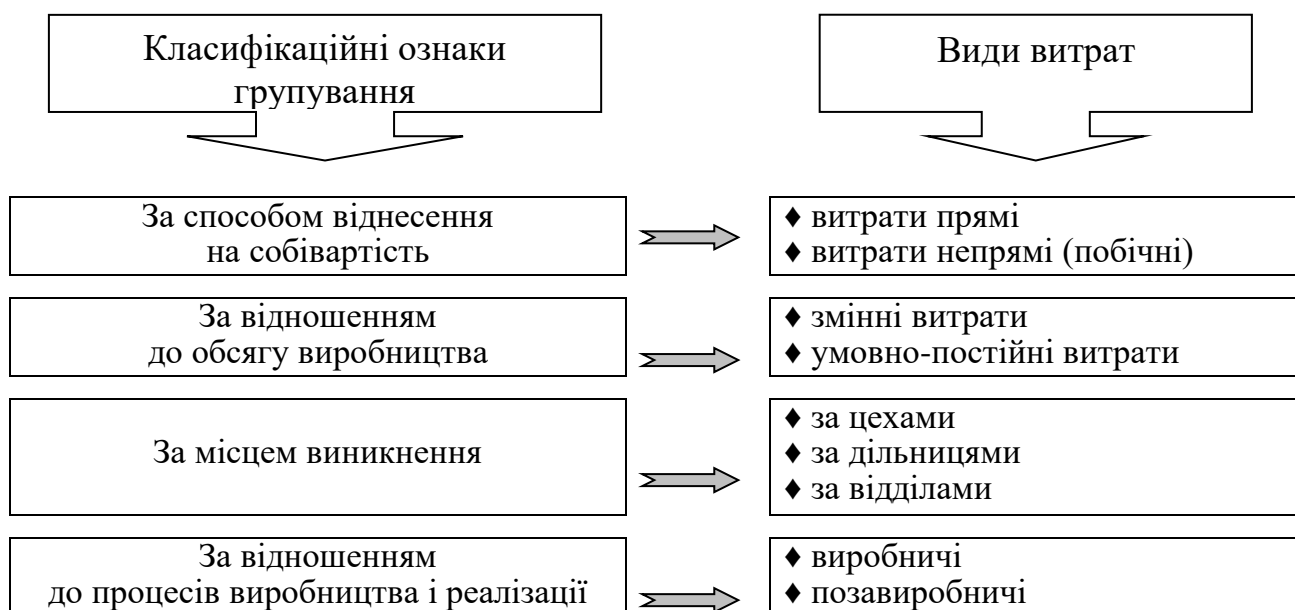

Рис. 7.1.2. Класифікації витрат

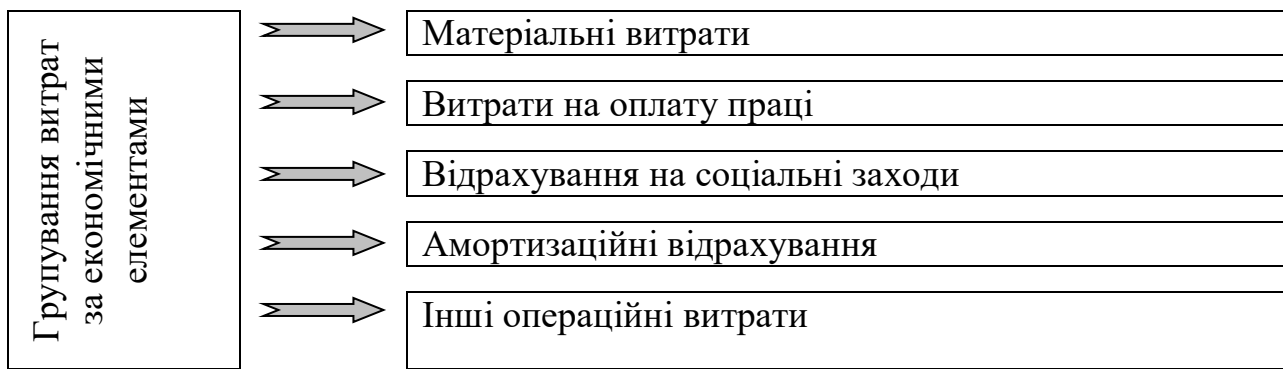

Рис. 7.1.3. Групування витрат за економічними елементами

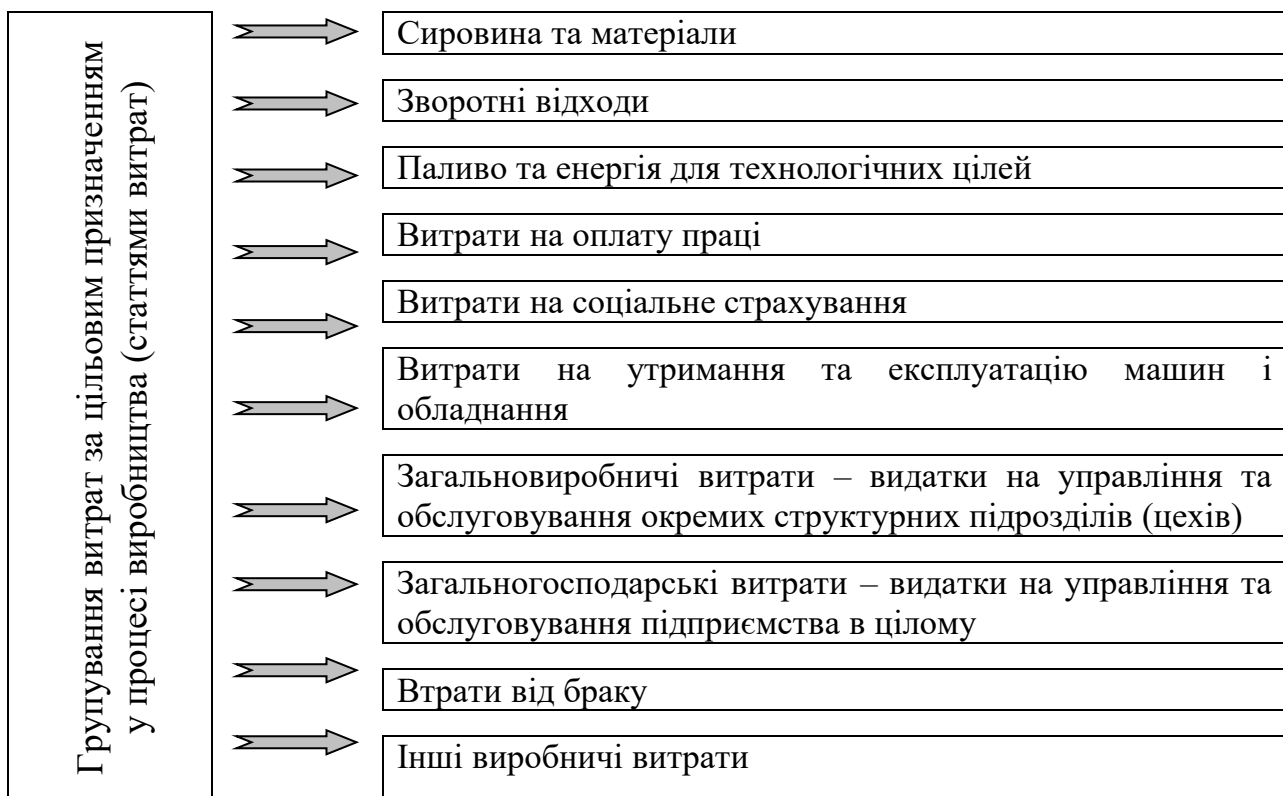

Рис. 7.1.4. Групування витрат за цільовим призначенням

7.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Дайте визначення собівартості продукції та розкрийте значення цього показника в підвищенні ефективності діяльності підприємства.
2. Сформулюйте мету та охарактеризуйте основні напрямки аналізу витрат підприємства.
3. Сформулюйте основні завдання аналізу витрат на виробництво продукції.

4. Які джерела інформації використовують для аналізу витрат підприємства?
5. Як обчислити витрати на одну гривню продукції?
6. Які чинники впливають на зміну витрат на одну гривню продукції?
7. За якими ознаками класифікують витрати підприємств?
8. Як класифікують витрати залежно від видів діяльності?
9. Які витрати входять до складу прямих витрат?
10. Які витрати входять до складу загальновиробничих витрат?
11. Ким обирається метод розподілу витрат та як він здійснюється?
12. Які витрати входять до складу витрат за економічними елементами?
13. У чому полягають особливості аналізу структури операційних витрат за економічними елементами?
14. Назвіть особливості аналізу структури операційних витрат за статтями витрат (статтями калькулювання).
15. Які витрати відносять до умовно-постійних?
16. Які витрати відносять до умовно-змінних?
17. З яких витрат складається собівартість реалізованої продукції?
18. Які витрати входять до складу виробничої собівартості продукції?
19. Як проводиться аналіз собівартості за елементами витрат?
20. Як проводиться аналіз впливу трудомісткості на собівартість виробленої продукції?
21. Як проводиться аналіз впливу матеріаломісткості на собівартість виробленої продукції?
22. Для чого використовують результати аналізу витрат і собівартості?
23. Як визначаються резерви зменшення собівартості виробленої продукції?

7.3. Теми рефератів, доповідей

1. Особливості використання функціонально-вартісного аналізу при аналізі витрат підприємства.

2. Оптимізація витрат підприємства – як дієвий інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства.

7.4. Вправи для самостійної роботи

1. Провести аналіз структури витрат звичайної діяльності, зробити висновки та пропозиції стосовно оптимізації витрат на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 7.4.1

Аналіз структури витрат діяльності підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
1. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
2. Адміністративні витрати, тис. грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
3. Витрати на збут, тис.грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
4. Інші операційні витрати, тис. грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
5. Фінансові витрати, тис. грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
6. Втрати від участі в капіталі, тис. грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
7. Інші витрати, тис.грн.		
- питома вага, %		
- відхилення структури від попереднього року, в.п.		
УСЬОГО витрати діяльності		

2. Провести аналіз витрат на 1 гривню реалізованої продукції, визначити можливі резерви оптимізації собівартості на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 7.4.2

Аналіз зміни операційних витрат на 1 гривню реалізованої продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення, %
1. Чистий дохід, тис. грн.			
2. Витрати операційної діяльності, тис. грн.			
3. Витрати на одну гривню реалізованої продукції, грн.			

3. Провести аналіз операційних витрат на виробництво продукції за економічними елементами витрат, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 7.4.3

Аналіз операційних витрат на виробництво продукції
за економічними елементами

Елементи витрат	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	Σ, тис. грн.	питома вага, %	Σ, тис. грн.	питома вага, %	Σ, тис. грн.	%	питомої ваги, в.п.
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Матеріальні витрати							
2. Витрати на оплату праці							
3. Відрахування на соціальні заходи							
4. Амортизація							
5. Інші операційні витрати							
У с ь о г о							

4. Провести аналіз впливу матеріаломісткості на зміну собівартості продукції, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 7.4.4

Загальні показники використання матеріалів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Матеріальні витрати, тис. грн.			
2. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.			
3. Матеріаломісткість, коп.			
4. Економія (-), додаткові витрати (+) матеріальних витрат, тис. грн.	x	x	

5. Провести аналіз впливу трудомісткості продукції на зміну собівартості, зробити відповідні висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 7.4.5

Загальні показники використання коштів на оплату праці

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Витрати на оплату праці, тис. грн.			
2. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.			
3. Трудомісткість, коп.			
4. Економія (-), додаткові витрати (+) коштів на оплату праці, тис. грн.	x	x	

7.5. Приклад розв'язання вправ

1. Провести аналіз структури витрат звичайної діяльності, зробити відповідні висновки та пропозиції стосовно оптимізації витрат на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 7.5.1

Аналіз структури витрат звичайної діяльності

Показники	Попередній рік	Звітний рік
1. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	1112651	1499708
- питома вага, %	66,76	81,78
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	+15,02
2. Адміністративні витрати, тис. грн	69764	53017
- питома вага, %	4,19	2,89
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	-1,3
3. Витрати на збут, тис. грн	71571	68418
- питома вага, %	4,29	3,73
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	-0,56
4. Інші операційні витрати, тис. грн	45948	33999
- питома вага, %	2,76	1,86
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	-0,87
5. Фінансові витрати, тис. грн.	113538	79443
- питома вага, %	6,81	4,33
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	-2,48
6. Втрати від участі в капіталі, тис. грн.	–	–
- питома вага, %	–	–
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	–
7. Інші витрати, тис.грн.	253091	99151
- питома вага, %	15,19	5,41
- відхилення структури від попереднього року, в.п.	–	-9,78
УСЬОГО витрати звичайної діяльності	1666563	1833736

За результатами проведених розрахунків можна зробити висновок, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення витрат звичайної діяльності з 1667 млн. грн. у попередньому році до 1834 млн. грн. у звітному. Збільшення загальної суми витрат було обумовлено виключно збільшенням собівартості реалізованої продукції, як в абсолютному вираженні, так і в структурі витрат.

У попередньому році витрати на виробництво і реалізацію продукції склали 1113 млн. грн., а у звітному – вже майже 1500 млн. грн. У структурі частка собівартості збільшилася на 15 в.п. з 66,8% до 81,8%. Збільшення собівартості є негативним моментом діяльності підприємства.

Варто відзначити, що всі інші види витрат на підприємстві зменшилися як в абсолютному вираженні, так і в структурі витрат, що є позитивним явищем. Так, адміністративні витрати зменшилися з 69,8 млн. грн. у попередньому році до 53 млн. грн. у звітному. А в структурі адміністративні витрати зменшилися з 4,2% до 2,9%, тобто на 1,3 в. п. Витрати на збут також зменшилися. Якщо у попередньому році витрати на збут займали в загальній вартості 4,3%, що в сумі складало 71,5 млн. грн., то у звітному році – 3,7%, що відповідало 68,4 млн. грн. Інші операційні витрати зменшилися в абсолютному вираженні на 11,9 млн. грн, а в структурі зменшення склало 0,9 в. п. Фінансові витрати на підприємстві зменшилися з 113,5 млн. грн. у попередньому році до 79,4 млн. у звітному. А в структурі даний вид витрат зменшився на 2,5 в. п.

Після собівартості найбільш значущими на підприємстві є інші витрати. Якщо у попередньому році вони займали в загальній вартості 15,1%, що в сумі складало 253,1 млн. грн., то у звітному – 5,4%, що відповідало 99,2 млн. грн. Тобто інші витрати зменшались майже в три рази та їх зниження склало в структурі 9,8 в. п.

Підприємству необхідно знижувати собівартість реалізованої продукції. Це можна зробити за рахунок випуску менш матеріаломісткої продукції; пошуку дешевих та якісних джерел постачання сировини; упровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій; перегляду норм витрат сировини та матеріалів у бік зменшення; більш жорсткого контролю за

використанням матеріалів; недопущення браку у виробництві та безповоротних відходів; перегляду норм та нормативів продуктивності праці; зменшення простоїв обладнання; підвищення кваліфікації робітників.

2. Провести аналіз впливу факторів на 1 гривню реалізованої продукції, визначити можливі резерви оптимізації собівартості на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 7.5.2

Аналіз зміни операційних витрат на 1 гривню реалізованої продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	1527785	1888397	+23,60
2. Витрати операційної діяльності, тис. грн.	1299934	1655142	+27,33
3. Витрати на одну гривню реалізованої продукції, грн.	0,85	0,88	+3,53

Як свідчать дані, наведені в таблиці, на підприємстві за звітний рік відбулося збільшення чистого доходу від реалізації продукції з 1528 млн. грн. до 1888 млн. грн., тобто на 23,6%. Витрати операційної діяльності також збільшилися з 1300 млн. грн. у попередньому році до 1655 млн. грн. у звітному, тобто на 27,3 %.

Отже, темпи зростання витрат випереджають темпи зростання чистого доходу, що призвело до збільшення витрат на одну гривню реалізованої продукції на 3 коп. або на 3,5%.

За результатами аналізу структури витрат діяльності виявлено, що на підприємстві зменшилися майже всі складові витрат операційної діяльності, а саме: адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Але, враховуючи результати попереднього аналізу слід відмітити, що значно зросла собівартість продукції, саме за рахунок цього збільшилася загальна сума витрат операційної діяльності. Тому підприємству необхідно в першу чергу приймати систему заходів щодо зниження собівартості виробництва продукції.

3. Провести аналіз операційних витрат на виробництво продукції за економічними елементами витрат, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 7.5.3

Аналіз операційних витрат на виробництво продукції
за економічними елементами витрат

Елементи витрат	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	суми, тис. грн.	%	питомої ваги, п.п.
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Матеріальні витрати	965929	75,68	1353953	82,13	+388024	+40,17	+6,45
2. Витрати на оплату праці	175022	13,71	195644	11,87	+206222	+11,78	-1,84
3. Відрахування на соціальні заходи	38160	2,99	42630	2,59	+4470	+11,71	-0,40
4. Амортизація	15665	1,23	13021	0,79	-2644	-16,88	-0,44
5. Інші операційні витрати	81576	6,39	43248	2,62	-38328	-46,98	-3,77
У с ь о г о	1276352	100,00	1648496	100,00	+372144	29,16	–

Як свідчать дані, наведені у таблиці, загальна сума операційних витрат на підприємстві збільшилась з 1276 млн. грн. до 1648 млн. грн. або на 372 млн. грн. Найбільший вплив на збільшення операційних витрат здійснило зростання матеріальних витрат, які збільшилися на 388 млн. грн., або на 40,2%, а їх питома вага в загальній сумі витрат збільшилась на 6,5 в. п. Витрати на оплату праці збільшилися на 206 млн. грн. або на 11,8%, при цьому в структурі вони зменшилися на 1,8 в. п. Відповідно збільшилися відрахування на соціальні заходи на 4,5 млн. грн. або на 11,7%, але в структурі їх частка зменшилася на 0,4 в. п.

Однак позитивним моментом є зменшення суми амортизації та інших операційних витрат. Так, сума амортизації зменшилась на 2,6 млн. грн. або на 16,9 %, що в структурі менше рівня попереднього року на 0,4 в. п. Значно зменшилися інші операційні витрати підприємства – з 81,6 млн. грн у

попередньому році до 43,2 млн. грн. у звітному, тобто вони зменшилися на 38,3 млн. грн. або на 47%, а в структурі їх зменшення склало 3,8 в .п.

Таким чином підприємству необхідно зменшувати майже всі елементи витрат, особливо враховуючи той факт, що обсяг виробництва збільшився на 16,1%, а витрати при цьому збільшилися на 29,2%.

Особливу увагу варто приділити зменшенню матеріальних витрат за рахунок пошуку дешевих та якісних джерел постачання сировини; упровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій; перегляду норми витрат сировини та матеріалів у бік зменшення; більш жорстоко контролю за використанням матеріалів; не допущення браку у виробництві та безповоротних відходів; перегляду норм та нормативів продуктивності праці; підвищення кваліфікації робітників.

4. Провести аналіз впливу матеріаломісткості продукції на зміну собівартості, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 7.5.4

Загальні показники використання матеріалів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Матеріальні витрати, тис. грн.	965929	1353953	+388024
2. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923
3. Матеріаломісткість, коп.	69,91	84,44	+14,53
4. Економія (-), додаткові витрати (+) матеріальних ресурсів, тис. грн.	x	x	$\frac{14,53 \times 1603543}{100}$ = +232994,8

За аналізований період на підприємстві відбулося збільшення матеріаломісткості на 14,5 коп., що призвело до перевитрат матеріальних ресурсів майже на 233 млн. грн., тобто відбулося збільшення собівартості продукції на цю суму. А якщо враховувати, що обсяг виробництва збільшився на 221,9 млн. грн., то на підприємстві є істотні перевитрати матеріалів. Таким

чином, підприємство має резерв зменшення собівартості на 233 млн. грн. за рахунок доведення матеріаломісткості продукції до рівня попереднього року.

5. Провести аналіз впливу трудомісткості продукції на зміну її собівартості, зробити висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.3, Б.6.

Таблиця 7.5.5

Загальні показники використання коштів на оплату праці

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Витрати на оплату праці, тис. грн.	175022	195644	+206222
2. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	1381620	1603543	+221923
3. Трудомісткість виготовлення продукції, коп.	12,67	12,20	-0,47
4. Економія (-), додаткові витрати (+) коштів на оплату праці, тис. грн.	x	x	$\frac{-0,47 \times 1603543}{100}$ = 7536,7

За аналізований період на підприємстві відбулося зменшення трудомісткості продукції з 12,7 коп. до 12,2 коп., тобто на 0,5 коп. Трудомісткість виготовлення продукції зменшилася за рахунок того, що темпи зростання обсягу виробництва (116,1%) випереджають темпи зростання витрат на оплату праці (111,8 %). Зменшення трудомісткості призвело до економії витрат на оплату праці на 7,5 млн. грн., у результаті чого відбулося зменшення собівартості на цю суму.

Підприємству необхідно поряд із зростанням масштабів виробництва продукції впроваджувати нові технології, методи внутрішньої організації виробництва та праці для того, щоб ефективно використовувати переваги великого виробництва.

8. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1. Аналіз динаміки та складу фінансових результатів підприємства.
2. Аналіз фінансових результатів від основної операційної діяльності.
3. Аналіз кількісного рівня дослідження фінансових результатів.
4. Аналіз рівня рентабельності підприємства.

Ключові терміни та поняття

Дохід – це грошові кошти або інші активи, отримані в результаті будь-якої діяльності.

Доходи підприємства – це збільшення економічних вигод у вигляді отримання активів або зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу (крім збільшення капіталу за рахунок внесків власників). Доходи підприємства формуються відповідно до видів його діяльності: звичайної (операційної – основної та іншої; інвестиційної; фінансової; іншої) та надзвичайної.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Основна діяльність – це операції, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частину його доходу.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (послуг) – дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, послуг за відрахуванням податків, зборів, знижок тощо.

Інші операційні доходи – це доходи від операційної діяльності, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), які пов'язані з операційною діяльністю підприємства, а саме дохід від операційної оренди активів, дохід від операційних курсових різниць, повернення попередньо списаних активів, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) та ін.

Доходи від участі в капіталі – доходи, які отримані від інвестування в асоційовані, дочірні підприємства та спільну діяльність, облік яких ведеться за методом участі в капіталі.

Інші фінансові доходи – це доходи від отримання дивідендів, відсотків та інших доходів підприємства, які отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, облік яких ведеться за методом участі в капіталі).

Інші доходи – доходи підприємства, які виникають у ході реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, а також доходи від неопераційних курсових різниць та інші доходи звичайної діяльності, які не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Прибуток – частина доходу, що залишається на підприємстві після відшкодування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції (робіт, послуг) й іншими видами діяльності.

Фінансовий результат діяльності підприємства – це прибуток або збиток, який отримано в результаті порівняння доходів та витрат від відповідного виду діяльності підприємства.

Валовий прибуток визначається як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Фінансовий результат від основної операційної діяльності визначається як різниця між валовим прибутком та адміністративними витратами і витратами на збут.

Фінансовий результат від операційної діяльності – це сума фінансового результату від основної операційної діяльності та фінансового результату від іншої операційної діяльності.

Фінансовий результат від діяльності до оподаткування – це сума фінансового результату від операційної діяльності, результату від фінансової, інвестиційної та іншої діяльності.

Чистий прибуток – це прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства після сплати всіх податків з прибутку.

Аналіз загальної суми прибутку здійснюється шляхом порівняння фактично одержаної суми прибутку за звітний період із даними за минулий рік або даними плану (прогнозу) прибутку звітного періоду. При цьому докладно аналізують складові частини загальної суми прибутку, вивчають напрямки розвитку їх у звітному періоді, аналізують його структуру.

Рентабельність – відносний показник ефективності діяльності підприємства, який показує співвідношення ефекту (прибутку) із наявними (використаними) ресурсами, це відображення дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу.

Загальна рентабельність характеризує ефективність виробничо-господарської (комерційної) діяльності підприємства.

Рентабельність продукції характеризує ефективність витрат на її виробництво.

Рентабельність реалізації продукції (послуг) відображає ефективність використання поточних витрат і розраховується як відношення валового прибутку від реалізації продукції до її собівартості або як відношення валового прибутку від реалізації до обсягу реалізованої продукції (саме в такому вигляді цей показник більше застосовується у зарубіжній практиці).

Рентабельність окремих видів продукції розраховується як відношення прибутку від виробництва і реалізації окремого виду продукції до його собівартості.

Рентабельність персоналу характеризує величину прибутку, що припадає на одного працівника й обчислюється як відношення прибутку від операційної діяльності до середньорічної чисельності персоналу основної діяльності.

8.1. Структурно-логічні схеми

Рис. 8.1.1. Основні етапи аналізу фінансових результатів

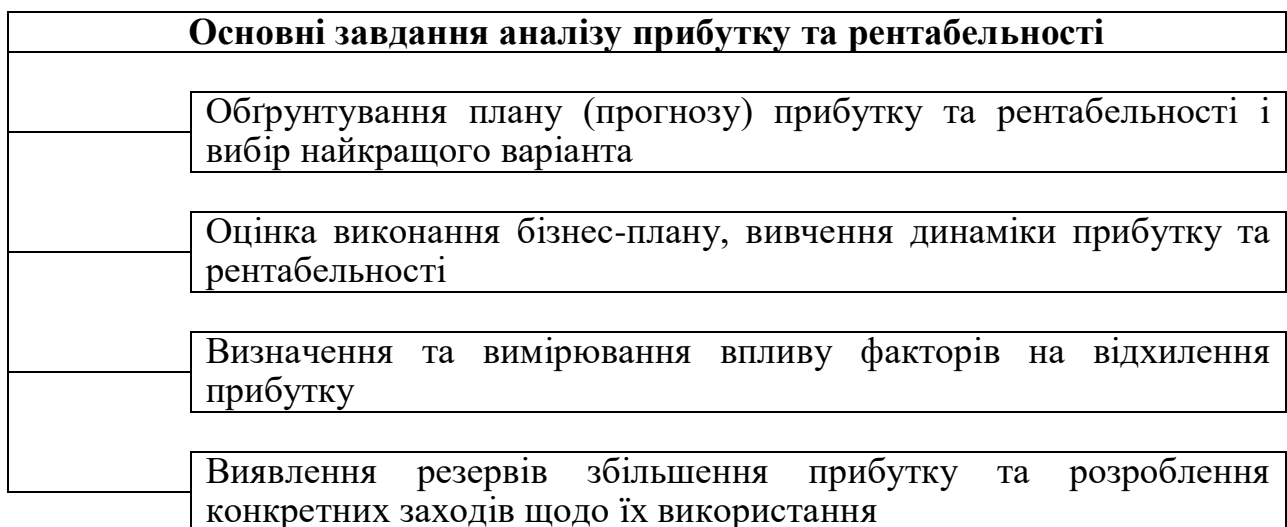

Рис. 8.1.2. Основні завдання аналізу прибутку та рентабельності

8.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Чому прибуток є важливим узагальнюючим показником оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарської діяльності?
2. Назвіть завдання та об'єкти аналізу фінансових результатів.
3. За якими ознаками класифікують прибуток?
4. Які види прибутку Ви знаєте?
5. Назвіть інформаційну базу аналізу прибутку.
6. Назвіть та охарактеризуйте основні поняття про доходи.
7. Які функції виконує прибуток підприємства?
8. Охарактеризуйте основні показники прибутку і порядок їх розрахунку.
9. Як проводиться аналіз динаміки та виконання плану за одержаним прибутком та які джерела інформації використовуються при проведенні аналізу?
10. Які чинники впливають на зміну прибутку від основної операційної діяльності?
11. Як проводиться аналіз впливу чинників на прибуток від основної операційної діяльності та які його особливості?
12. Як визначають вплив структури продажу на прибуток підприємства?
13. Як розраховується резерв збільшення прибутку за рахунок інших операційних доходів та витрат? Які джерела інформації використовуються?
14. Як визначається резерв збільшення прибутку за рахунок доходів та витрат від фінансової діяльності? Які джерела інформації використовуються?
15. Як розраховується резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації? Які джерела інформації використовуються?
16. Як обчислюється резерв збільшення прибутку за рахунок дотримання запланованої структури реалізації? Які джерела інформації використовуються?
17. Назвіть особливості аналізу взаємозв'язку “витрати – обсяг реалізації – прибуток”.
18. Що характеризують показники рентабельності діяльності підприємства?

19. Які показники рентабельності Ви знаєте?
20. Як розраховується загальна рентабельність підприємства?
21. Як розраховується показник рентабельності реалізації продукції (послуг) і що він відображає?
22. Як розраховується показник рентабельності персоналу?
23. Які чинники впливають на зміну рентабельності персоналу?

8.3. Теми рефератів, доповідей

1. Аналіз прибутку як інструмент оптимізації доходів та витрат підприємства.
2. Особливості проведення аналізу взаємозв'язку “витрати – обсяг реалізації – прибуток”.
3. Аналіз рентабельності діяльності підприємства.

8.4. Вправи для самостійної роботи

1. Провести вертикальний та горизонтальний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 8.4.1

Структурно-динамічний аналіз основних елементів формування фінансових результатів

Показники	Сума, тис. грн.		Структура елементів формування чистого прибутку, %		Зміна структури, в.п.
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Чистий доход			100,00	100,00	-
2. Собівартість реалізованої продукції					
3. Валовий прибуток					
4. Адміністративні витрати					

Продовження табл. 8.4.1

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
5. Витрати на збут					
6. Прибуток від основної операційної діяльності					
7. Операційні доходи					
8. Операційні витрати					
9. Прибуток від операц. діяльності					
10. Фінансові доходи					
11. Фінансові витрати					
12. Прибуток від діяльності до оподаткування					
13. Чистий прибуток					

2. Проаналізувати динаміку отриманого прибутку, обчислити показники та зробити відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 8.4.2

Аналіз динаміки отриманого прибутку підприємства

Показники	Минулий рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення (+, -)	
			тис. грн.	%
1. Прибуток від основної операційної діяльності				
2. Результат від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю				
2.1. Інші операційні доходи				
2.2. Інші операційні витрати				
3. Фінансовий результат від операційної діяльності				
4. Результат від фінансової діяльності				
4.1. Дохід від участі в капіталі				
4.2. Інші фінансові доходи				
4.3. Інші доходи				
4.4. Фінансові витрати				
4.5. Втрати від участі в капіталі				
4.6. Інші витрати				
5. Фінансові результати від діяльності				
6. Чистий прибуток				

3. Здійснити аналіз впливу факторів на прибуток від основної операційної діяльності. Надати ґрунтовні висновки та пропозиції стосовно збільшення прибутку від основної операційної діяльності. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 8.4.3

Аналіз впливу факторів на зміну прибутку від основної операційної діяльності
(тис. грн.)

Показники	Попередній рік (базис)	Згідно з базисом на фактичну реалізацію	Звітний рік	Найменування чинників	Вплив на прибуток	
					розрахунок	сума
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1. Виручка від реалізації (без ПДВ)				1. Зміна цін	1.3.- 1.2.	
2. Виробнича собівартість реалізованої продукції				2. Зміна виробничої собівартості	2.3.- 2.2.	
3. Адміністративні витрати				3. Зміна адміністративних витрат	3.3.- 3.2.	
4. Витрати на збут				4. Зміна витрат на збут	4.3.- 4.2.	
5. Прибуток від основної операційної діяльності				5. Зміна обсягу реалізації	6.2.- 5.1.	
6. Прибуток при фактичному обсязі реалізації				6. Зміна складу продукції	5.2.- 6.2.	
Загальне відхилення прибутку від основної операційної діяльності (звітний рік – попередній рік)						

4. Провести аналіз кількісного рівня фінансових результатів діяльності підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Таблиця 8.4.4

Аналіз кількісного рівня фінансових результатів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+; -)
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.			
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.			
3. Валовий прибуток (маржинальний дохід), тис. грн.			
4. Частка маржинального доходу у виручці від реалізації продукції			
5. Постійні та умовно-постійні витрати, тис. грн.			
6. “Критична точка” обсягу продажу, тис. грн.			
7. Запас фінансової міцності, тис. грн.			
8. Запас фінансової міцності, % до обсягу продажу			
9. Прибуток (збиток) від основної операційної діяльності, тис. грн.			
10. Прибуток від основної операційної діяльності, % до запасу фінансової міцності			

5. Здійснити аналіз динаміки системи показників рентабельності продажу підприємства. Розрахувати відсутні показники, зробити висновки та пропозиції стосовно зростання рентабельності продажу на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.3.

Аналіз показників рентабельності

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.			
2. Прибуток від основної операційної діяльності, тис. грн.			
3. Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.			
4. Прибуток від діяльності до оподаткування, тис. грн.			
5. Чистий прибуток, тис. грн.			
6. Рентабельність продажу від основної операційної діяльності, % $\frac{n2}{n1} \times 100$			
7. Рентабельність продажу від операційної діяльності, % $\frac{n3}{n1} \times 100$			
8. Чиста рентабельність продажу, % $\frac{n5}{n1} \times 100$			
9. Повна собівартість основної операційної діяльності, тис. грн.			
10. Рентабельність основної операційної діяльності, % $\frac{n2}{n9} \times 100$			

8.5. Приклад розв'язання вправ

1. Проаналізувати динаміку отриманого прибутку, обчислити відсутні показники, зробити відповідні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 8.5.1

Аналіз динаміки отриманого прибутку підприємства

Показники	Минулий рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення (+, -)	
			тис. грн.	%
1. Прибуток від основної операційної діяльності	273799	267254	-6545	-2,39
2. Результат від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю	-8426	-2576	+5850	-69,43
2.1. Інші операційні доходи	37522	31423	-6099	-16,25
2.2. Інші операційні витрати	45948	33999	-42549	-26,01
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	265373	264678	-695	-0,26
4. Результат від фінансової діяльності	-230884	-115819	+115065	-49,84
4.1. Дохід від участі в капіталі	–	–	–	–
4.2. Інші фінансові доходи	9531	6545	-2986	-31,33
4.3. Інші доходи	126214	56230	-69984	-55,45
4.4. Фінансові витрати	113538	79443	-34095	-30,03
4.5. Втрати від участі в капіталі	–	–	–	–
4.6. Інші витрати	253091	99151	-153940	-60,82
5. Фінансовий результат від діяльності	34489	148859	+114370	+331,61
6. Чистий прибуток	34489	148859	+114370	+331,61

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що у звітному році порівняно з попереднім роком загальна сума отриманого прибутку збільшилася на 114,4 млн. грн. або на 331,6%. Таке зростання було забезпечене зменшенням збитків від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю на 5,9 млн. грн. або на 69,43%. Так, інші операційні доходи зменшилися на 6,1 млн. грн. або на 16,3%, а інші операційні витрати зменшилися на 42,5 млн. грн. або на 26,0%.

Також варто відзначити, що загальна сума отриманого прибутку збільшилася за рахунок зменшення збитку від фінансової діяльності на 115,1 млн. грн. або на 49,8%.

Незважаючи на те, що у звітному році порівняно з попереднім підприємство збільшило загальну суму отриманого прибутку, є значні резерви та можливості для подальшого його збільшення, а саме: за рахунок випередження темпів зростання чистого доходу над витратами, що пов'язані з основною операційною діяльністю; за рахунок збільшення прибутку від основної операційної діяльності шляхом оптимізації всіх складових витрат основної операційної діяльності, а особливу увагу варто приділити собівартості продукції; за рахунок покращення результату від інших операцій, що пов'язані з операційною діяльністю, а саме за рахунок збільшення інших операційних доходів та зменшення інших операційних витрат; за рахунок пошуку можливих шляхів збільшення інших операційних доходів, інших доходів та доходів від фінансової діяльності; прийняття відповідних управлінських рішень, які направлені на недопущення зростання фінансових витрат.

2. Провести вертикальний та горизонтальний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 8.5.2

Структурно-динамічний аналіз основних елементів формування фінансових результатів

Показники	Сума, тис. грн.		Структура елементів формування чистого прибутку, %		Зміна структури, в.п.
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Чистий дохід	1527785	1888397	100,00	100,00	–
2. Собівартість реалізованої продукції	1112651	1499708	72,83	79,42	+6,59

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
3. Валовий прибуток	415134	388689	27,17	20,58	-6,59
4. Адміністративні витрати	69764	53017	4,57	2,81	-1,76
5. Витрати на збут	71571	68418	4,68	3,62	-1,06
6. Прибуток від основної операційної діяльності	273799	267254	17,92	14,15	-3,77
7. Операційні доходи	37522	31423	2,46	1,66	-0,8
8. Операційні витрати	45948	33999	3,01	1,80	-1,21
9. Прибуток від операційної діяльності	265373	264678	17,37	14,02	-3,35
10. Фінансові доходи	9531	6545	0,62	0,35	-0,27
11. Фінансові витрати	113538	79443	7,43	4,21	-3,22
12. Прибуток від діяльності до оподаткування	34489	148859	2,26	7,88	+5,62
13. Чистий прибуток	34489	148859	2,26	7,88	+5,62

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, за аналізований період на підприємстві чистий дохід збільшився з 1528 млн. грн. до 1888 млн. грн., тобто зростання склало 360,6 млн. грн. У структурі чистого доходу збільшилася частка собівартості реалізованої продукції на 6,59 в. п. Збільшення в структурі собівартості супроводжувалось збільшенням її й по сумі, що негативно вплинуло на величину отриманого валового прибутку, який зменшився в структурі на 6,59 в. п.

Спостерігається зменшення адміністративних витрат та витрат на збут як у структурі, так і в сумі. Так, якщо адміністративні витрати у попередньому році склали 69,8 млн. грн., то у звітному році – 53 млн. грн., а в структурі їх

зменшення склало 1,76 в. п. Витрати на збут зменшилися відповідно на 3,2 млн. грн. та 1,06 в. п.

Значне збільшення собівартості призвело до зменшення прибутку від основної операційної діяльності. Так, якщо у попередньому році він склав 273,8 млн. грн., то у звітному році – 267,3 млн. грн., а в структурі він зменшився на 3,77 в. п.

Операційні доходи зменшилися як по сумі, так і в структурі чистого доходу. Вони зменшилися на 6,1 млн. грн., а в структурі їх зменшення склало 0,8 в. п. Позитивним моментом є також зменшення операційних витрат по сумі майже на 12 млн. грн. а в структурі – на 1,21 в. п.

Прибуток від операційної діяльності за аналізований період зменшився на 695 тис. грн., а в структурі зменшення склало 3,35 в. п.

Варто відзначити, що на підприємстві зменшилися фінансові доходи майже на 3 млн. грн., а в структурі їх зменшення склало 0,27 в. п. У той же час фінансові витрати зменшилися на 34,1 млн. грн., а в структурі вони зменшилися на 3,22 в. п.

Таким чином підприємству за аналізований період вдалося збільшити чистий прибуток більше ніж в 4 рази, з 34,5 млн. грн. у попередньому році до майже 149 млн. грн. у звітному році. У структурі частка чистого прибутку збільшилася на 5,62 в. п.

На підприємстві є значні резерви та можливості для подальшого збільшення прибутку. Тому підприємству необхідно: знижувати собівартість реалізованої продукції; збільшувати операційні доходи за рахунок зміни структури та асортименту реалізації; збільшувати фінансові доходи; прийняти відповідні управлінські рішення, які направлені на недопущення зростання фінансових витрат.

3. Провести аналіз впливу факторів на прибуток від основної операційної діяльності підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 8.5.3

Аналіз впливу факторів на зміну прибутку від основної
операційної діяльності

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік (базис)	Згідно з базисом на фактичну реалізацію*	Звітний рік	Найменування чинників	Вплив на прибуток	
					розрахунок	сума
А	1	2	3	4	5	6
1. Виручка від реалізації (без ПДВ)	1527785	$\frac{1527785 \times 123.6}{100} = 1888342$	1888397	1. Зміна цін	1888397-1888342= + 55	+ 55
2. Виробнича собівартість реалізованої продукції	1112651	$\frac{1112651 \times 123.6}{100} = 1375237$	1499708	2. Зміна виробничої собівартості	1499708-1375237= +124471	-124471
3. Адміністративні витрати	69764	69764	53017	3. Зміна адміністративних витрат	53017-69764= -18747	+16747
4. Витрати на збут	71571	71571	68418	4. Зміна витрат на збут	68418-71571= -3153	+ 3153
5. Прибуток від основної операційної діяльності	273799	371770	267254	5. Зміна обсягу реалізації	338416-273799= +64617	+64617
6. Прибуток при фактичному обсязі реалізації	x	$\frac{273799 \times 123.6}{100} = 338416$	x	6. Зміна складу продукції	371770-338416= +16463	+33354
Загальне відхилення прибутку від основної операційної діяльності (звітний рік – попередній рік) – 267254–273799						-6545

* 123,6 % – темп зростання цін (індекс інфляції)

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, за аналізований період на підприємстві відбулося зменшення прибутку від основної операційної діяльності на 6545 тис. грн. за рахунок зростання виробничої собівартості на 124471 тис. грн. У той же час збільшення цін та обсягу реалізації призвело до зростання прибутку від основної операційної діяльності відповідно на 55 тис. грн. та 64617 тис. грн., зменшення адміністративних витрат та витрат на збут

призвело до зростання прибутку на 16467 тис. грн. та 3153 тис. грн. відповідно, а поліпшення структури реалізації продукції збільшило прибуток на 33354 тис. грн. Таким чином, підприємство має змогу збільшити прибуток від основної операційної діяльності на 124471 тис. грн. за рахунок доведення виробничої собівартості продукції до рівня попереднього року.

4. Провести аналіз кількісного рівня фінансових результатів діяльності підприємства. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 8.5.4

Аналіз кількісного рівня дослідження фінансових результатів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+; -)
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	1527785	1888397	+360612
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1112651	1499708	+387057
3. Валовий прибуток (маржинальний дохід), тис. грн.	415134	388689	-26445
4. Частка маржинального доходу у виручці від реалізації	0,272	0,206	-0,066
5. Постійні та умовно-постійні витрати, тис. грн.	141335	121435	-19900
6. “Критична точка” обсягу продажу, тис. грн.	523462,0	578261,9	+54798,9
8. Запас фінансової міцності, тис. грн.	1004322,0	1310135,1	+305813,1
8. Запас фінансової міцності, % до обсягу продажу	65,74	69,38	+3,64
9. Прибуток (збиток) від основної операційної діяльності, тис. грн.	273799	267254	-6545
10. Прибуток від основної операційної діяльності, % до запасу фінансової міцності	27,26	20,40	-6,86

Аналізуючи дані, що наведені в таблиці, можна відмітити, що у звітному році порівняно з попереднім роком чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 360,6 млн. грн. При цьому собівартість реалізованої продукції

збільшилась на 387,1 млн. грн., так собівартість у попередньому році складала 1113 млн. грн., а у звітному році – майже 1500 млн. грн.

Собівартість реалізованої продукції збільшується більш швидкими темпами, ніж збільшується чистий дохід від реалізації продукції, а це в свою чергу призвело до зменшення маржинального доходу на 26,4 млн. грн. У результаті частка маржинального доходу у чистому доході від реалізації зменшилась з 27,2% у попередньому році до 20,6 % у звітному, тобто на 6,6 в.п.

Постійні та умовно-постійні витрати на підприємстві за звітний період зменшилися на 19,9 млн. грн. Хоч і постійні та умовно-постійні витрати зменшилися, однак прибуток від основної операційної діяльності також зменшився на 6,5 млн. грн. Це відбулося за рахунок значного збільшення собівартості продукції, що перевищило темпи зростання чистого доходу від реалізації.

Негативною тенденцією для підприємства є збільшення «критичної точки» обсягу продажу на 54,8 млн. грн. Так, якщо у попередньому році для того, щоб повністю покрити свої витрати підприємство повинно було продати продукції на 523,5 млн. грн., то у звітному році – на 578,3 млн. грн.

Позитивним моментом є збільшення суми запасу фінансової міцності на 305,8 млн. грн. Це відбулося за рахунок того, що темп зростання чистого доходу від реалізації випереджали темп зростання «критичної точки» обсягу продажів.

Запас фінансової міцності у % до обсягу продажу також збільшився з 65,74% у попередньому році до 69,38% у звітному році, тобто на 3,64 в. п.

Прибуток від основної операційної діяльності до запасу фінансової міцності зменшився на 6,86 в. п. за рахунок зменшення суми прибутку від основної операційної діяльності.

Підприємству необхідно зменшувати собівартість реалізованої продукції з метою підвищення маржинального доходу, що у свою чергу призведе до зниження «критичної точки» обсягу продаж.

5. Здійснити аналіз динаміки системи показників рентабельності продажу підприємства. Розрахувати відсутні показники, зробити висновки та пропозиції стосовно зростання рентабельності продажу на підприємстві. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.3.

Таблиця 8.5.5

Аналіз показників рентабельності

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення (+, -)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	1527785	1888397	+360612
2. Прибуток від основної операційної діяльності, тис. грн.	273799	267254	-6545
3. Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	265373	264678	-695
4. Прибуток від діяльності до оподаткування, тис. грн.	34489	148859	+114370
5. Чистий прибуток, тис. грн.	34489	148859	+114370
6. Рентабельність продажу від основної операційної діяльності, % $\frac{n2}{n1} \times 100$	17,92	14,15	-3,77
7. Рентабельність продажу від операційної діяльності, % $\frac{n3}{n1} \times 100$	17,37	14,02	-3,35
8. Чиста рентабельність продажу, % $\frac{n5}{n1} \times 100$	2,26	7,88	+5,62
9. Повна собівартість основної операційної діяльності, тис. грн.	1253986	1621143	+367157
10. Рентабельність основної операційної діяльності, % $\frac{n2}{n9} \times 100$	21,83	16,49	-5,34

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, за аналізований період чистий прибуток на підприємстві збільшився на 114,4 млн. грн., однак прибуток від операційної діяльності зменшився на 695 тис. грн., а прибуток від основної операційної діяльності зменшився на 6,5 млн. грн. в результаті збільшення собівартості реалізованої продукції.

Зниження основних показників прибутку підприємства призвело до зниження майже всіх показників рентабельності його діяльності. Так, якщо у попередньому році на одну гривню реалізованої продукції припадало майже 18 коп. прибутку, то вже у звітному році припадає 14 коп. прибутку, тобто рівень рентабельності продажу від основної операційної діяльності зменшився на 3,77 в. п.

Рентабельність продажу від операційної діяльності зменшилася на 3,35 в. п. Позитивним моментом діяльності є збільшення чистої рентабельності продажу на 5,62 в. п. за рахунок перевищення темпів зростання чистого прибутку над чистим доходом від реалізації.

Рівень рентабельності від основної операційної діяльності зменшився на 5,34 в. п. за рахунок перевищення темпів зростання повної собівартості основної операційної діяльності над доходом від основної операційної діяльності.

Таким чином, підприємству необхідно підвищувати ефективність виробничо-збутової діяльності за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції; випередження темпів зростання чистого доходу над витратами, що пов'язані з основною операційною діяльністю підприємства; оптимізації всіх складових витрат основної операційної діяльності, і в першу чергу виробничої собівартості продукції.

9. АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1. Аналіз динаміки складу і структури активів підприємства і джерел їхнього фінансування.
2. Аналіз абсолютних і відносних показників фінансової стійкості підприємства.
3. Аналіз ліквідності й платоспроможності підприємства.
4. Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Ключові терміни та поняття

Фінансовий стан – це здатність (спроможність) підприємства здійснювати фінансування своєї діяльності.

Валюта балансу – орієнтована сума коштів підприємства, вона є обліковою величиною і не відображає реальної суми, яку можна отримати у випадку ліквідації підприємства.

Коефіцієнт приросту майна підприємства визначається як співвідношення різниці валюти балансу на кінець і на початок року до її величини на початок року.

Монетарні активи – це статті балансу, що відображають засоби і зобов'язання в поточній грошовій оцінці.

Немонетарні активи – основні засоби, незакінчене капітальне будівництво, виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари для продажу.

Реальні активи – це реально існуюче власне майно і фінансові вкладення підприємства за їх дійсною вартістю.

Грошовий потік – неперервний процес руху коштів у часі та вимірник спроможності підприємства покривати свої витрати і погашати зобов'язання власними ресурсами.

Зареєстрований капітал – це сума засобів засновників для забезпечення діяльності підприємства.

Додатковий капітал – це джерело засобів підприємства, яке утворюється в результаті переоцінки майна або продажу акцій за ціною, вищою від їхньої номінальної вартості.

Резервний капітал створюється згідно з законодавством або відповідно до установчих документів за рахунок чистого прибутку підприємства.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) показує, на скільки збільшилася величина власного капіталу підприємства за рахунок отриманих результатів його діяльності.

Позиковий капітал – це кредити банків і фінансових компаній, позики, кредиторська заборгованість, лізинг, комерційні папери та ін.

Дебіторська заборгованість – заборгованість підприємств, організацій, осіб даному підприємству.

Кредиторська заборгованість – заборгованість постачальникам ресурсів, персоналу підприємства з оплати праці, бюджету, позабюджетним фондам.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Наявність власних оборотних коштів (ВОК), їх збереження та ефективне використання – важлива ознака фінансової стійкості підприємства. ВОК визначають як різницю між загальною сумою власного капіталу (І розділ пасиву балансу) та необоротними активами (І розділ активу балансу).

Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру.

Ліквідність балансу – можливість суб'єкта господарювання перетворити активи в готівку і погасити свої платіжні зобов'язання.

Ліквідність активів – це величина, обернена ліквідності балансу за часом перетворення активів у грошові кошти. Чим менше необхідно часу для перетворення активів у грошову форму, тим вищою є ліквідність.

Ступінь ліквідності активу – визначається проміжком часу, необхідним для його перетворення у грошову форму.

Ліквідність підприємства – це фінансова гнучкість, тобто здатність позичати кошти з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, продавати активи, швидко реагувати на кон'юнктуру ринку та ін.

9.1. Структурно-логічні схеми

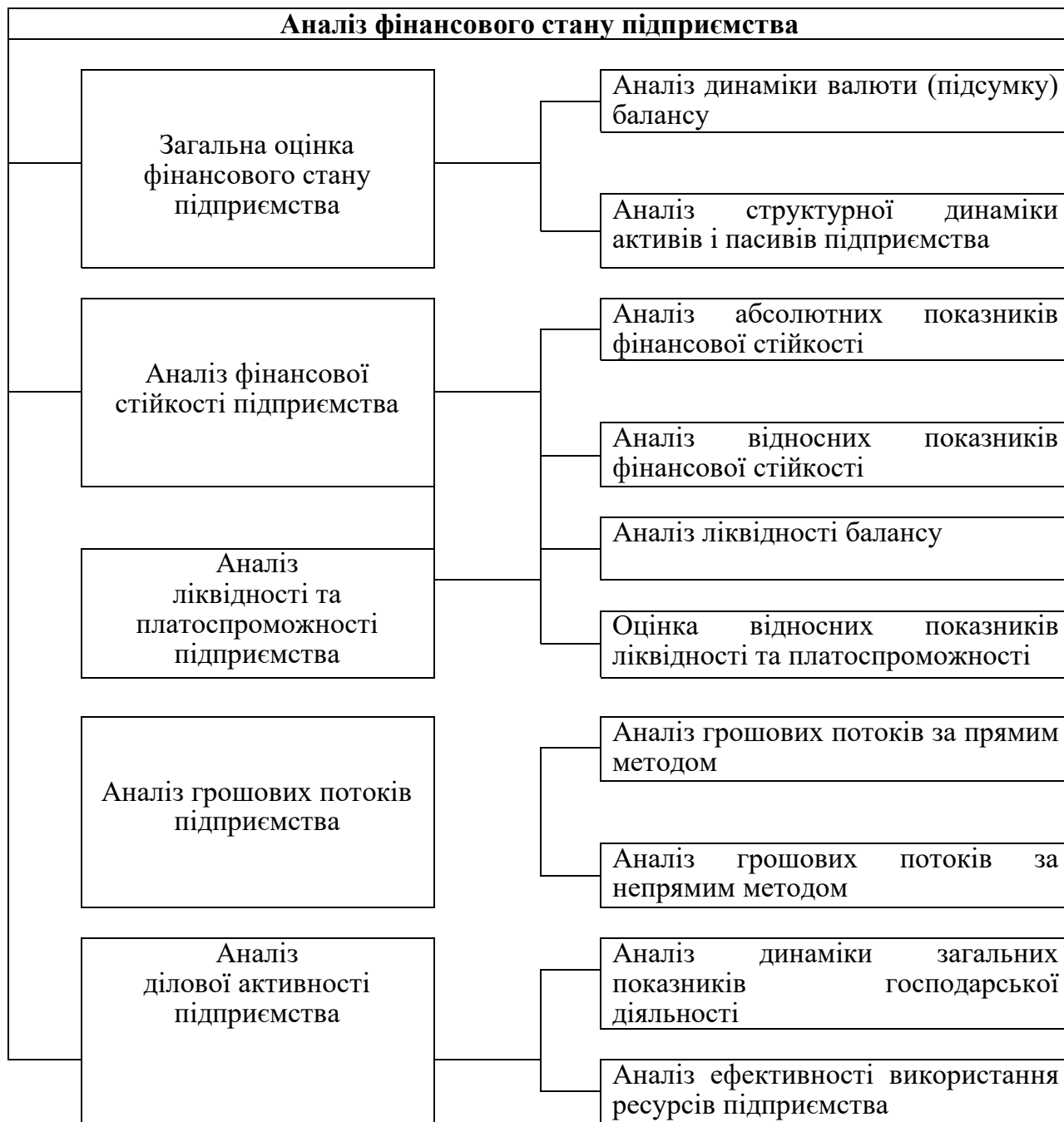

Рис. 9.1.1. Основні етапи аналізу фінансового стану підприємства

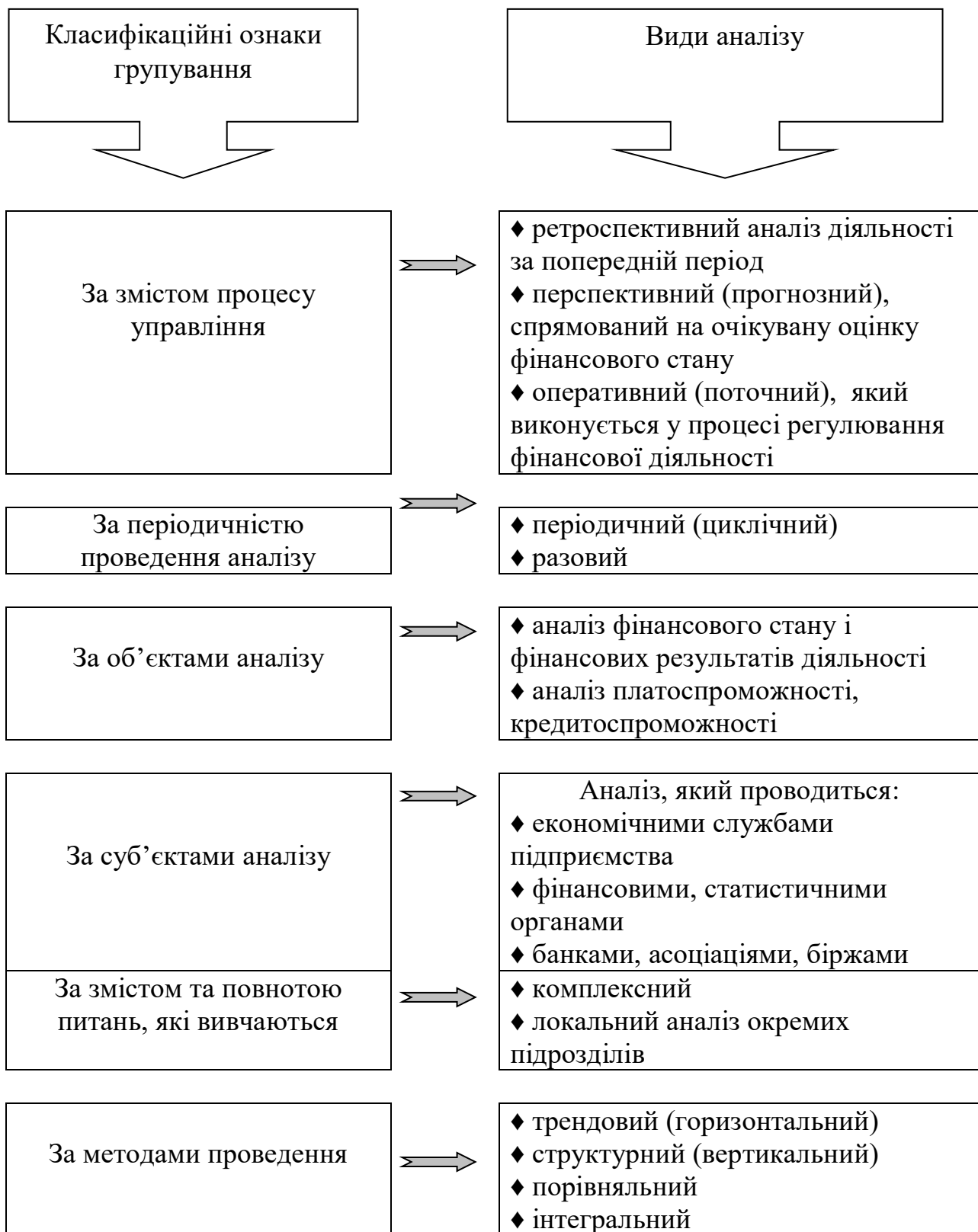

Рис. 9.1.2. Класифікація видів аналізу фінансового стану підприємства

Основні завдання аналізу фінансового стану підприємства	
	Оцінка динаміки, складу та структури активів і пасивів
	Визначення динаміки негативних статей балансу
	Оцінка різких змін окремих статей балансу
	Аналіз ліквідності та платоспроможності
	Оцінка фінансової стійкості
	Оцінка грошових потоків
	Аналіз ділової активності
	Оцінка стану на ринку цінних паперів
	Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства
	Оцінка імовірності неплатоспроможності та банкрутства
	Пошук шляхів покращення фінансово-майнового стану підприємства

Рис. 9.1.3. Основні завдання аналізу фінансового стану підприємства

Етапи експрес-аналізу	
Перший етап	проводиться перевірка показників фінансової звітності за формальними та якісними ознаками (наявність усіх необхідних форм і додатків, відповідність підсумків, взаємна ув'язка показників різноманітних форм звітності)
Другий етап	встановлюється характер змін у складі засобів підприємства та в їх джерелах, які відбулися в аналізованому періоді
Третій етап	здійснюється розрахунок та оцінка динаміки відносних показників, які характеризують фінансовий стан суб'єкта господарювання
Четвертий етап	формування висновків та рекомендацій за результатами проведеного аналізу

Рис. 9.1.4. Етапи проведення експрес-аналізу

Показники структури капіталу	За терміном розміщення	Довгостроковий капітал	Основні засоби
			Довготермінові фінансові вкладення
			Нематеріальні активи
	Поточні активи	Запаси	
		Дебіторська заборгованість	
		Короткострокові фінансові вкладення	
За джерелами утворення	Власний капітал	Грошові кошти	
		Джерела власних коштів	
		Довготермінові фінансові зобов'язання	
Ефективність використання капіталу	Прибутковість (рентабельність) капіталу	Короткострокові фінансові зобов'язання	
		Прибутковість загального капіталу	
		Прибутковість оборотного капіталу	
Інтенсивність використання капіталу	Оборотність капіталу	Прибутковість власного капіталу	
		Коефіцієнт оборотності	
		Тривалість одного обороту	
Кредитоспроможність	Попередня оцінка позичальника	Період функціонування підприємства	
		Наявність бізнес-плану	
		Прибуткова діяльність	
		Погашення позик у минулому	
		Сплата відсотків за користування кредитом	
	Платоспроможність	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	
		Коефіцієнт швидкої ліквідності	
		Коефіцієнт поточної ліквідності	
	Фінансова стійкість	Показники структури капіталу	Коефіцієнт фінансової незалежності
			Коефіцієнт фінансової стійкості
			Коефіцієнт фінансової залежності
			Плече фінансового важеля
		Показники стану основних коштів	Частка основного капіталу у власному
			Коефіцієнт модернізації
			Коефіцієнт реальної вартості майна
		Показники стану оборотних засобів	Коефіцієнт стабільності структури оборотних коштів
			Коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу
			Коефіцієнт забезпечення матеріальних оборотних фондів власними джерелами фінансування
	Коефіцієнт забезпечення кредиту		
	Надійність	Оборотність дебіторської заборгованості	
Оборотність кредиторської заборгованості			
Оборотність готової продукції			
Оборотність готової продукції			

Рис. 9.1.5. Система показників оцінки фінансового стану підприємства

9.2. Питання для роздуму, самоперевірки, повторення

1. Назвіть джерела інформації для аналізу фінансового стану підприємства.
2. Як групуються активи підприємства?
3. Які активи належать до монетарних?
4. Які активи належать до немонетарних?
5. У чому полягає сутність вертикального та горизонтального аналізу балансу?
6. Як класифікується капітал підприємства?
7. Назвіть основні завдання аналізу джерел коштів підприємства.
8. Як визначається наявність власних оборотних коштів?
9. Чим зумовлюється фінансова стійкість підприємства?
10. Чи існує взаємозв'язок фінансової стійкості та платоспроможності підприємства?
11. Назвіть основні завдання аналізу фінансової стійкості підприємства.
12. За допомогою яких відносних показників проводиться аналіз фінансової стійкості підприємства? Як вони розраховуються?
13. Чи існує взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності підприємства?
14. На які групи поділяються активи підприємства за ступенем ліквідності?
15. Які активи підприємства є найбільш ліквідними?
16. Назвіть показники, за допомогою яких проводиться аналіз ліквідності.
17. Які показники відображають ефективність використання обігових коштів?
18. Які чинники впливають на зміну оборотності оборотних коштів?
19. Унаслідок чого відбувається вивільнення грошових коштів з обороту?

9.3. Теми рефератів, доповідей

1. Загальна оцінка фінансового стану підприємства.
2. Аналіз фінансової та ринкової стійкості підприємства.
3. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства.

9.4. Вправи для самостійної роботи

1. За даними балансу підприємства (Додаток А.2) скласти агрегований порівняльний аналітичний баланс, надати ґрунтовні висновки.

Таблиця 9.4.1

Агрегований порівняльний аналітичний баланс підприємства

№ п/п	Стаття балансу	На кінець попереднього року		На кінець звітного року		Зміни у звітному році порівняно з попереднім	
		тис. грн.	% до підсумку	тис. грн.	% до підсумку	абсолютні (+,-), тис. грн.	структури, в.п.
Актив							
	Усього активів						
1.	Необоротні активи						
1.1	Основні засоби						
2.	Оборотні активи						
2.1	Запаси						
2.2	Дебіторська заборгованість						
2.3	Грошові кошти та їх еквіваленти						
2.4	Інші оборотні активи						
2.5	Витрати майбутніх періодів						
3.	Необоротні активи та групи вибуття						
	Виробничий потенціал						
Пасив							
	Усього пасивів						
1.	Власний капітал						
1.1	Зареєстрований капітал						
1.2	Нерозподілений прибуток						
2.	Позиковий капітал						
2.1	Довгострокові зобов'язання						
2.2	Короткострокові кредити і позики						
2.3	Кредиторська заборгованість						
2.4	Інші поточні зобов'язання						
2.5	Доходи майбутніх періодів						
3.	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу						

2. Провести горизонтальний та вертикальний аналіз запасів підприємства, зробити висновки та пропозиції стосовно раціональної структури запасів. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.2.

Таблиця 9.4.2

Зміна структури запасів

Показники	Абсолютні величини		Питома вага у загальній величині запасів, %		Зміна	
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	(+,-)	частки, в.п.
Виробничі запаси						
Поточні біологічні активи						
Незавершене виробництво						
Готова продукція						
Товари						
Усього запасів						

3. Визначити тип фінансової стійкості підприємства, надати висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.2, А.3.

Таблиця 9.4.3

Аналіз типу фінансової стійкості підприємства

Показники	На кінець попереднього року	На кінець звітного року
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
1. Власний капітал, тис. грн.		
2. Необоротні активи, тис. грн.		
3. Власні оборотні кошти, тис. грн. (1-2)		
4. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.		
5. Наявність власних та довгострокових джерел покриття запасів, тис. грн. (3+4)		
6. Короткострокові кредити і позики, тис. грн.		

Продовження табл. 9.4.3

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
7. Загальна сума основних джерел покриття запасів, тис. грн. (5+6)		
8. Запаси, тис. грн.		
9. Надлишок або нестача власних оборотних коштів для покриття запасів, тис. грн. (3-8)		
10. Надлишок або нестача власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань для покриття запасів, тис. грн. (5-8)		
11. Надлишок або нестача основних джерел для покриття запасів, тис. грн. (7-8)		
12. Тип фінансової стійкості		
13. Запас фінансової стійкості у днях (пок.11 : чиста виручка від реалізації продукції) x 360		
14. Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів, грн. (11 : 8)		

4. Провести аналіз фінансової стійкості підприємства за допомогою наведених коефіцієнтів, надати висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.2.

Таблиця 9.4.4

Аналіз фінансової стійкості підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	Зміна (+,-)
<i>A</i>	<i>B</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Коефіцієнт автономії (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	[Власний капітал]: [Валюта балансу]			
2. Коефіцієнт фінансової залежності (рекомендоване значення ≥ 1)	[Валюта балансу]: [Власний капітал]			
3. Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	[Позиковий капітал]: [Власний капітал]			

Продовження табл. 9.4.4

<i>A</i>	<i>B</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
4. Коефіцієнт мобільності (рекомендоване значення варіює залежно від галузі, в якій функціонує підприємство)	[Оборотні активи]: [Необоротні активи]			
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	[Власні оборотні кошти]: [Власний капітал]			
6. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	[Власні оборотні кошти]: [Запаси]			
7. Коефіцієнт автономії джерел формування запасів (рекомендоване значення – збільшення)	[Власні оборотні кошти]: [Основні джерела формування запасів]			
8. Коефіцієнт кредиторської заборгованості (рекомендоване значення – зменшення)	[Кредиторська заборгованість]: [Поточні зобов'язання]			
9. Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю)	[Дебіторська заборгованість]: [Кредиторська заборгованість]			

5. Провести аналіз ліквідності балансу підприємства, надати обґрунтовані висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.2.

Таблиця 9.4.5

Аналіз ліквідності балансу підприємства

Активи	Сума, тис. грн.		Пасиви	Сума, тис. грн.		Надлишок (+), нестача (-), тис. грн.	
	на кінець поперед- нього року	на кінець звіт- ного року		на кінець поперед- нього року	на кінець звітного року	на кінець поперед- нього року	на кінець звітного року
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>1-4</i>	<i>2-5</i>
Найбільш ліквідні			Найтер- міновіші зобов'язання				
Швидко- реалізовані			Коротко- строкові				
Повільно- реалізовані			Довго- строкові				
Важко- реалізовані			Постійні				
Баланс			Баланс			x	x

6. Провести аналіз платоспроможності підприємства за допомогою наведених коефіцієнтів, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку А.2.

Таблиця 9.4.6

Аналіз показників платоспроможності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	На кінець поперед- нього року	На кінець звітного року	Зміна (+,-)
1. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,2-0,25$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти]: [Поточні зобов'язання]			
2. Коефіцієнт швидкої платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,8-1$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти + кошти у розрахунках]: [Поточні зобов'язання]			
3. Коефіцієнт загальної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 2-2,5$)	[Оборотні активи]: [Поточні зобов'язання]			

7. Провести аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства, надати висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.1, А.2, А.3.

Таблиця 9.4.7

Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства

Показники	Роки		Зміна у звітному році порівняно з попереднім (+; -)
	попередній	звітний	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Чистий дохід, тис. грн.			
2. Середньорічна вартість оборотних коштів, тис. грн.:			
2.1 запаси			
2.2 засоби у розрахунках			
2.3 грошові кошти та їх еквіваленти			
2.4 інші оборотні активи			
3. Кредиторська заборгованість, тис. грн.			
4. Коефіцієнти оборотності:			
4.1 оборотних коштів			
у тому числі:			
- запасів			
- засобів у розрахунках			
- грошових коштів та їх еквівалентів			
- інших оборотних активів			
4.2 кредиторської заборгованості			
5. Тривалість обороту в днях:			
5.1 оборотних коштів			
у тому числі:			
- запасів			
- засобів у розрахунках			
- грошових коштів та їх еквівалентів			
- інших оборотних активів			
5.2 кредиторської заборгованості			

8. Провести аналіз впливу факторів на зміну оборотності оборотного капіталу підприємства, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків А.1, А.2, А.3.

Таблиця 9.4.8

Аналіз впливу чинників та зміну оборотності
оборотного капіталу підприємства

Види оборотного капіталу	Тривалість одного обороту, днів			Зміна, днів		
	попе- редній рік	при обсязі реалізації за попередній рік та середньо- річних залишках оборотних коштів за звітний рік	звітний рік	усього	у тому числі за рахунок	
					середньо- річних залишків оборот- них коштів	обсягу реалі- зації продук- ції
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	$4 = 3-1$	$5 = 2-1$	$6 = 3-2$
1. Запаси						
2. Засоби у розрахунках						
3. Грошові кошти						
4. Інші оборотні активи						
5. Усього оборотного капіталу						

9.5. Приклад розв'язання вправ

1. За даними балансу підприємства скласти агрегований порівняльний аналітичний баланс, надати ґрунтовні висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.2.

Агрегований порівняльний аналітичний баланс підприємства

№ п/п	Стаття балансу	На кінець попереднього року		На кінець звітнього року		Зміна у звітному році порівняно з попереднім	
		тис. грн.	% до підсумку	тис. грн.	% до підсумку	абсолютна (+,-), тис. грн.	структури, в.п.
Актив							
	Усього активів	1766796	100,00	1655254	100,00	-111542	–
1.	Необоротні активи	1443978	81,73	1295553	78,27	-148425	-3,46
1.1.	Основні засоби	1286321	72,81	1183131	71,48	-103190	-1,33
2.	Оборотні активи	322818	18,27	359701	21,73	+36883	+3,46
2.1	Запаси	139328	7,89	197387	11,92	+58059	+4,03
2.2	Дебіторська заборгованість	143663	8,13	142631	8,62	-1032	+0,49
2.3	Грошові кошти та їх еквіваленти	34804	1,97	13342	0,81	-21462	-1,16
2.4	Інші оборотні активи	4603	0,26	5895	0,36	+1292	+0,10
2.5	Витрати майбутніх періодів	420	0,02	446	0,03	+26	+0,01
3.	Необоротні активи та групи вибуття	–	–	–	–	–	–
	Виробничий потенціал	1412825	79,97	1365043	82,47	-47782	+2,5
Пасив							
	Усього пасивів	1766796	100	1655254	100	-111542	–
1.	Власний капітал	502752	28,46	459781	27,78	-42971	-0,68
1.1	Зареєстрований капітал	26083	1,48	26083	1,58	–	+0,10
1.2	Нерозподілений прибуток	-706027	–	-557168	–	+148859	–
2.	Позиковий капітал	1264044	71,54	1195473	72,22	-68571	+0,68
2.1	Довгострокові зобов'язання	604432	34,21	537775	32,49	-66657	-1,72
2.2	Короткострокові кредити і позики	480383	27,19	412465	24,92	-67918	-2,27
2.3	Кредиторська заборгованість	133241	7,54	186619	11,27	+53378	+3,73
2.4	Інші поточні зобов'язання	45988	2,60	58614	3,54	+12626	+0,94
2.5	Доходи майбутніх періодів	–	–	–	–	–	–
3.	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу	–	–	–	–	–	–

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок, що за аналізований період на підприємстві відбулися зміни в структурі активів. Активи підприємства зменшились на 111,5 млн. грн. Це відбулось за рахунок зменшення необоротних активів. Так, в абсолютному значенні зменшилась величина необоротних активів на 148,4 млн. грн., а в структурі балансу їх частка зменшилась на 3,46 в. п. Зменшення величини необоротних активів на підприємстві свідчить про зменшення його виробничих потужностей.

Оборотні активи збільшилися на 36,9 млн. грн., а в структурі балансу їх частка збільшилась на 3,46 в. п. Оборотні активи збільшилися в першу чергу за рахунок збільшення запасів як у вартісному вираженні, так і в структурі.

Збільшення запасів можна пояснити розширенням виробництва, збільшенням виробництва продукції, для чого і збільшується вартість виробничих запасів, а з іншого боку це може бути пов'язане з понаднормативними виробничими запасами та збільшенням залишків готової продукції чи товарів.

За аналізований період дебіторська заборгованість зменшилася в абсолютному вираженні на 1 млн. грн., однак у структурі її частка збільшилася на 0,49 в. п.

Негативним для підприємства є зменшення грошових коштів та їх еквівалентів на 21,5 млн. грн., а в структурі їх частка зменшилась на 1,16 в. п.

Інші оборотні активи збільшилися на 1,3 млн. грн. та їх частка збільшилася на 0,1 в. п.

На підприємстві є витрати майбутніх періодів, які за аналізований період збільшилися на 26 тис. грн., а їх частка в структурі збільшилася на 0,01 в. п.

Аналізуючи склад та структуру джерел фінансування активів підприємства варто відзначити, що у звітному році порівняно з попереднім роком вони зменшилися на 111,5 млн. грн. Це відбулось за рахунок зменшення власного капіталу майже на 43 млн. грн. Варто відзначити, що власний капітал на кінець звітного року складає лише 27,8%, а відповідно до методики Міністерства фінансів України частка власного капіталу має бути не меншою,

ніж 50%. Це вказує на збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування його господарської діяльності.

Така ситуація склалась через те, що підприємство за аналізований період має у своїй структурі власного капіталу непокритий збиток інших років. Позитивним є лише те, що його величина в порівнянні з попереднім роком зменшилася.

На зменшення джерел формування також вплинуло зменшення позикового капіталу на 68,6 млн. грн., однак у структурі його частка збільшилась на 0,68 в. п. У структурі позикового капіталу відбулось зменшення довгострокових зобов'язань на 66,7 млн. грн., а в структурі їх частка зменшилась на 1,72 в. п. Також зменшилися короткострокові кредити і позики на 67,9 млн. грн., а в структурі – на 2,27 в.п.

Кредиторська заборгованість за аналізований період збільшилася на 53,4 млн. грн., це свідчить про те, що підприємство уповільнює розрахунки з постачальниками сировини та матеріалів, збільшує заборгованість з оплати праці, з бюджетом.

Інші поточні зобов'язання підприємства збільшилися на 12,6 млн. грн., а в структурі їх збільшення склало 0,94 в. п.

Таким чином на підприємстві спостерігається скорочення виробничого потенціалу, зменшення величини власного капіталу, яке могло б забезпечити незалежність підприємства від позикового капіталу. Таке порушення рекомендованого рівня формування джерел коштів приводить до нестабільного фінансового стану.

Для покращення ситуації підприємству необхідно оптимізувати запаси, прискорити оборотність оборотних коштів, тобто оптимізувати процес виробництва та реалізації продукції.

Також варто відзначити, що негативною тенденцією у фінансуванні майна підприємства є збільшення його залежності від найбільш ризикового джерела фінансування оборотних активів – кредиторської заборгованості, що в подальшому може негативно відобразитися на його платоспроможності.

З метою зменшення залежності підприємства від найбільш термінових зобов'язань управлінському персоналу необхідно вжити заходів для поповнення власних оборотних коштів у першу чергу шляхом збільшення генерування прибутку від його виробничо-господарської діяльності.

2. Здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз запасів, зробити висновки та пропозиції стосовно раціональної структури запасів на підприємстві, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.2.

Таблиця 9.5.2

Зміна структури запасів

Показники	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага у загальній величині запасів,%		Зміна	
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	(+,-)	частки, в.п.
Виробничі запаси	77550	104423	55,66	52,90	+26873	-2,76
Поточні біологічні активи	–	–	–	–	–	–
Незавершене виробництво	48534	77043	34,83	39,03	+28509	+4,2
Готова продукція	12264	15214	8,80	7,71	+2950	-1,09
Товари	980	707	0,70	0,36	-273	-0,34
Усього запасів	139328	197387	100,00	100,00	+58059	–

За аналізований період на підприємстві відбулося збільшення запасів на 58,1 млн. грн. за рахунок збільшення виробничих запасів на 26,9 млн. грн., незавершеного виробництва на 28,5 млн. грн. та готової продукції майже на 3 млн. грн. При цьому відбулося зменшення частки виробничих запасів у загальній величині запасів на 2,76 в. п., частка незавершеного виробництва збільшилась на 4,2 в. п., а частка готової продукції зменшилась на 1,09 в. п.

Однак вартість товарів зменшилася як у сумі на 273 тис. грн., так і в структурі на 0,34 в. п.

Підприємству необхідно оптимізувати залишки готової продукції, незавершеного виробництва та виробничих запасів; здійснювати пошук нових ринків збуту, для того щоб мінімізувати залишки готової продукції на складі.

3. Визначити тип фінансової стійкості підприємства, надати висновки. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.2, Б.3.

Таблиця 9.5.3

Аналіз типу фінансової стійкості підприємства

Показники	На кінець попереднього року	На кінець звітного року
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>
1. Власний капітал, тис. грн.	502752	459781
2. Необоротні активи, тис. грн.	1443978	1295553
3. Власні оборотні кошти, тис. грн. (1-2)	-941226	-835772
4. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	604432	537775
5. Наявність власних та довгострокових джерел покриття запасів, тис. грн. (3+4)	-336794	-297997
6. Короткострокові кредити і позики, тис. грн.	480383	412465
7. Загальна сума основних джерел покриття запасів, тис. грн. (5+6)	143589	114468
8. Запаси, тис. грн.	139328	197387
9. Надлишок, нестача власних оборотних коштів для покриття запасів, тис. грн. (3-8)	-1080554	-1033159
10. Надлишок, нестача власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань для покриття запасів, тис. грн. (5-8)	-476122	-495384
11. Надлишок, нестача основних джерел для покриття запасів, тис. грн. (7-8)	4261	-82919
12. Тип фінансової стійкості	0.0.1.	0.0.0
13. Запас фінансової стійкості у днях (пок.11 : чиста виручка від реалізації продукції) x 360	1,00	-15,81
14. Надлишок (+) або нестача (-) коштів на 1 грн. запасів, грн. (11 : 8)	0,03	-0,42

Аналіз даних таблиці показав, що якщо у попередньому році у підприємства був нестійкий фінансовий стан, то вже у звітному році воно знаходиться у кризовому стані. Таке положення обумовлене глибоким дефіцитом власних оборотних коштів. На кінець попереднього року підприємству не вистачало 941,2 млн. грн., а на кінець звітного року дефіцит коштів дещо скоротився і склав 835,8 млн. грн. Запаси збільшилися з 139,3 млн. грн. до 197,4 млн. грн. Таким чином на підприємстві сформувалася нестача власних оборотних коштів для покриття запасів у попереднього році на 1081 млн. грн., а у звітному – на 1033 млн. грн.

Слід відмітити, що підприємство має значну суму довгострокових зобов'язань: у попереднього році вона склала 604,4 млн. грн., а у звітному році сума зменшилась і склала 537,8 млн. грн. Однак довгострокові зобов'язання не перекрили дефіцит власних оборотних коштів і сформувалася нестача власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для покриття запасів у попереднього році на 476,1 млн. грн., а у звітному році у зв'язку зі зменшенням довгострокових зобов'язань нестача склала 495,4 млн. грн.

У попереднього році у підприємства було 480,4 млн. грн. короткострокових кредитів і позик, а у звітному році ця сума зменшилась і склала 412,5 млн. грн. Таким чином у попереднього році був надлишок основних джерел для покриття запасів у сумі 4,3 млн. грн., а у звітному році сформувалась нестача у розмірі 82,9 млн. грн.

Підприємству необхідно прискорити оборотність оборотних коштів, комплексно оптимізувати залишки запасів на складі, оптимізувати процес виробництва продукції, а також здійснити оцінку роботи маркетингової служби для прискорення продажу продукції та забезпечення оплати покупців за відвантажену продукцію.

4. Провести аналіз фінансової стійкості підприємства за допомогою наведених коефіцієнтів, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.2.

Аналіз фінансової стійкості підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Зміна (+,-)
<i>A</i>	<i>B</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Коефіцієнт автономії (рекомендоване значення $\geq 0,5$)	[Власний капітал]: [Валюта балансу]	0,285	0,278	-0,007
2. Коефіцієнт фінансової залежності (рекомендоване значення ≥ 1)	[Валюта балансу]: [Власний капітал]	3,514	3,600	+0,086
3. Коефіцієнт фінансового ризику (рекомендоване значення ≤ 1)	[Позиковий капітал]: [Власний капітал]	2,514	2,600	+0,086
4. Коефіцієнт мобільності (рекомендоване значення варіює залежно від галузі, в якій функціонує підприємство)	[Оборотні активи]: [Необоротні активи]	0,224	0,278	+0,054
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (рекомендоване значення $\geq 0,1$)	[Власні оборотні кошти]: [Власний капітал]	-1,872	-1,818	+0,054
6. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами (рекомендоване значення ≥ 1)	[Власні оборотні кошти]: [Запаси]	-6,755	-4,234	+2,521
7. Коефіцієнт автономії джерел формування запасів (рекомендоване значення – збільшення)	[Власні оборотні кошти]: [Основні джерела формування запасів]	-6,555	-7,301	-0,746

Продовження табл. 9.5.4

<i>A</i>	<i>B</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
8. Коефіцієнт кредиторської заборгованості (рекомендоване значення – зменшення)	[Кредиторська заборгованість]: [Поточні зобов'язання]	0,202	0,284	+0,082
9. Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю)	[Дебіторська заборгованість]: [Кредиторська заборгованість]	1,078	0,764	-0,314

Під час проведення коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості підприємства було встановлено, що за аналізований період коефіцієнт автономії не відповідав нормативному значенню, якщо у попередньому році власний капітал складав 28,5% загальної суми джерел фінансування майна, то у звітному році – 27,8%, що свідчить про незначне збільшення фінансової залежності підприємства, яке підтверджується значеннями коефіцієнта фінансової залежності, який у попередньому році становив 3,5, а у звітному році вже 3,6, а це у свою чергу свідчить про збільшення фінансового ризику підприємства: так у попередньому році на 1 грн. власного капіталу приходилося 2,51 грн. позикового капіталу, а у звітному році вже 2,60 грн.

Коефіцієнт мобільності підприємства показує, що у попередньому році на 1 грн. необоротних активів підприємства приходилося 22,4 коп. оборотних активів, а у звітному році цей показник збільшився і становив вже 27,8 коп., при оптимальному співвідношенні між цими видами активів від 30% до 70%, тобто за аналізований період відбулося збільшення оборотного капіталу підприємства. Збільшення мобільності пов'язано зі зменшенням суми необоротних активів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу має від'ємне значення як у попередньому році, так і у звітному, тобто збільшення оборотних коштів відбувається за рахунок збільшення залучених коштів, а це говорить про те, що

підприємству не вистачає власного оборотного капіталу, хоча значення цього коефіцієнта зменшується, тобто спостерігається тенденція до покращення ситуації. Так, якщо у попередньому році цей коефіцієнт складав -1,872, то у звітному році він склав -1,818.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами мав також від'ємне значення: у попередньому році його значення склало -6,755, а у звітному році він склав -4,234. Таким чином підприємство перебуває в кризовому стані, тобто формування запасів відбувається за рахунок позикових коштів.

Коефіцієнт автономії джерел формування запасів у попередньому та у звітному роках має від'ємний знак і він зріс на 0,746. Тобто можна сказати, що на підприємстві зменшилася ступінь незалежності власних джерел формування запасів від позикового капіталу.

Коефіцієнт кредиторської заборгованості показує, що якщо у попередньому році поточні зобов'язання на 20,2% склалися із кредиторської заборгованості, то у звітному році вже на 28,4%, що є найбільш ризиковим джерелом фінансування оборотних активів, оскільки термін їх повернення кредиторам є найбільш коротким, більш прийнятним є фінансування оборотних активів за рахунок кредитів.

Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю показує, що у попередньому році підприємство могло на 100% покрити свої найбільш строкові зобов'язання за рахунок грошових коштів, які воно отримує на рахунок від дебіторів, а у звітному році – лише на 76,4%, тобто на підприємстві відбувається погіршення фінансової стійкості порівняно з попереднім роком.

Таким чином, можемо зробити висновок, що аналізоване підприємство має низький рівень фінансової стійкості, при цьому спостерігається тенденція до його погіршення.

5. Провести аналіз ліквідності балансу підприємства, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.2.

Таблиця 9.5.5

Аналіз ліквідності балансу підприємства

Активи	Сума, тис. грн.		Пасиви	Сума, тис. грн.		Надлишок (+), нестача (-), тис. грн.	
	на кінець поперед нього року	на кінець звіт- ного року		на кінець поперед нього року	на кінець звітнього року	на кінець поперед нього року	на кінець звітнього року
А	1	2	3	4	5	6=1-4	7=2-5
Найбільш ліквідні	34804	13342	Найтерміновіші зобов'язання	133241	186619	-98437	-173277
Швидко-реалізовані	143663	142631	Короткострокові	526371	471079	-382708	-328448
Повільно-реалізовані	144351	203728	Довгострокові	604432	537775	-460081	-334047
Важко-реалізовані	1443978	1295553	Постійні	502752	459781	+941226	+835772
Баланс	1766796	1655254	Баланс	1766796	1655254	x	x

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, баланс підприємства як у попередньому, так і у звітному році не відповідає критеріям абсолютної ліквідності.

Так, найбільш ліквідні активи підприємства не покривають найтерміновіші зобов'язання і їх нестача у попередньому році склала 98,4 млн. грн., а у звітному році збільшилася до 173,3 млн. грн.

Швидкоореалізовані активи також не покривають короткострокові зобов'язання, так у попередньому році їх нестача склала 382,7 млн. грн., а у звітному – 328,4 млн. грн.

Повільноореалізовані активи також не покривають довгострокові зобов'язання підприємства, їх нестача у попередньому році склала 460,1 млн. грн., а у звітному році зменшилася до 334 млн. грн.

Важкоореалізовані активи підприємства перевищують його постійні пасиви у попередньому році на 941,2 млн. грн., а у звітному – на 835,8 млн. грн.

Підприємству необхідно якомога швидше прийняти необхідні заходи для підвищення ліквідності, а саме: збільшувати величину найбільш ліквідних активів, оскільки підприємство завжди повинно мати вільний залишок коштів на рахунках, інакше в майбутньому це може негативно вплинути на фінансовий стан; забезпечувати вчасну оплату покупців за отриману продукцію; переглянути свої короткострокові та довгострокові зобов'язання.

6. Провести аналіз платоспроможності підприємства за допомогою наведених коефіцієнтів, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатку Б.2.

Таблиця 9.5.6

Аналіз платоспроможності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Зміна (+,-)
1. Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,2-0,25$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти]: [Поточні зобов'язання]	0,053	0,020	-0,033
2. Коефіцієнт швидкої платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 0,8-1$)	[Грошові кошти та їх еквіваленти + кошти у розрахунках]: [Поточні зобов'язання]	0,271	0,237	-0,034
3. Коефіцієнт загальної платоспроможності (ліквідності) (рекомендоване значення $\geq 2 -2,5$)	[Оборотні активи]: [Поточні зобов'язання]	0,489	0,547	+0,058

Аналізуючи рівень платоспроможності підприємства можна зробити висновок, що у попередньому році тільки 5,3% поточних зобов'язань покриваються грошовими коштами та їх еквівалентами, а у звітному році лише 2% при нормативному значенні від 20% до 25%.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, що у попередньому році за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємство здатне було погасити 27,1 % своїх поточних зобов'язань, а у звітному році тільки 23,7% при нормативному значенні від 80% до 100%.

Коефіцієнт загальної ліквідності показав, що у попередньому році підприємство за рахунок оборотних активів здатне погасити 48,9% свої поточних зобов'язань, а у звітному році – 54,7% при нормативному значенні від 200% до 250%.

Таким чином, можемо зробити висновок, що на даний час підприємство не є платоспроможним.

Для підвищення рівня платоспроможності підприємству необхідно прискорити погашення дебіторської заборгованості, акумулювати на рахунках грошові кошти, які необхідні для покриття поточних зобов'язань, не допускати простроченої кредиторської заборгованості, що призводить до зростання фінансових витрат.

7. Провести аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.1, Б.2, Б.3.

Таблиця 9.5.7

Аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства

Показники	Роки		Зміна у звітному році порівняно з попереднім
	попередній	звітний	
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1. Чистий дохід, тис. грн.	1527785	1888397	+360612
2. Середньорічна вартість оборотних коштів, тис. грн.:	327058,0	341259,5	+14201,5
2.1 запаси	146354,5	168357,5	+22003
2.2 засоби у розрахунках	127303,0	143147,0	+15844
2.3 грошові кошти та їх еквіваленти	48855,0	24073,0	-24782
2.4 інші оборотні активи	4255,5	5249,0	+993,5
3. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	146368,5	159930,0	+13561,5

Продовження табл. 9.5.7

<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
4. Коефіцієнти оборотності:			
4.1. Оборотних коштів	4,67	5,53	+0,86
у тому числі:			
- запасів	10,44	11,22	+0,78
- засобів у розрахунках	12,00	13,19	+1,19
- грошових коштів та їх еквівалентів	31,27	78,44	+47,17
- інших оборотних активів	359,01	359,76	+0,75
4.2. Кредиторської заборгованості	10,44	11,81	+1,37
5. Тривалість обороту в днях:			
5.1 оборотних коштів	77,07	65,06	-12,01
у тому числі:			
- запасів	34,49	32,10	-2,39
- засобів у розрахунках	30,00	27,29	-2,71
- грошових коштів та їх еквівалентів	11,51	4,59	-6,92
- інших оборотних активів	1,00	1,00	–
5.2 кредиторської заборгованості	34,49	30,49	-4,00

Як свідчать дані, наведені в таблиці, за аналізований період на підприємстві відбулося прискорення оборотності оборотних коштів, так у попередньому році оборотні кошти підприємства здійснили 4,7 оборотів, при цьому кожен оборот тривав 77,1 днів, а у звітному році оборотні кошти здійснили 5,5 оборотів і кожен оборот тривав у середньому 65,1 днів. Прискорення оборотності оборотних коштів відбулося за рахунок прискорення оборотності запасів, засобів у розрахунках, грошових коштів та їх еквівалентів, інших оборотних активів.

Позитивним для підприємства є також те, що прискорилося оборотність кредиторської заборгованості, яка у попередньому році здійснила 10,4 оборотів у середньому за 34,5 днів, а у звітному році – 11,8 оборотів за 30,5 днів.

Доцільним є розрахувати суму коштів, які були додатково залучені або вилучені з обороту:

$$(-12,01 \times 1888397) : 360 = - 62999,02 \text{ тис. грн.}$$

Отже, внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів у звітному році порівняно з попереднім роком підприємство заощадило коштів майже на 63 млн. грн.

8. Провести аналіз впливу факторів на зміну оборотності оборотного капіталу підприємства, надати висновки та пропозиції. Розрахунки здійснювати за даними додатків Б.1, Б.2, Б.3.

Таблиця 9.5.8

Аналіз впливу чинників та зміну оборотності
оборотного капіталу підприємства

Види оборотного капіталу	Тривалість одного обороту, днів			Зміна, днів		
	попе- редній рік	при обсязі реалізації за попередній рік та серед- ньорічних залишках оборотних коштів за звітний рік	звітний рік	усього	у тому числі за рахунок	
					середньо- річних залишків оборот- них коштів	обсягу реалі- зації продук- ції
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4 = 3-1</i>	<i>5 = 2-1</i>	<i>6 = 3-2</i>
1. Запаси	34,49	39,67	32,10	-2,39	+5,18	-7,57
2. Засоби у розрахунках	30,00	33,73	27,29	-2,71	+3,73	-6,44
3. Грошові кошти	11,51	5,67	4,59	-6,92	-5,84	-1,08
4. Інші оборотні активи	1,00	1,24	1,00	–	+0,24	-0,24
5. Усього оборотного капіталу	77,07	80,41	65,06	-12,01	+3,34	-15,35

Як свідчать дані, що наведені в таблиці, у звітному році порівняно з попереднім роком оборотність усього оборотного капіталу підприємства прискорилося за рахунок скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів на 12,01 днів, у тому числі внаслідок збільшення вартості реалізованої продукції тривалість обороту зменшилася на 15,35 днів, а в результаті збільшення середнього залишку оборотних коштів тривалість одного обороту збільшилася на 3,34 днів.

10. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Під час розробки висновків за результатами аналізу виробничо-фінансової діяльності підприємства необхідно враховувати, що дослідження повинно бути системним, комплексним та здійснюватися у взаємозалежності та взаємообумовленості всіх сторін діяльності підприємства. Це дозволить надати ґрунтовні пропозиції щодо підвищення ефективності виробничої та фінансової діяльності підприємства, а також його ринкової активності. Розробка узагальнених результатів аналізу виробничо-фінансової діяльності підприємства засновується на аналізі ефективності використання його трудових, виробничих та матеріальних ресурсів, аналізі виробничої програми, витрат основної діяльності, визначенні фінансових результатів та оцінки фінансового стану підприємства.

Оцінка динаміки виробництва та реалізації продукції підприємства показала, що обсяг виробленої продукції за звітний рік збільшився на 221,9 млн. грн., або 16,06%, у той же час обсяг реалізації збільшився на 360,6 млн. грн., або 23,60%. У результаті цього в попередньому році співвідношення обсягу реалізації та обсягу виробництва складало 110,58%, а в звітному році відбулося його збільшення на 7,18% і досягло 117,76%, тобто відбулося збільшення співвідношення обсягу реалізованої і виробленої продукції підприємства, що може свідчити про розширення ринків збуту та збільшення попиту на продукцію.

Розрахунок впливу факторів на зміну обсягу реалізації продукції показав, що за звітний рік відбулося збільшення обсягу реалізації на 360,6 млн. грн., у тому числі за рахунок збільшення обсягу виробництва продукції він зріс на 221,9 млн. грн. У той же час на підприємстві зменшилися залишки нереалізованої продукції, що також призвело до збільшення обсягу реалізації на 138,7 млн. грн.

Аналіз структурних зрушень на підприємстві показав, що за звітний рік відбулося зменшення трудомісткості продукції підприємства з 12,67 коп. до 12,20 коп., тобто на 0,47 коп. Трудомісткість виготовлення продукції зменшилася за рахунок того, що темпи зростання обсягу виробництва (116,1%) випереджають темпи зростання витрат на оплату праці (111,8 %). Зменшення трудомісткості призвело до економії коштів на оплату праці на 7,5 млн. грн., тобто відбулось зменшення собівартості на цю суму, що є позитивною тенденцією для підприємства.

Під час проведення аналізу ефективності використання трудових ресурсів та фонду оплати праці було встановлено, що за звітний рік чисельність працівників основної діяльності підприємства скоротилася на 1060 осіб, за рахунок зменшення чисельності робітників на 761 особу або на 65,97%, хоча при обсязі виробництва звітного року вона повинна була скоротитися на 1120 осіб. Також відбулося зменшення загальної кількості днів, відпрацьованих усіма робітниками, на 190776 люд.-днів, що складало 64,60% від попереднього року, і відбулося зменшення загальної кількості годин, відпрацьованих усіма робітниками, на 1380278 люд.-годин, що становить 66,30% від рівня попереднього року.

Аналіз впливу факторів на ефективність використання робочого часу показав, що за звітний рік на підприємстві відбулося зменшення загального фонду робочого часу на 1380278 люд.-годин, що було викликано збільшенням цілодобових втрат робочого часу на 56066,8 люд.-годин та скороченням середньорічної чисельності робітників на 1393848,2 люд.-годин, але в той же час відбулося зменшення внутрішньозмінних втрат робочого часу, що дозволило збільшити фонд робочого часу на 69622,8 люд.-годин.

Під час аналізу показників продуктивності праці на підприємстві було встановлено, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення середньорічного виробітку одного працівника на 446,43 тис. грн. або на 188,86%, також відбулося збільшення середньорічного виробітку одного

робітника на 469,25 тис. грн. або на 175,94% та середньоденного виробітку одного робітника на 2,05 тис. грн. або на 180,08%, збільшився також середньогодинний виробіток одного робітника на 0,2536 тис. грн. або на 175,04%.

Аналіз впливу факторів на зміну продуктивності праці одного працівника показав, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення середньорічного виробітку одного працівника на 446,43 тис. грн., у тому числі за рахунок збільшення питомої ваги робітників у загальній чисельності працівників – на 36,89 тис. грн., збільшення середньої тривалості робочого дня – на 13,90 тис. грн. та збільшення середньогодинного виробітку одного робітника – на 406,80 тис. грн. Однак, за рахунок зменшення числа днів, відпрацьованих одним робітником, відбулося зменшення середньорічного виробітку одного працівника на 11,19 тис. грн. Тому керівництву підприємства можна рекомендувати здійснити систему заходів щодо ліквідації цілодобових втрат робочого часу, що дасть можливість збільшити середньорічний виробіток одного працівника на 11,19 тис. грн.

Під час проведення аналізу впливу факторів праці на зміну обсягу виробництва продукції було встановлено, що за звітний рік відбулося збільшення обсягу виробництва на 221,9 млн. грн., у тому числі за рахунок збільшення середньої тривалості робочого дня – на 23,5 млн. грн. та зростання середньогодинного виробітку одного робітника – на 688,6 млн. грн. Однак негативний вплив на зміну обсягу виробництва здійснило скорочення середньорічної чисельності робітників, у результаті чого обсяг виробництва зменшився на 470,3 млн. грн. та зменшенням числа днів, відпрацьованих одним робітником, що призвело до скорочення обсягу продукції на 18,9 млн. грн. Отже, підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва продукції на 18,9 млн. грн. за умов ліквідації цілодобових втрат робочого часу.

За звітний рік на підприємстві відбулося також збільшення фонду оплати праці працівників основної діяльності на 20,6 млн. грн., а також відбулося збільшення фонду оплати праці виробничих робітників на 28,5 млн. грн., а з

урахуванням зростання обсягу виробництва він збільшився на 5,7 млн. грн. У звітному році підприємство з урахуванням виконання програми виробництва продукції повинно було витратити на оплату праці робітникам 165 млн. грн., а фактично витратило 170,8 млн. грн. Таким чином, підприємству слід вжити дієвих заходів для підвищення продуктивності праці робітників, а також не допускати втрат робочого часу.

Аналізу впливу факторів на зміну фонду оплати праці робітників підприємства показав, що за звітний рік на підприємстві мало місце відносне відхилення фонду оплати праці робітників, яке склало 5,7 млн. грн. Це відбулося внаслідок зростання середньої заробітної плати робітників на 76,9 млн. грн. Однак у результаті зростання середнього виробітку одного робітника на підприємстві відбулося відносне зменшення фонду оплати праці робітників на 71,3 млн. грн.

Для подальшого аналізу було розраховано співвідношення показників продуктивності праці та середньої заробітної плати, у результаті чого встановлено, що за звітний рік середня продуктивність праці одного робітника збільшилася на 446,43 тис. грн. або на 88,86% і склала у звітному році 948,84 тис. грн. У той же час середня заробітна плата робітників зросла на 52,158 тис. грн. або на 81,96%. Аналіз співвідношення між темпами зростання продуктивності праці (188,86%) та середньої заробітної плати одного робітника (181,96%) за аналізований період свідчить про те, що темпи зростання продуктивності праці випереджають темпи зростання середньої заробітної плати. Таким чином можна сказати, що у звітному році порівняно з попереднім на підприємстві відбулася відносна економія фонду оплати праці за рахунок випередження темпів зростання продуктивності праці робітників над темпами зростання оплати праці.

Під час аналізу руху та стану основних засобів на підприємстві було встановлено, що за звітний рік на відбулося збільшення їх вартості на 73,4 млн. грн., у тому числі за рахунок збільшення вартості будинків, споруд і передавальних пристроїв – на 18,2 млн. грн., машин та обладнання – на

63,3 млн. грн., малоцінних необоротних матеріальних активів – на 3,3 млн. грн. та інших основних засобів – на 0,9 млн. грн. Однак на підприємстві відбулося зменшення вартості транспортних засобів на 12,3 млн. грн. Також за звітний рік відбулися зміни у структурі основних засобів, а саме: збільшилася частка машин та обладнання на 0,5 п. п. і малоцінних необоротних матеріальних активів на 0,1 в. п., однак зменшилася питома вага вартості будинків, споруд і передавальних пристроїв на 0,2 в. п. і транспортних засобів на 0,4 в. п.

Більш докладний аналіз відносних показників руху основних засобів показав, що за звітний рік на підприємстві темпи оновлення основних засобів випереджають темпи вибуття, а саме: на кінець звітного року коефіцієнт оновлення склав 2,6%, а коефіцієнт вибуття лише 0,6%. Однак, слід відмітити, що темпи оновлення основних засобів на підприємстві у звітному році суттєво скоротилися, оскільки у попередньому році оновлення відбулося на 56,3%.

Аналіз стану основних засобів показав, що у звітному році на підприємстві відбулося збільшення зносу з 63,8% на початок року до 67,4% на кінець року, що відповідно призвело до зменшення коефіцієнта придатності основних засобів.

Розраховані показники терміну оновлення основних засобів показали, що якби підприємство дотримувалося політики оновлення основних засобів минулого року, то повне оновлення основних засобів наступило б через 0,8 років, а якщо в силі залишиться політика звітного року, то повне оновлення основних засобів наступить лише через 37,4 років.

Під час аналізу показників забезпечення підприємства основними засобами було встановлено, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення рівня озброєності праці основними засобами одного працівника на 355,3 тис. грн. (730,6 – 375,3) або на 94,67%, а також збільшення технічної озброєності праці одного робітника – на 205,9 тис. грн. або на 102,29%. Таке зростання озброєності праці працівників підприємства було викликано збільшенням середньорічної вартості основних засобів на 202,5 млн. грн. та їх

активної частини на 150,6 млн. грн., а також зменшенням середньорічної кількості персоналу основної діяльності на 1060 чол. та кількості робітників на 761 чол.

Проведений аналіз системи показників ефективності використання основних виробничих засобів дозволив зробити висновок, що за звітний рік на підприємстві рівень віддачі основних засобів зменшився на 0,04 грн. з 1,34 грн. у попередньому році до 1,30 грн. – у звітному, що є негативною тенденцією для підприємства. Відповідно за цей час зросла місткість основних засобів на 0,02 грн. (з 0,75 грн. до 0,77 грн.).

Стосовно суми валового прибутку, отриманого на 100 грн. основних виробничих засобів, можна відмітити, що цей показник за звітний рік погіршився: у попередньому році на 100 грн. основних засобів припадало 40,22 грн. отриманого валового прибутку, а у звітному році – лише 31,48 грн., тобто зменшення склало 2,74 грн. За звітний рік на підприємстві прибуток від операційної діяльності зменшився на 695 тис. грн., що призвело до зменшення його розміру в розрахунку на 100 грн. основних виробничих засобів на 4,27 грн: у попередньому році на 100 грн. основних виробничих засобів припадало 25,71 грн. прибутку від операційної діяльності, а у звітному році – лише 21,44 грн.

Аналіз впливу факторів на рівень ефективності використання основних виробничих засобів підприємства показав, що за звітний рік на підприємстві відбулося зменшення рівня віддачі основних засобів на 0,04 грн., у тому числі за рахунок зменшення віддачі активної частини основних засобів – на 0,19 грн. Однак внаслідок збільшення питомої ваги активної частини основних засобів віддача зросла на 0,15 грн. Отже, підприємство має можливості збільшити віддачу основних засобів на 0,19 грн. за рахунок доведення віддачі активної частини основних засобів до рівня попереднього року.

Для подальшого аналізу було визначено вплив факторів засобів праці на зміну обсягу виробництва продукції, у результаті якого встановлено, що за звітний рік на підприємстві відбулось збільшення обсягу виробництва на 221,9

млн. грн., у тому числі внаслідок збільшення середньорічної вартості основних виробничих засобів на 271,2 млн. грн. і також питомої ваги активної частини засобів на 191,0 млн. грн. Але в результаті зниження рівня віддачі активної частини основних засобів обсяг виробництва зменшився на 240,3 млн. грн. Отже, підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва продукції на 240,3 млн. грн. за рахунок доведення віддачі активної частини основних засобів до рівня попереднього року.

Проведений аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві показав, що за звітний рік на підприємстві обсяг виробництва зменшився на 221,9 млн. грн., а прибуток від основної операційної діяльності за цей час зменшився на 6,5 млн. грн. У той же час збільшилися матеріальні витрати підприємства на суму 388,0 млн. грн. і собівартість реалізованої продукції на 387,1 млн. грн.

Аналіз матеріаломісткості виробленої продукції показав, що якщо у попередньому році вона складала 69,9 коп., то у звітному році вона зросла на 14,5 коп. і склала 84,4 коп. Дана ситуація свідчить про зниження рівня ефективності використання матеріальних ресурсів на досліджуваному підприємстві. Відповідно за звітний рік на підприємстві відбулося зменшення матеріаловіддачі на 24,6 коп. Слід також зазначити, що на підприємстві відбулося збільшення питомої ваги матеріальних витрат в операційних витратах на 6,45% і суттєве зменшення суми прибутку на 1 грн. матеріальних витрат: з 28,4 коп. у попередньому році до 19,7 коп. – у звітному. Дана ситуація підтверджує попередній висновок щодо зниження ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства.

Зростання матеріаломісткості продукції підприємства призвело до перевитрат його матеріальних ресурсів на 232,5 млн. грн., тобто збільшення собівартості продукції на цю суму. Це, у свою чергу, негативно вплинуло на обсяг виробництва продукції: призвело до її зменшення на 332,6 млн. грн. Отже, підприємство має можливість збільшити обсяг виробництва продукції на

332,6 млн. грн. за умови доведення матеріаломісткості продукції до рівня попереднього року.

Аналіз витрат підприємства показав, що за звітний рік відбулося збільшення витрат звичайної діяльності 1667 млн. грн. у попередньому році до 1834 млн. грн. у звітному у звітному. Збільшення загальної суми витрат було обумовлено виключно збільшенням собівартості реалізованої продукції, як в абсолютному вираженні, так і в структурі витрат. У попередньому році витрати на виробництво і реалізацію продукції 1113 млн. грн., а у звітному – вже майже 1500 млн. грн. У структурі частка собівартості збільшилась на 15 в.п. з 66,8% до 81,8%. Збільшення собівартості є негативним моментом діяльності підприємства.

Варто відзначити, що всі інші види витрат на підприємстві зменшилися як в абсолютному вираженні, так і в структурі витрат, що є позитивним явищем. Так, адміністративні витрати зменшилися з 69,8 млн. грн. у попередньому році до 53 млн. грн. у звітному. А в структурі адміністративні витрати зменшилися з 4,2% до 2,9%, тобто на 1,3 в. п. Витрати на збут також зменшилися. Якщо у попередньому році витрати на збут займали в загальній вартості 4,3%, що в сумі складало 71,5 млн. грн., то у звітному році – 3,7%, що відповідало 68,4 млн. грн. Інші операційні витрати зменшилися в абсолютному вираженні на 11,9 млн. грн, а в структурі зменшення склало 0,9 в. п. Фінансові витрати на підприємстві зменшилися з 113,5 млн. грн. у попередньому році до 79,4 млн. у звітному. А в структурі даний вид витрат зменшився на 2,5 в. п.

Після собівартості найбільш значущими на підприємстві є інші витрати. Якщо у попередньому році вони займали в загальній вартості 15,1%, що в сумі складало 253,1 млн. грн., то у звітному – 5,4%, що відповідало 99,2 млн. грн. Тобто інші витрати зменшались майже в три рази та їх зниження склало в структурі 9,8 в. п.

Підприємству необхідно знижувати собівартість реалізованої продукції. Це можна зробити за рахунок випуску менш матеріаломісткої продукції; пошуку дешевих та якісних джерел постачання сировини; упровадження

ресурсозберігаючих та безвідходних технологій; перегляду норм витрат сировини та матеріалів у бік зменшення; більш жорсткого контролю за використанням матеріалів; недопущення браку у виробництві та безповоротних відходів; перегляду норм та нормативів продуктивності праці; зменшення простоїв обладнання; підвищення кваліфікації робітників.

Проведений аналіз впливу факторів на 1 гривню продукції показав, що на підприємстві за звітний рік збільшився чистий дохід з 1528 млн. грн. до 1888 млн. грн., тобто на 23,6%. Витрати операційної діяльності також збільшилися з 1300 млн. грн. у попередньому році до 1655 млн. грн. у звітному, тобто на 27,3 %. Отже, темпи зростання витрат випереджають темпи зростання чистого доходу, що призвело до збільшення витрат на одну гривню реалізованої продукції на 3 коп. або на 3,5%.

З аналізу структури витрат діяльності виявлено, що на підприємстві зменшилися майже всі складові витрат операційної діяльності, а саме: адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати. Але значно зросла собівартість продукції, саме за рахунок цього збільшилася загальна сума витрат операційної діяльності. Тому підприємству необхідно знижувати собівартість продукції.

На підприємстві за звітний рік відбулися також зміни у структурі операційних витрат. Так загальна сума операційних витрат збільшилася на 372 млн. грн. Найбільший вплив на збільшення операційних витрат здійснило зростання матеріальних витрат, які збільшилися на 388 млн. грн., або на 40,2%, а їх питома вага в загальній сумі витрат збільшилася на 6,5 в. п. Витрати на оплату праці збільшилися на 206 млн. грн. або на 11,8%, при цьому в структурі вони зменшилися на 1,8 в. п. Відповідно збільшилися відрахування на соціальні заходи на 4,5 млн. грн. або на 11,7%, але в структурі їх частка зменшилася на 0,4 в. п.

Однак позитивним моментом є зменшення суми амортизації та інших операційних витрат. Так, сума амортизації зменшилась на 2,6 млн. грн. або на 16,9 %, що в структурі менше рівня попереднього року на 0,4 в. п. Значно

зменшилися інші операційні витрати підприємства – з 81,6 млн. грн у попередньому році до 43,2 млн. грн. у звітному, тобто вони зменшилися на 38,3 млн. грн. або на 47%, а в структурі їх зменшення склало 3,8 в .п.

Подальший аналіз показав, що на підприємстві відбулося збільшення матеріаломісткості продукції на 14,53 коп., що призвело до перевитрат матеріальних ресурсів майже на 233 млн. грн., тобто відбулося збільшення собівартості продукції. А якщо враховувати, що обсяг виробництва збільшився на 221,9 млн. грн., то на підприємстві є істотні перевитрати матеріалів. Таким чином, підприємство має резерв зменшення собівартості на майже 233 млн. грн. за рахунок доведення матеріаломісткості до рівня попереднього року.

Особливу увагу варто приділити зменшенню матеріальних витрат за рахунок пошуку дешевих та якісних джерел постачання сировини; упровадження ресурсозберігаючих та безвідходних технологій; перегляду норм витрат сировини та матеріалів у бік зменшення; більш жорстоко контролю за використанням матеріалів; не допущення браку у виробництві та безповоротних відходів; перегляду норм та нормативів продуктивності праці; підвищення кваліфікації робітників.

Що стосується трудомісткості продукції, то вона зменшилася з 12,7 коп. до 12,2 коп., тобто на 0,5 коп. Таке її зменшення відбулося внаслідок того, що темпи зростання обсягу виробництва (116,1%) випереджають темпи зростання витрат на оплату праці (111,8 %). Зменшення трудомісткості призвело до економії витрат на оплату праці на 7,5 млн. грн., тобто відбулось зменшення собівартості на цю суму.

Підприємству необхідно у міру зростання масштабу виробництва впроваджувати нові технології, методи внутрішньої організації виробництва та праці для того, щоб використати переваги великого виробництва.

Аналіз фінансових результатів показав, що за звітний рік на підприємстві відбулося збільшення загальної суми отриманого прибутку на 114,4 млн. грн. або на 331,6%. Таке зростання було забезпечене зменшенням збитків від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю на 5,9 млн. грн. або на 69,43%.

Так, інші операційні доходи зменшилися на 6,1 млн. грн. або на 16,3%, а інші операційні витрати зменшилися на 42,5 млн. грн. або на 26,0%. Також варто відзначити, що загальна сума отриманого прибутку збільшилася за рахунок зменшення збитків від фінансової діяльності на 115,1 млн. грн. або на 49,8%.

Незважаючи на те, що у звітному році порівняно з попереднім підприємство збільшило загальну суму отриманого прибутку, є значні резерви та можливості для подальшого його збільшення, а саме: за рахунок випередження темпів зростання чистого доходу над витратами, що пов'язані з основною операційною діяльністю; за рахунок збільшення прибутку від основної операційної діяльності шляхом оптимізації всіх складових витрат основної операційної діяльності, а особливу увагу варто приділити собівартості продукції; за рахунок покращення результату від інших операцій, що пов'язані з операційною діяльністю, а саме за рахунок збільшення інших операційних доходів та зменшення інших операційних витрат; за рахунок пошуку можливих шляхів збільшення інших операційних доходів, інших доходів та доходів від фінансової діяльності; прийняття відповідних управлінських рішень, які направлені на недопущення зростання фінансових витрат.

За аналізований період на підприємстві чистий дохід від реалізації продукції збільшився з 1528 млн. грн. до 1888 млн. грн., тобто зростання склало 360,6 млн. грн. У структурі чистого доходу підприємства збільшилася частка собівартості реалізованої продукції на 6,59 в. п. Збільшення в структурі собівартості супроводжувалось збільшенням її й по сумі, що негативно вплинуло на величину отриманого валового прибутку, який зменшився в структурі на 6,59 в. п.

Спостерігається зменшення адміністративних витрат та витрат на збут як в структурі, так і по сумі. Так, якщо адміністративні витрати у попередньому році склали 69,8 млн. грн., то у звітному році – 53 млн. грн., а в структурі їх зменшення склало 1,76 в. п. Витрати на збут зменшилися відповідно на 3,2 млн. грн. та 1,06 в. п.

Значне збільшення собівартості призвело до зменшення прибутку від основної операційної діяльності. Так, якщо у попередньому році він склав 273,8 млн. грн., то у звітному році – 267,3 млн. грн., а в структурі він зменшився на 3,77 в. п.

Негативним моментом стало те, що операційні доходи на підприємстві зменшилися як по сумі, так і в структурі чистого доходу: на 6,1 млн. грн., а в структурі на 0,8 в. п. Відбулося також зменшення операційних витрат по сумі майже на 12 млн. грн. а в структурі – на 1,21 в. п.

Прибуток від операційної діяльності за аналізований період зменшився на 695 тис. грн., а в структурі зменшення склало 3,35 в. п.

Варто відзначити, що на підприємстві зменшилися фінансові доходи майже на 3 млн. грн., а в структурі вони зменшилися на 0,27 в. п. У той же час фінансові витрати зменшилися на 34,1 млн. грн., а в структурі їх зменшення склало 3,22 в. п.

Таким чином підприємству за аналізований період вдалося збільшити чистий прибуток більше ніж в 4 рази, з 34,5 млн. грн. у попередньому році до майже 149 млн. грн. у звітному році. У структурі частка чистого прибутку збільшилася на 5,62 в. п. Однак на підприємстві є значні резерви та можливості для подальшого збільшення прибутку.

Подальший аналіз показав, що собівартість реалізованої продукції на підприємстві збільшується більш швидкими темпами, ніж збільшується чистий дохід, а це в свою чергу призвело до зменшення маржинального доходу на 26,4 млн. грн. У результаті частка маржинального доходу у чистому доході від реалізації зменшилася з 27,2% у попередньому році до 20,6 % у звітному, тобто на 6,6 в. п.

Постійні та умовно-постійні витрати на підприємстві за звітний рік зменшилися на 19,9 млн. грн. Хоч і постійні та умовно-постійні витрати зменшилися, однак прибуток від основної операційної діяльності також зменшився на 6,5 млн. грн. Це відбулося за рахунок значного збільшення

собівартості продукції, що перевищило темпи зростання чистого доходу від реалізації.

Негативною тенденцією для підприємства є збільшення «критичної точки» обсягу продажу на 54,8 млн. грн. Так, якщо у попередньому році для того, щоб повністю покрити свої витрати підприємство повинно було продати продукції на 523,5 млн. грн., то у звітному році – на 578,3 млн. грн.

Позитивним моментом є збільшення суми запасу фінансової міцності на 305,8 млн. грн. Це відбулося за рахунок того, що темп зростання чистого доходу від реалізації випереджали темп зростання «критичної точки» обсягу продажів.

Запас фінансової міцності у % до обсягу продажу також збільшився з 65,74% у попередньому році до 69,38% у звітному році, тобто на 3,64 в. п.

Прибуток від основної операційної діяльності до запасу фінансової міцності зменшився на 6,86 в. п. за рахунок зменшення суми прибутку від основної операційної діяльності.

Підприємству необхідно зменшувати собівартість реалізованої продукції з метою підвищення маржинального доходу, що у свою чергу призведе до зниження «критичної точки» обсягу продаж.

Проведений розрахунок і аналіз показників рентабельності продажу показав, що зменшення основних показників прибутку підприємства призвело до зниження майже всіх показників рентабельності його діяльності. Так, якщо у попередньому році на одну гривню реалізованої продукції припадало майже 18 коп. прибутку, то вже у звітному році припадає 14 коп. прибутку, тобто рівень рентабельності продажу від основної операційної діяльності зменшився на 3,77 в. п.

Рентабельність продажу від операційної діяльності зменшилася на 3,35 в. п. Позитивним моментом діяльності є збільшення чистої рентабельності продажу на 5,62 в. п. за рахунок перевищення темпів зростання чистого прибутку над чистим доходом від реалізації. Рівень рентабельності від основної операційної діяльності зменшився на 5,34 в. п. за рахунок перевищення темпів

зростання повної собівартості основної операційної діяльності над доходом від основної операційної діяльності.

Таким чином, підприємству необхідно підвищувати ефективність виробничо-збутової діяльності за рахунок збільшення обсягу реалізації, випередження темпів зростання чистого доходу над витратами, що пов'язані з основною операційною діяльністю, оптимізації всіх складових витрат основної операційної діяльності.

Аналіз виробничо-фінансової діяльності дозволив зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду активи підприємства зменшилися на 111,5 млн. грн. за рахунок зменшення необоротних активів. Так, в абсолютному значенні величина необоротних активів зменшилася на 148,4 млн. грн., а в структурі балансу їх частка скоротилася на 3,46 в. п. Зменшення величини необоротних активів на підприємстві свідчить про зменшення виробничих потужностей. Оборотні активи збільшилися на 36,9 млн. грн., а в структурі балансу їх частка збільшилась на 3,46 в. п. Оборотні активи збільшилися в першу чергу за рахунок збільшення запасів як у вартісному вираженні, так і в структурі.

Збільшення запасів можна пояснити розширенням виробництва, збільшенням виробництва продукції, для чого і збільшується вартість виробничих запасів, а з іншого боку це може бути пов'язано з понаднормативними виробничими запасами та збільшенням залишків готової продукції чи товарів.

За аналізований період дебіторська заборгованість зменшилась в абсолютному вираженні на 1 млн. грн., однак у структурі її частка збільшилась на 0,49 в. п.

Негативним для підприємства є зменшення грошових коштів та їх еквівалентів на 21,5 млн. грн., а в структурі їх частка зменшилась на 1,16 в. п. Інші оборотні активи збільшилися на 1,3 млн. грн., а їх частка збільшилась на 0,1 в. п.

На підприємстві є витрати майбутніх періодів, які за аналізований період збільшилися на 26 тис. грн., а їх частка в структурі збільшилась на 0,01 в. п.

Аналізуючи склад та структуру джерел фінансування коштів підприємства варто відзначити, що у звітному році порівнян з попереднім роком вони зменшилися на 111,5 млн. грн. Це відбулось за рахунок зменшення власного капіталу майже на 43 млн. грн. Варто відзначити, що власний капітал на кінець звітного року складає лише 27,8%, а відповідно до методики Міністерства фінансів України частка власного капіталу має бути не менше, ніж 50%. Це вказує на збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування його господарської діяльності.

Така ситуація склалась через те, що підприємство за аналізований період має в своїй структурі власного капіталу непокритий збиток інших років. Позитивним є лише те, що його величина в порівнянні з попереднім роком зменшилась.

На зменшення джерел формування також вплинуло зменшення позикового капіталу на 68,6 млн. грн., однак у структурі його частка збільшилась на 0,68 в. п. У структурі позикового капіталу відбулось зменшення довгострокових зобов'язань на 66,7 млн. грн., а в структурі їх частка зменшилась на 1,72 в. п. Також зменшилися короткострокові кредити і позики на 67,9 млн. грн., а в структурі – на 2,27 в. п.

Кредиторська заборгованість за аналізований період збільшилась на 53,4 млн. грн., це свідчить про те, що підприємство уповільнює розрахунки з постачальниками сировини та матеріалів, збільшує заборгованість з оплати праці, з бюджетом. Інші поточні зобов'язання збільшилися на 12,6 млн. грн., а в структурі їх збільшення склало 0,94 в. п.

Таким чином на підприємстві спостерігається скорочення виробничого потенціалу, зменшення величини власного капіталу, яке могло б забезпечити незалежність підприємства від позикового капіталу. Таке порушення рекомендованого рівня формування джерел коштів приводить до нестабільного фінансового стану.

Для покращення ситуації підприємству необхідно оптимізувати запаси, прискорити оборотність оборотних коштів, тобто оптимізувати процес виробництва та реалізації продукції.

Також варто відзначити, що негативною тенденцією в фінансуванні майна підприємства є збільшення його залежності від найбільш ризикового джерела фінансування оборотних активів – кредиторської заборгованості, що в подальшому може негативно відобразитися на його платоспроможності.

З метою зменшення залежності підприємства від найбільш термінових зобов'язань управлінському персоналу необхідно вжити заходів для поповнення власних оборотних коштів у першу чергу шляхом збільшення генерування прибутку від його виробничо-господарської діяльності.

Аналіз запасів підприємства показав, що відбулося їх збільшення на 58,1 млн. грн. за рахунок збільшення виробничих запасів на 26,9 млн. грн., незавершеного виробництва на 28,5 млн. грн. та готової продукції майже на 3 млн. грн. При цьому відбулось зменшення частки виробничих запасів у загальній величині оборотних активів на 2,76 в. п., частка незавершеного виробництва збільшилась на 4,2 в. п., а частка готової продукції зменшилась на 1,09 в. п.

Однак вартість товарів зменшилась як у сумі на 273 тис. грн., так і їх частка зменшилась на 0,34 в. п.

Підприємству необхідно оптимізувати залишки готової продукції, незавершеного виробництва та виробничих запасів; здійснювати пошук нових покупців, для того щоб мінімізувати залишки готової продукції на складі.

Аналіз фінансової стійкості показав, що у попередньому році у підприємства був нестійкий фінансовий стан, а у звітному році воно вже знаходиться у кризовому стані. Таке положення обумовлено глибоким дефіцитом власних оборотних коштів. На кінець попереднього року підприємству не вистачало 941,2 млн. грн., а на кінець звітного року дефіцит коштів дещо скоротився і склав 835,8 млн. грн. Запаси збільшились з 139,3 млн. грн. до 197,4 млн. грн. Таким чином сформувалась нестача власних оборотних

коштів для покриття запасів у попереднього році майже на 1,1 млрд. грн., а у звітному – на 1 млрд. грн.

Підприємство має значну суму довгострокових зобов'язань: у попереднього році вона склала 604,4 млн. грн., а у звітному році сума зменшилась і склала 537,8 млн. грн. Однак довгострокові зобов'язання не перекрили дефіцит власних оборотних коштів і сформувалась нестача власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для покриття запасів у попереднього році на 476,1 млн. грн., а у звітному році у зв'язку зі зменшенням довгострокових зобов'язань нестача склала 495,4 млн. грн.

У попереднього році у підприємства було 480,4 млн. грн. короткострокових кредитів і позик, а у звітному році ця сума зменшилась і склала 412,5 млн. грн. Таким чином у попереднього році був надлишок основних джерел для покриття запасів у сумі 4,3 млн. грн., а у звітному році сформувалась нестача у розмірі 82,9 млн. грн.

Таким чином підприємству необхідно прискорити оборотність оборотних коштів, комплексно оптимізувати залишки запасів на складі, оптимізувати виробничий процес виробництва продукції, а також здійснити оцінку роботи маркетингової служби для прискорення продажу продукції та забезпечення оплати покупців за отриману продукцію.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підприємства показав, що коефіцієнт автономії не відповідав нормативному значенню. Якщо у попередньому році власний капітал складав 28,5% загальної суми джерел фінансування майна, то у звітному році – 27,8%, що свідчить про незначне збільшення фінансової залежності підприємства, яке підтверджується значеннями коефіцієнта фінансової залежності, який у попередньому році становив 3,514, а у звітному році вже 3,6, а це у свою чергу свідчить про збільшення фінансового ризику підприємства: так у попередньому році на 1 грн. власного капіталу приходилось 2,514 грн. позикового капіталу, а у звітному році вже 2,6 грн.

Коефіцієнт мобільності підприємства показав, що у попередньому році на 1 грн. необоротних активів підприємства приходилось 22,4 коп. оборотних активів, а у звітному році цей показник збільшився і становив вже 27,8 коп., при оптимальному співвідношенні між цими видами активів від 30% до 70%, тобто за аналізований період відбулось збільшення оборотного капіталу підприємства. Збільшення мобільності пов'язано зі зменшенням суми необоротних активів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу має від'ємне значення, як у попередньому так і у звітному, тобто збільшення оборотних коштів відбувається за рахунок збільшення залучених коштів, а це говорить про те, що підприємству не вистачає власного оборотного капіталу, хоча значення цього коефіцієнта зменшується, тобто спостерігається тенденція до покращення ситуації. Так, якщо у попередньому році цей коефіцієнт складав -1,872, то у звітному році склав -1,818.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами мав також від'ємне значення: у попередньому році -6,755, а у звітному році він складав -4,234. Таким чином підприємство перебуває в кризовому стані, тобто формування запасів відбувається за рахунок позикових коштів.

Коефіцієнт автономії джерел формування запасів у попередньому та у звітному роках має від'ємний знак і зменшився на 0,746. Тобто можна сказати, що зменшилась ступінь незалежності власних джерел формування запасів від позикового капіталу.

Коефіцієнт кредиторської заборгованості показує, що якщо у попередньому році поточні зобов'язання на 20,2% складались із кредиторської заборгованості, то у звітному році вже на 28,4%, що є найбільш ризиковим джерелом фінансування оборотних активів, оскільки термін їх повернення кредиторам є найбільш коротким, більш прийнятним є фінансування оборотних активів за рахунок короткострокових кредитів.

Коефіцієнт співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю показує, що у попередньому році підприємство могло на 100%

покрити свої найбільш строкові зобов'язання за рахунок грошових коштів, які воно отримає на рахунок від дебіторів, а у звітному році лише 76,4%, тобто на підприємстві відбувається погіршення фінансової стійкості порівняно з попереднім роком.

Таким чином, можна зробити висновок, що аналізоване підприємство має низький рівень фінансової стійкості, при цьому спостерігається тенденція до його погіршення.

Баланс досліджуваного підприємства як у попередньому році, так і звітному, не відповідає критеріям абсолютної ліквідності. Так, найбільш ліквідні активи підприємства не покривають найтерміновіші зобов'язання і їх нестача у попередньому році склала 98,4 млн. грн., а у звітному році збільшилась до 173,3 млн. грн.

Швидкореалізовані активи також не покривають короткострокові зобов'язання, так у попередньому році їх нестача склала 382,7 млн. грн., а у звітному – 328,4 млн. грн.

Повільнореалізовані активи також не покривають довгострокові зобов'язання підприємства, їх нестача у попередньому році склала 460,1 млн. грн., а у звітному році зменшилась до 334 млн. грн.

У той же час важкореалізовані активи підприємства перевищують його постійні пасиви у попередньому році на 941,2 млн. грн., а у звітному році на 835,8 млн. грн.

Підприємству необхідно якомога швидше прийняти необхідні заходи для підвищення ліквідності, а саме: збільшувати величину найбільш ліквідних активів, оскільки підприємство завжди повинно мати вільний залишок коштів на рахунках, інакше в майбутньому це може негативно вплинути на фінансовий стан; забезпечувати вчасну оплату покупців за отриману продукцію; переглянути свої короткострокові та довгострокові зобов'язання.

Розрахунок і аналіз показників платоспроможності показав, що на підприємстві відбувалася зміна усіх коефіцієнтів, але як у попередньому році, так і у звітному році вони не відповідають нормативним значенням. Так, у

попередньому році тільки 5,3% поточних зобов'язань покриваються грошовими коштами та їх еквівалентами, а у звітному році лише 2% при нормативному значенні від 20% до 25%.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, що у попередньому році за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості підприємство здатне було погасити 27,1 % поточних зобов'язань, а у звітному році тільки 23,7% при нормативному значенні від 80% до 100%.

Коефіцієнт загальної ліквідності показав, що у попередньому році підприємство за рахунок оборотних активів здатне погасити 48,9% свої поточних зобов'язань, а у звітному році вже 54,7% при нормативному значенні від 200% до 250%.

Таким чином, можемо зробити висновок, що на даний час підприємство не є платоспроможним. Для підвищення рівня платоспроможності підприємству необхідно прискорити погашення дебіторської заборгованості, акумулювати на рахунках грошові кошти, які необхідні для покриття поточних зобов'язань, не допускати простроченої кредиторської заборгованості, що призводить до зростання фінансових витрат.

Проведений аналіз ефективності використання оборотних коштів показав, що за звітний рік на підприємстві відбулося прискорення оборотності оборотних коштів, так у попередньому році кошти підприємства здійснили 4,7 оборотів, при цьому кожен оборот складав 77,1 днів, а у звітному році оборотні кошти здійснили 5,5 оборотів і кожен оборот тривав у середньому 65,1 днів. Прискорення оборотності оборотних коштів відбулося за рахунок прискорення оборотності запасів, засобів у розрахунках, грошових коштів та їх еквівалентів, інших оборотних активів.

Позитивним для підприємства є також те, що прискорила оборотність кредиторської заборгованості, яка у попередньому році здійснила 10,4 оборотів у середньому за 34,5 днів а у звітному році – 11,8 оборотів за 30,5 днів.

Внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів у звітному році порівняно з попереднім роком підприємство заощадило з обороту коштів майже на 63 млн. грн.

Аналіз впливу чинників на оборотність оборотних засобів підприємства показав, що у звітному році порівняно з попереднім роком оборотність усього оборотного капіталу прискорилась за рахунок скорочення тривалості одного обороту оборотних коштів на 12,01 днів, у тому числі внаслідок збільшення вартості реалізованої продукції тривалість обороту зменшилась на 15,35 днів, а в результаті збільшення середнього залишку оборотних коштів тривалість одного обороту збільшилася на 3,34 днів.

У свою чергу тривалість обороту запасів скоротилася на підприємстві на 2,39 днів, у тому числі за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції тривалість зменшилась на 7,57 днів, а внаслідок збільшення залишків запасів вона підвищилась на 5,18 днів. Така ж ситуація спостерігається щодо тривалості оборотів засобів у розрахунках, грошових коштів та інших оборотних активів.

Для подальшого скорочення тривалості обороту оборотних коштів підприємству необхідно не допускати понаднормативних залишків оборотних активів та їх елементів, а також збільшувати чистий дохід від реалізації продукції.

Отже, проведений всебічний аналіз виробничо-фінансової діяльності досліджуваного підприємства дозволив виявити прогалини у роботі, невикористані резерви та запропонувати систему заходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства за рахунок покращення окремих сторін його діяльності.

На заключному етапі аналітичного процесу необхідно надати практичну спрямованість результатам проведеного економічного аналізу. Розроблені у ході проведеного аналізу пропозиції дозволяють розробити та прийняти ефективні управлінські рішення, реалізація яких здійснюється відповідними службами підприємства. Слід зазначити, що результати економічного аналізу,

які носять стратегічний характер і можуть суттєво вплинути в подальшому на розвиток фінансово-господарської діяльності підприємства, є суто конфіденційними.

Більш ефективна організація проведення економічного аналізу досягається шляхом удосконалення методик комплексної оцінки результатів, які охоплюють усі сторони діяльності підприємства, що сприяє підвищенню ефективності діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання, а також економіки країни в цілому.

Досягнутий науковий рівень методики та організації економічного аналізу на підприємствах має враховуватися в подальшому практичному розвитку аналітичної роботи.

11. Тестові завдання

1. Аналіз динаміки обсягів виробництва та реалізації продукції, ресурсів і витрат підприємства

1. До резервів збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок чинників праці не включається негативний вплив такого чинника, як:

- а) середньоспискова чисельність робітників;
- б) середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік;
- в) середня тривалість робочого дня;
- г) годинна продуктивність праці.

2. Розрахуйте місткість основних засобів за такими даними: обсяг виробництва продукції 7800 тис. грн., середньорічна вартість основних засобів 6000 тис. грн., а середньорічна вартість активної частини основних засобів 4500 тис. грн.

- а) 0,77 грн.;
- б) 1,30 грн.;
- в) 1,73 грн.;
- г) 0,58 грн.

3. Розрахуйте обсяг виробництва продукції якщо: середньорічна вартість основних засобів дорівнює 8000 тис. грн., питома вага активної частини основних засобів 45%, а віддача активної частини основних засобів 0,5 грн.

- а) 180 000 тис. грн.;
- б) 1 800 тис.грн.;
- в) 16 000 тис.грн.;
- г) 17 777 тис.грн.

4. Розрахуйте обсяг виробництва продукції якщо: середньорічна чисельність робітників 50 чоловік, середньорічна кількість днів, які відпрацював один робітник 250 днів, тривалість робочого дня 7,8 години, а годинна продуктивність праці 1,9 грн.

- а) 185 250 грн.;
- б) 97 500 грн.;
- в) 23 750 грн.;
- г) 51 315 грн.

5. Розрахуйте фонд робочого часу робітників якщо: середньорічна чисельність робітників 50 чоловік, середньорічна кількість днів, які відпрацював один робітник 250 днів, тривалість робочого дня 7,8 години.

- а) 12500 годин;
- б) 390 годин;
- в) 1950 годин;
- г) 97500 годин.

6. Розрахуйте віддачу основних засобів за такими даними: обсяг виробництва продукції 7800 тис.грн., середньорічна вартість основних засобів 6000 тис. грн., а середньорічна вартість активної частини основних засобів 4500 тис. грн.

- а) 0,77 грн.;
- б) 1,3 грн.;
- в) 1,73 грн.;
- г) 0,58 грн.

7. Який показник характеризує ефективність використання основних засобів?

- а) коефіцієнт придатності;
- б) коефіцієнт вибуття;
- в) віддача основних засобів;
- г) коефіцієнт зносу.

8. Ефективність використання матеріальних ресурсів характеризується:

- а) визначенням норм виробничих запасів;
- б) зростанням матеріаловіддачі;
- в) зменшенням матеріаловіддачі;
- г) збільшенням матеріаломісткості продукції.

9. Що в економічному аналізі розуміється під активною частиною основних засобів?

- а) машини та обладнання + транспортні засоби;
- б) машини та обладнання – транспортні засоби;
- в) машини та обладнання;
- г) нематеріальні активи.

10. Як розраховується середньогодинна продуктивність праці робітника?

- а) шляхом відношення середньоспискової чисельності робітників до середньомісячної заробітної плати одного робітника;
- б) шляхом множення середньоспискової чисельності робітників на обсяг виробленої продукції за звітний рік;
- в) як відношення обсягу виробленої за звітний період продукції до загальної кількості людино-годин, відпрацьованих усіма робітниками;
- г) як відношення обсягу виробленої за звітний період продукції до чисельності робітників.

11. Як розраховується чиста виручка від реалізації продукції?

- а) виручка від реалізації продукції - ПДВ;
- б) виручка від реалізації продукції + ПДВ;
- в) виручка від реалізації продукції x ПДВ;
- г) виручка від реалізації продукції – собівартість реалізованої продукції.

12. Як розраховується середньорічна вартість основних засобів?

- а) (первісна вартість основних засобів на початок року + залишкова вартість основних засобів на кінець року) / 2;
- б) первісна вартість основних засобів на початок року + первісна вартість основних засобів на кінець року;
- в) (первісна вартість основних засобів на початок року - первісна вартість основних засобів на кінець року) / 2;
- г) (залишкова вартість основних засобів на початок року + залишкова вартість основних засобів на кінець року) / 2.

13. За яких умов управління підприємством буде вважатися ефективним?

- а) коли темпи зростання середньої заробітної плати робітників випереджають темпи зростання їхньої продуктивності праці;
- б) коли темпи зростання продуктивності праці робітників випереджають темпи зростання їхньої середньої заробітної плати;
- в) коли темпи зростання середньої заробітної плати робітників дорівнюють темпам зростання їхньої продуктивності праці;
- г) коли витрати на одну гривню товарної продукції більше 1.

14. За допомогою яких показників проводиться аналіз зношеності засобів праці ?

- а) коефіцієнт придатності, коефіцієнт зносу;
- б) віддача основних засобів;
- в) сума амортизації;
- г) місткість основних засобів.

15. Назвати основні чинники, що впливають на зміну обсягу реалізації продукції:

- а) зміна обсягу товарної продукції, зміна балансового прибутку.
- б) зміна залишків нереалізованої продукції, зміна обсягу виробництва продукції;
- в) зміна фактичного та планового обсягу реалізації;
- г) інфляційні процеси.

16. Які чинники впливають на фонд робочого часу?

- а) чисельність робітників, продуктивність праці;
- б) чисельність робітників, кількість відпрацьованих людино-годин;
- в) чисельність робітників, кількість відпрацьованих днів одним робітником та середня тривалість робочого дня;
- г) продуктивність праці та чисельність робітників.

17. Коефіцієнт оновлення основних засобів визначається як:

- а) відношення вартості нових основних засобів до їх первісної вартості на кінець року;
- б) відношення основних засобів, що надійшли у звітному році до тих, що вибули;
- в) різниця між вартістю основних засобів на кінець року і тими що вибули;
- г) відношення вартості нових основних засобів до їх первісної вартості на початок року.

18. Коефіцієнт зносу основних засобів це:

- а) відношення вартості основних засобів, що вибули до первісної їх вартості;
- б) відношення суми зносу на початок (кінець) року до їх первісної вартості на початок (кінець) року;
- в) різниця між вартістю основних засобів і їх зносом;
- г) 1- коефіцієнт придатності.

19. Які з названих чинників засобів праці впливають на зміну обсягу виробництва продукції?

- а) середньорічна вартість ОЗ, питома вага активної частини ОЗ, віддача активної частини ОЗ;
- б) віддача активної частини ОЗ та ступінь зносу ОЗ;
- в) вартість ОЗ, що надійшли та вартість ОЗ, що вибули;
- г) місткість та технічна озброєність.

20. Назвати показники, які використовуються під час аналізу забезпеченості підприємства основними засобами:

- а) технічна оснащеність робітників та питома вага активної частини основних засобів;
- б) озброєність праці та технічна оснащеність робітників;
- в) озброєність праці та рентабельність основних засобів;
- г) коефіцієнти зносу та придатності.

21. До чинників засобів праці відносять:

- а) зміну собівартості та обсягу виробництва;
- б) місткість основних засобів та озброєність виробництва;
- в) зміну середньорічної вартості основних засобів, питомої ваги активної частини основних засобів та віддачі активної частини основних засобів;

г) зміну середньорічної вартості основних засобів, питомої ваги активної частини основних засобів.

22. До резервів збільшення обсягу продукції у зв'язку зі зниженням ефективності використання матеріальних ресурсів відносять:

- а) зменшення продукції внаслідок збільшення матеріаломісткості продукції;
- б) зменшення продукції внаслідок зменшення матеріаломісткості продукції;
- в) збільшення матеріальних витрат;
- г) зменшення матеріальних витрат.

23. Матеріаломісткість виробленої продукції розраховується як:

- а) відношення товарної продукції до основних засобів;
- б) відношення матеріальних витрат до обсягу виробленої продукції;
- в) відношення обсягу виробленої продукції до вартості сировини та матеріалів;
- г) відношення товарної продукції до зворотних відходів.

24. Як розраховується віддача основних засобів?

- а) як відношення обсягу виробленої продукції до середньорічної вартості основних засобів;
- б) як відношення обсягу реалізації до вартості машин та обладнання;
- в) як відношення обсягу реалізації до залишкової вартості основних засобів;
- г) як відношення прибутку до вартості основних засобів.

25. Стан основних засобів покращується, якщо зростає:

- а) знос активної частини основних засобів;
- б) коефіцієнт вибуття;
- в) знос основних засобів;
- г) коефіцієнт оновлення основних засобів.

26. Коефіцієнт зносу основних засобів це:

- а) відношення вартості основних засобів, що вибули до первісної їх вартості на кінець року;
- б) відношення суми зносу на початок (кінець) року до повної їх вартості на початок (кінець) року;
- в) різниця між первісною вартістю основних засобів і їх залишковою вартістю;
- г) відношення вартості основних засобів, що вибули до первісної їх вартості на початок року.

27. Назвати чинники, які обумовлюють відносне відхилення фонду заробітної плати робітників:

- а) чисельність робітників; кількість днів, відпрацьованих одним робітником; тривалість робочого дня;
- б) середньорічна заробітна платня; тривалість робочого дня.
- в) середньорічний виробіток; середньорічна заробітна платня;
- г) середньорічний виробіток; тривалість робочого дня.

28. Як розраховується коефіцієнт заміни основних засобів?

- а) вартість основних засобів, які вибули / вартість основних засобів, які надійшли протягом року;
- б) вартість основних засобів, які надійшли протягом року / вартість основних засобів, які вибули;
- в) вартість введених нових основних засобів ділиться на первинну вартість основних виробничих засобів на кінець року;
- г) 1- коефіцієнт зносу.

29. Якщо резерви за засобами праці становлять 30 тис. грн., за предметами праці 40 тис. грн., а резервів з праці немає, то чому буде дорівнювати комплектний резерв?

а) 30 тис. грн.; б) 40 тис. грн.; в) 70 тис. грн. г) немає комплектного резерву.

30. Які з чинників праці відносяться до резервів збільшення випуску продукції за умови їх від'ємного впливу на цей показник?

а) озброєність одного працюючого;

б) середньоспискова чисельність робітників; кількість днів, відпрацьованих одним робітником; тривалість робочого дня; середньогодинний виробіток одного робітника;

в) кількість днів, відпрацьованих одним робітником; тривалість робочого дня; середньогодинний виробіток одного робітника;

г) віддача активної частини основних засобів.

31. За яких умов на підприємстві буде недоотримано обсяг виробництва у звітному році?

а) якщо матеріалоємність виробленої продукції у звітному році більше ніж у попередньому;

б) якщо матеріалоємність виробленої продукції у звітному році менше ніж у попередньому;

в) якщо матеріалоємність виробленої продукції у звітному році дорівнює матеріалоємності у попередньому;

г) якщо годинна продуктивність праці одного робітника у звітному році більше, ніж у попередньому.

32. Що може бути причиною зменшення випуску продукції ?

а) зниження питомої ваги активної частини основних засобів та віддачі активних основних засобів;

б) помилки в нарахуванні амортизації;

в) зростання озброєності основними засобами;

г) зростання продуктивності праці одного працюючого.

33. Яким чином виявляється відносне відхилення по категорії «робітники»?

а) як порівняння фактичної чисельності з базисною;

б) як порівняння фактичної чисельності робітників з базисною, попередньо скоригованою на відсоток виконання завдання по виробництву продукції;

в) як відношення фактичної чисельності робітників до їх базисної чисельності;

г) середньоспискова чисельність робітників у звітному році ділиться на середньоспискову чисельність робітників у базисному році.

34. Залежно від зміни обсягу виробництва та реалізації продукції витрати можуть бути:

а) виробничі та невиробничі;

б) постійні, умовно-постійні та змінні;

в) основні та накладні;

г) за статтями калькуляції і економічними елементами.

35. Яку економічну інтерпретацію має показник «скоригована чисельність робітників»?

а) скільки робітників потрібно було б залучити задля виробництва обсягу товарної продукції у звітному році;

б) скільки робітників потрібно було б залучити задля виробництва обсягу товарної продукції у попередньому році;

в) скільки робітників залучено задля виробництва обсягу реалізованої продукції у звітному році;

г) скільки робітників не вистачає для виробництва продукції у звітному році.

36. Яку економічну інтерпретацію має від'ємне значення чинника «середньорічний виробіток» при проведенні аналізу відносного відхилення фонду оплати праці робітників?

- а) фонд заробітної плати зменшився внаслідок збільшення середньорічного виробітку;
- б) фонд заробітної плати зменшився внаслідок зменшення середньорічного виробітку;
- в) фонд заробітної плати збільшився внаслідок збільшення середньорічного виробітку;
- г) фонд заробітної плати не змінився внаслідок збільшення середньорічного виробітку.

37. За яких умов говорять, що на підприємстві є непродуктивні витрати по зарплатні робітників?

- а) коли відносне відхилення по фонду заробітної плати робітників із знаком “-”;
- б) коли відносне відхилення по фонду заробітної плати робітників із знаком “+”;
- в) коли абсолютне відхилення по фонду заробітної плати робітників із знаком “-”;
- г) коли абсолютне відхилення по фонду заробітної плати робітників із знаком “+”.

38. Розрахуйте фонд робочого часу робітників якщо: середньорічна чисельність робітників 50 осіб, середньорічна кількість днів, які відпрацював один робітник 250 днів, тривалість робочого дня 7,8 години.

- а) 97500 годин; б) 12500 годин; в) 1950 годин; г) 850 годин.

39. Як розраховується відносне відхилення фонду заробітної плати робітників?

- а) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати робітників у попередньому році;
- б) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати робітників, скорегований на відсоток виконання завдання по випуску продукції;
- в) фонд заробітної плати робітників, скорегований на відсоток виконання завдання по випуску продукції – фонд заробітної плати робітників у звітному періоді;
- г) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати персоналу основної діяльності у попередньому році.

40. Як розрахувати скорегований фонд заробітної плати робітників?

- а) фонд заробітної плати робітників за попередній рік помножити на відсоток виконання завдання з обсягу реалізації продукції;
- б) фонд заробітної плати робітників за звітний рік помножити на відсоток виконання завдання з обсягу реалізації продукції;
- в) фонд заробітної плати робітників за попередній рік помножити на відсоток виконання завдання з обсягу виробництва продукції;
- г) фонд заробітної плати робітників за попередній рік поділити на відсоток виконання завдання з обсягу виробництва продукції.

41. Аналіз використання матеріальних ресурсів здійснюється за такими узагальнюючими показниками:

- а) трудомісткість продукції;
- б) матеріаловіддача продукції; матеріаломісткість продукції;
- в) рівень відходів та браку продукції;
- г) енергомісткість виробництва.

42. До резервів збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок чинників основних засобів (ОЗ) не включається негативний вплив такого чинника, як:

- а) середньорічна вартість активної частини ОЗ;
- б) середньорічна вартість ОЗ;
- в) віддача активної частини ОЗ;
- г) питома вага активної частини засобів у середньорічній вартості ОЗ.

43. Вплив зміни трудомісткості на собівартість виробленої продукції розраховується:

- а) шляхом множення зміни трудомісткості на фактичний обсяг виробництва продукції;
- б) шляхом ділення зміни трудомісткості на фактичний обсяг виробництва продукції;
- в) шляхом множення зміни трудомісткості на обсяг виробництва продукції попереднього року;
- г) шляхом множення трудомісткості на базовий обсяг виробництва продукції.

44. За якою вартістю враховуються у балансі основні засоби ?

- а) за первісною;
- б) за чистою реалізаційною вартістю;
- в) за залишковою вартістю;
- г) за ліквідаційною вартістю.

45. Матеріаломісткість виробленої продукції розраховується як:

- а) відношення товарної продукції до основних засобів;
- б) відношення матеріальних витрат до обсягу виробленої продукції;
- в) відношення обсягу виробленої продукції до вартості сировини та матеріалів;
- г) відношення товарної продукції до зворотних відходів.

46. Розрахуйте віддачу основних засобів за такими даними: обсяг виробництва продукції 8000 тис.грн., середньорічна вартість основних засобів 5000 тис. грн., а середньорічна вартість активної частини основних засобів 4700 тис. грн.

- а) 0,77 грн.;
- б) 1,6 грн.;
- в) 1,73 грн.;
- г) 0,58 грн.

47. До резервів збільшення обсягу виробленої продукції у зв'язку зі зниженням ефективності використання матеріальних ресурсів відносять:

- а) зміну обсягу виробленої продукції із-за економії матеріальних ресурсів;
- б) зменшення продукції із-за зменшення матеріаломісткості продукції;
- в) виявлені перевитрати матеріальних витрат;
- г) виявлену економію матеріальних ресурсів.

48. Показниками, що використовуються для характеристики динаміки виробництва та реалізації продукції, є:

- а) виробництво окремих видів продукції у фізичних одиницях;
- б) обсяг виробництва продукції (робіт, послуг) у діючих цінах, продуктивність праці;
- в) виручка від реалізації без податку на додану вартість, акцизного збору (чистий дохід);
- г) обсяг виробництва продукції (робіт, послуг) у діючих цінах, чистий дохід від реалізації продукції.

49. Коефіцієнт асортиментності – це . . .

- а) відношення фактичного випуску продукції до планового;
- б) відношення планового випуску продукції до фактичного;
- в) відношення фактичного випуску в межах плану до планового;
- г) відношення планового випуску до фактичного у межах плану.

50. Коефіцієнт ритмічності розраховується як відношення:

- а) фактичного обсягу виробництва продукції до планового;
- б) фактичного обсягу продукції за окремі відрізки часу у межах плану до фактичного обсягу виробництва продукції;
- в) фактичного обсягу продукції за окремі відрізки часу у межах плану до планового обсягу виробництва продукції;
- г) фактичного обсягу продукції за окремі відрізки часу у межах плану до фактичного обсягу виробництва продукції.

51. Як розраховується вплив середньорічного виробітку на зміну фонду заробітної плати робітників?

- а) (чисельність робітників у звітному році – чисельність робітників у попередньому році) x середня зарплата за попередній рік;
- б) (чисельність робітників у звітному році – скоригована чисельність робітників) x середня зарплата за звітний рік;
- в) (чисельність робітників у звітному році – скоригована чисельність робітників) x середня зарплата за попередній рік;
- г) (скоригована чисельність робітників – чисельність робітників у звітному році) x середня зарплата за попередній рік.

52. Як розраховується вплив середньої зарплати на зміну фонду заробітної плати робітників?

- а) (середня зарплата за звітний рік – середня зарплата за попередній рік) x чисельність робітників за попередній рік;
- б) (середня зарплата за звітний рік – середня зарплата за попередній рік) x чисельність робітників за звітний рік;
- в) (середня зарплата за попередній рік – середня зарплата за звітний рік) x чисельність робітників за звітний рік;
- г) (середня зарплата за звітний рік – середня зарплата за попередній рік) x скоригована чисельність робітників.

53. Якщо резерви за засобами праці становлять 10 тис. грн., за предметами праці 20 тис. грн., а резерви за працею 100 тис. грн., то скільки буде дорівнювати комплектний резерв ?

- а) 10 тис. грн.;
- б) 20 тис. грн.;
- в) 130 тис. грн.;
- г) 120 тис. грн..

54. Комплектний резерв зростання обсягу виробництва продукції розраховується таким чином:

- а) за найменшим із резервів за предметами праці, працею та засобами праці;
- б) шляхом множення резервів за предметами праці на резерви за працею та засобами праці;
- в) як сума резервів за предметами праці, працею та засобами праці;
- г) як різниця між найбільшим та найменшим резервом.

55. На обсяг виробництва впливають наступні чинники праці:

- а) зміна коефіцієнта плинності робочої сили; зміна середньої чисельності робітників;
- б) зміна середньоспискової чисельності робітників; зміна середньої кількості днів, відпрацьованих одним робітником; зміна середньої тривалості робочого дня; зміна середньогодинної продуктивності праці;

- в) зміна трудомісткості; зміна середньої тривалості робочого дня; зміна середньогодинної продуктивності праці;
г) зміна середньорічного виробітку одного працюючого.

56. Розрахуйте середньогодинну продуктивність праці одного робітника, якщо: річний фонд робочого часу робітників склав 8000 тис. люд-годин, обсяг виробництва продукції 120 000 тис. грн.

- а) 25 грн.; б) 15 грн.; в) 9 грн.; г) 0,07 грн.

57. Як розраховується резерв зменшення собівартості, якщо базова трудомісткість складала 35 коп., фактична трудомісткість 48 коп., базовий обсяг виробленої продукції 3150 тис.грн., фактичний обсяг виробленої продукції 3220 тис. грн.:

- а) $35 - 48$; б) $3150 - 3220$; в) $(35 - 48) \times 3150$; г) $(48 - 35) \times 3220$

58. Як розраховується резерв зменшення собівартості, якщо базова матеріаломісткість складала 25 коп., фактична матеріаломісткість 38 коп., базовий обсяг виробництва продукції 3050 тис. грн., фактичний обсяг виробництва продукції 3120 тис. грн.:

- а) $25 - 38$; б) $3120 - 3050$; в) $(38 - 25) \times 3050$; г) $(38 - 25) \times 3120$.

59. Розрахуйте обсяг виробництва продукції якщо: середньорічна вартість основних засобів дорівнює 9000 тис. грн., питома вага активної частини засобів 53%, а віддача активної частини засобів 0,9 грн.

- а) 180 000 тис. грн.; б) 4293 тис. грн.; в) 16 000 тис.грн.; г) 17 777 тис.грн.

60. Як розраховується коефіцієнт приросту основних засобів?

- а) вартість основних засобів, які надійшли протягом року / вартість основних засобів, які вибули;
б) $(\text{вартість основних засобів, які надійшли} - \text{вартість основних засобів, які вибули}) / \text{наявність основних засобів на початок року}$;
в) 1 – коефіцієнт заміни;
г) 1- коефіцієнт зносу.

61. Розрахуйте віддачу основних засобів за такими даними: обсяг виробництва продукції 9000 тис. грн., середньорічна вартість основних засобів 7000 тис. грн., а середньорічна вартість активної частини основних засобів 4200 тис. грн.

- а) 0,77 грн.;
б) 1,29 грн.;
в) 1,73 грн.;
г) 0,58 грн.

62. Розрахуйте обсяг виробництва продукції якщо: середньорічна чисельність робітників 50 осіб, середньорічна кількість днів, які відпрацював один робітник 250 днів, тривалість робочого дня 7,8 години, а годинна продуктивність праці 1,9 грн.

- а) 185 250 грн.;
б) 97 500 грн.;
в) 23 750 грн.;
г) 51 315 грн.

63. До резервів збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок трудових чинників не включається негативний вплив такого чинника, як:

- а) середньорічна чисельність робітників;
- б) середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік;
- в) середня тривалість робочого дня;
- г) годинна продуктивність праці.

64. У факторну модель аналізу впливу використання основних засобів на обсяг виробництва продукції включено такі факторні показники:

- а) середньорічна вартість основних засобів, віддача активної частини основних засобів, питома вага активної частини основних засобів;
- б) озброєність, питома вага активної частини основних засобів;
- в) віддача, знос ОВЗ;
- г) матеріаломісткість та матеріальні витрати.

65. Якщо резерви за засобами праці становлять 20 тис. грн., за предметами праці 40 тис. грн., а резерви за працею 100 тис. грн., то скільки буде дорівнювати комплектний резерв ?

- а) 20 тис. грн.; б) 100 тис. грн.; в) 160 тис. грн.; г) 60 тис. грн.

66. Як розраховується віддача основних засобів?

- а) як відношення обсягу виробленої продукції до середньорічної вартості основних засобів;
- б) як відношення обсягу реалізації до вартості машин та обладнання;
- в) як відношення обсягу реалізації до залишкової вартості основних засобів;
- г) як відношення прибутку до вартості основних засобів.

67. Добуток відхилення із середньої кількості днів виходу на роботу одного робітника, звітних даних стосовно середньооблікової чисельності робітників та базисних даних стосовно середньої тривалості робочого дня та середньогодинного виробітку одного робітника, це розрахунок впливу на обсяг виробництва, такого чинника, як:

- а) зміна тривалості робочого дня;
- б) зміна середньооблікової чисельності робітників;
- в) зміна середньогодинного виробітку одного робітника;
- г) зміна днів, відпрацьованих одним робітником.

68. Коефіцієнт вводу основних засобів розраховується як відношення вартості основних засобів, що надійшли у звітному періоді, до:

- а) середньої вартості основних засобів;
- б) вартості основних засобів на початок звітного періоду;
- в) вартості основних засобів на кінець звітного періоду;
- г) різниці вартості введені і вибулих основних засобів.

69. Оберіть правильне визначення кількісних показників діяльності підприємства:

- а) кількісні показники показують, наскільки ефективно використовуються залучені у виробничий процес, ресурси (ресурси згідно із засобів праці, предметів праці та праці);
- б) кількісні показники показують, яка кількість ресурсів (згідно із засобів праці, предметів праці та праці) залучена управлінським персоналом підприємства для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції;
- в) кількісні показники використовуються для більш повної характеристики того або іншого об'єкту аналізу – наприклад, кількості робочого часу, який витрачено на одиницю виконаних робіт;

г) кількісні показники показують ступінь впливу зовнішнього середовища функціонування підприємства на ефективність його виробничо-фінансової діяльності.

70. Добуток відхилення із середньої тривалості робочого дня та звітних даних стосовно середньооблікової чисельності робітників і середньої кількості днів виходу на роботу одного робітника та базисних даних щодо середньогодинного виробітку одного робітника, це розрахунок впливу чинника праці на обсяг виробництва, такого, як:

- а) зміна тривалості робочого дня;
- б) зміна середньооблікової чисельності робітників;
- в) зміна середньогодинного виробітку одного робітника;
- г) зміна днів, відпрацьованих одним робітником.

71. Джерелом інформації для аналізу використання матеріальних ресурсів є:

- а) форма № 1-П-НПП; форма № 2;
- б) форма № 2; форма № 4;
- в) форма № 3; форма № 11-ОЗ;
- г) форма № 1-ПВ.

72. Оберіть правильне визначення для якісних показників діяльності підприємства:

- а) ці показники показують, яка кількість ресурсів (згідно із засобами праці, предметами праці та працею) залучена управлінським персоналом підприємства для здійснення процесу виробництва і реалізації продукції;
- б) ці показники показують, наскільки ефективно використовуються на підприємстві залучені ресурси;
- в) ці показники використовуються для більш повної характеристики того або іншого об'єкта аналізу;
- г) ці показники відображають екстенсивний розвиток виробничо-фінансової діяльності підприємства.

73. Продуктивність праці у вартісному виразі обчислюється як відношення:

- а) матеріальних витрат до обсягу виробленої продукції;
- б) обсягу виробленої продукції до матеріальних витрат;
- в) обсягу виробленої продукції до середньоспискової чисельності працюючих;
- г) обсягу виробленої продукції до середньорічної вартості основних засобів.

74. Різниця між відносним відхиленням чисельності робітників та 100% помножена на базисний рівень обсягу випуску продукції відображає вплив чинника праці на обсяг виробництва:

- а) тривалість робочого дня;
- б) виробіток одного робітника за одну годину робочого часу;
- в) кількість днів, що відпрацював один робітник у звітному періоді;
- г) зміна середньооблікової чисельності робітників.

75. Джерелом інформації для аналізу використання основних засобів є:

- а) форма № 1-П-НПП; форма № 5;
- б) форма № 11-ОЗ; форма № 5;
- в) форма № 5; форма № 1-ПВ;
- г) форма № 1-ПВ; форма № 1-П-НПП.

76. До якісних показників розвитку підприємства серед означених відносяться:

- а) середньорічна вартість основних засобів;
- б) середньоспискова чисельність робітників;

- в) вартість сировини та матеріалів;
- г) годинна продуктивність праці одного робітника (годинний виробіток одного робітника).

77. Вплив зміни структури продукції на обсяг виробництва визначається:

- а) множенням різниці між темпами зростання обсягу виробництва і нормованої заробітної плати робітників на обсяг виробництва за попередній рік;
- б) множенням різниці між темпами зростання обсягу виробництва в порівняльних цінах і нормованої заробітної плати на фактичний обсяг виробництва;
- в) як різниця між темпами зростання обсягу виробництва в порівняльних та діючих цінах;
- г) як різниця між темпами зростання нормованої заробітної плати та обсягу виробництва.

78. Добуток відхилення середньої вартості основних засобів основного виду діяльності та базисних даних щодо питомої ваги їх активної частки й віддачі активної частини основних засобів основного виду діяльності підприємства, це розрахунок впливу чинника засобів праці на обсяг виробництва, такого, як

- а) зміна питомої ваги середньої вартості активної частини основних засобів основного виду діяльності;
- б) зміна середньої вартості основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- в) зміна віддачі активної частини основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- г) зміна віддачі основних засобів основного виду діяльності підприємства.

79. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) відносяться:

- а) матеріальні витрати;
- б) витрати на аудиторську перевірку;
- в) витрати на службове відрядження;
- г) витрати на опалення та водопостачання невиробничих приміщень.

80. Розрахунок впливу зміни собівартості реалізованої продукції на прибуток від основної операційної діяльності здійснюється так:

- а) шляхом порівняння фактичної собівартості реалізованої продукції з базисною та зміною знака результату на протилежний;
- б) шляхом порівняння фактичної собівартості реалізованої продукції з базисним її показником, перерахованим на фактичний обсяг реалізації;
- в) шляхом порівняння фактичної собівартості реалізованої продукції з базисним її показником, перерахованим на фактичний обсяг реалізації та зміною знака результату на протилежний;
- г) шляхом порівняння фактичного доходу з фактичною собівартістю реалізації.

81. Зменшуючи залишки готової продукції на складі на кінець звітного року, підприємство збільшує:

- а) обсяг виробництва продукції за звітний період;
- б) обсяг реалізованої продукції за звітний період;
- в) залишки готової продукції на початок, наступного за звітним періоду;
- г) обсяг реалізованої продукції за попередній рік.

82. Який чинник належить до екстенсивних?

- а) віддача основних засобів;
- б) місткість основних засобів;
- в) матеріаломісткість;
- г) середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності.

83. Які чинники впливають на віддачу основних засобів основного виду діяльності?

- а) коефіцієнт змінності роботи обладнання;
- б) питома вага активних засобів;
- в) коефіцієнт оновлення основних засобів;
- г) місткість основних засобів.

84. До складу виробничої собівартості не належать:

- а) витрати сировини;
- б) загальновиробничі витрати;
- в) витрати на збут;
- г) витрати на освоєння та підготовку виробництва.

85. Перевитрата по чисельності робітників виникає за таких умов

- а) коли відносне відхилення за чисельністю робітників із знаком “-”;
- б) коли відносне відхилення за чисельністю робітників із знаком “+”;
- в) коли абсолютне відхилення за чисельністю робітників із знаком “-”;
- г) коли абсолютне відхилення за чисельністю робітників із знаком “+”.

86. Добуток відхилення питомої ваги середньої вартості активної частини основних засобів основного виду діяльності та фактичних даних стосовно середньої вартості основних засобів основного виду діяльності підприємства та базисних даних щодо віддачі їхньої активної частини, це розрахунок впливу чинника засобів праці на обсяг виробництва, такого, як:

- а) зміна питомої ваги середньої вартості активної частини основних засобів основного виду діяльності;
- б) зміна середньої вартості основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- в) зміна віддачі активної частини основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- г) зміна віддачі основних засобів основного виду діяльності підприємства.

87. Класифікація витрат на умовно-постійні та умовно-змінні здійснюється з метою:

- а) прогнозування крапки беззбитковості діяльності підприємства;
- б) виділення виробничої собівартості продукції;
- в) визначення впливу обсягу виробництва на собівартість продукції;
- г) визначення впливу обсягу реалізації на собівартість продукції.

88. До складу операційних витрат належать:

- а) інші надзвичайні витрати;
- б) адміністративні витрати, собівартість реалізованої продукції;
- в) фінансові витрати;
- г) витрати від участі в капіталі.

89. На використання робочого часу впливають наступні чинники:

- а) зміна чисельності робітників; зміна середньорічної продуктивності праці; зміна трудомісткості;
- б) зміна чисельності робітників; зміна середньої кількості днів, відпрацьованих одним робітником; зміна середньої тривалості робочого дня;
- в) зміна чисельності робітників; зміна середньомісячної заробітної плати; зміна середньої тривалості робочого дня;
- г) зміна чисельності працюючих.

90. Розрахуйте фонд робочого часу робітників якщо: середньорічна чисельність робітників 60 осіб, середньорічна кількість днів, які відпрацював один робітник 250 днів, тривалість робочого дня 8 години, годинна продуктивність праці 0,003 грн.

- а) 12500 годин;
- б) 390 годин;
- в) 120 000 годин;
- г) 360 годин.

91. Добуток відхилення з віддачі активної частини основних засобів основного виду діяльності та фактичних даних стосовно середньої вартості основних засобів основного виду діяльності підприємства та питомої ваги їх активної частини, це розрахунок впливу чинника засобів праці на обсяг виробництва, такого, як:

- а) зміна питомої ваги середньої вартості активної частини основних засобів основного виду діяльності;
- б) зміна середньої вартості основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- в) зміна віддачі активної частини основних засобів основного виду діяльності підприємства;
- г) зміна віддачі основних засобів основного виду діяльності підприємства.

92. До умовно-постійних витрат належать:

- а) витрати, які залежать від рівня виконання виробничої програми;
- б) витрати, які не залежать, чи майже не залежать від зміни обсягу виконання виробничої програми;
- в) витрати, які не залежать, чи майже не залежать від зміни витрат на виробництво продукції;
- г) витрати, які не залежать від рівня виконання виробничої програми.

93. До складу операційних витрат входять:

- а) виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), нерозподілені постійні загальновиробничі витрати;
- б) виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), нерозподілені постійні загальновиробничі витрати, понаднормативні виробничі витрати;
- в) виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), адміністративні витрати, витрати на збут;
- г) виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), нерозподілені постійні загальновиробничі витрати, понаднормативні виробничі витрати, інші операційні витрати.

94. Відносне відхилення по забезпеченості підприємства робітниками розраховується як:

- а) порівняння фактичної чисельності робітників з чисельністю попереднього року;
- б) порівняння чисельності робітників за попередній рік з фактичною чисельністю;
- в) порівняння фактичної чисельності робітників з фактичною за звітний рік в оцінці минулого року;
- г) множенням середньоблікової чисельності робітників за звітний період на відсоток виконання завдання по виробництву продукції.

95. Відносне відхилення по фонду заробітної плати робітників розраховується наступним чином:

- а) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати робітників у попередньому році;
- б) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати робітників, скорегований на відсоток виконання завдання з випуску продукції;
- в) фонд заробітної плати робітників, скорегований на відсоток виконання завдання з випуску продукції – фонд заробітної плати робітників у звітному періоді;

г) фонд заробітної плати робітників у звітному періоді – фонд заробітної плати персоналу основної діяльності у попередньому році.

96. До прямих відносяться витрати:

- а) які змінюються у прямій залежності від зміни обсягу виробництва;
- б) які не можуть бути розкладені на більш прості елементи;
- в) які можуть бути безпосередньо віднесені до певного об'єкта витрат;
- г) на технологічні цілі.

97. Удосконалення структури персоналу, підвищення кваліфікації кадрів – це резерв зростання випуску продукції за рахунок поліпшення використання . . .

- а) засобів праці;
- б) предметів праці;
- в) праці;
- г) засобів праці та праці.

98. Відношення обсягу продукції до середньорічної вартості основних засобів основної діяльності – це . . .

- а) озброєність основних засобів;
- б) віддача основних засобів;
- в) технічна озброєність праці;
- г) місткість основних засобів.

99. Вплив матеріаломісткості на обсяг виробленої продукції розраховується:

- а) шляхом відношення матеріальних витрат до обсягу виробленої продукції;
- б) шляхом відношення обсягу виробленої продукції до матеріальних витрат;
- в) шляхом відношення фактичних матеріальних витрат до базового рівня матеріаломісткості та порівняння фактичного обсягу виробленої продукції із отриманим результатом;
- г) шляхом відношення базового рівня матеріальних витрат до фактичної матеріаломісткості та порівняння полученого результату із базовим обсягом виробленої продукції.

100. Рівень витрат на одиницю виробленої продукції визначається таким чином:

- а) відношенням обсягу виробництва до її собівартості;
- б) відношенням матеріальних витрат до обсягу виробництва у діючих цінах;
- в) відношенням обсягу виробництва до матеріальних витрат;
- г) відношенням собівартості виробленої продукції до її обсягу у діючих цінах.

2. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства

1. Чому буде дорівнювати коефіцієнт оборотності оборотних активів підприємства за даними таблиці 1:

- а) 3; 4;
- б) 120; 90;
- в) 0,33; 0,25;
- г) 0,27; 0,31.

Показники	Минулий рік	Звітний рік
1. Чиста виручка від реалізації, тис. грн.	15	16
2. Середній залишок оборотних активів, тис. грн.	5	4

2. До складу яких активів включаються нематеріальні активи?

- а) до оборотних активів;

- б) до швидкоореалізовуваних активів;
- в) до необоротних активів;
- г) до абсолютно ліквідних активів.

3. За допомогою якого коефіцієнта можна встановити, якою мірою поточні (оборотні) активи покривають поточні зобов'язання?

- а) коефіцієнт загальної ліквідності;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- в) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- г) коефіцієнт мобільності.

4. Розрахуйте рентабельність продаж за такими даними: чиста виручка від реалізації продукції складає 8000 тис. грн., а прибуток від основної операційної діяльності дорівнює 4000 тис. грн.

- а) 50%;
- б) 2%;
- в) 40%;
- г) 200%.

5. Який економічний зміст показника рентабельність продажів?

- а) скільки прибутку припадає на одну гривню змінних витрат підприємства;
- б) скільки прибутку від основної операційної діяльності припадає на одну гривню реалізованої продукції;
- в) скільки прибутку припадає на одну гривню, вкладену у власний капітал підприємства;
- г) скільки прибутку припадає на одну гривню фінансових ресурсів підприємства.

6. Актив, що найбільш швидко реалізується, - це:

- а) дебіторська заборгованість;
- б) виробничі запаси;
- в) готова продукція;
- г) інші оборотні активи.

7. Активи, що реалізуються повільно, - це:

- а) нематеріальні активи;
- б) виробничі запаси;
- в) поточні фінансові інвестиції;
- г) основні засоби.

8. Які чинники впливають на прибуток від основної операційної діяльності?

- а) зміна цін, виробничої собівартості, адміністративних витрат, витрат на збут, обсягу реалізації, структури реалізації продукції;
- б) зміна складу продукції, обсягу реалізації, залишків готової продукції, витрат на збут, цін, адміністративних витрат;
- в) витрат на 1 грн. продукції, виробничої собівартості; обсягу виробництва; рентабельності;
- г) обсяг виробництва продукції та залишки нереалізованої продукції.

9. Показник, що характеризує фінансову стійкість підприємства, - це:

- а) рентабельність продаж;
- б) тривалість обороту оборотних засобів;
- в) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- г) коефіцієнт маневреності власного капіталу.

10. Який показник обчислюється як різниця між чистим доходом від реалізації і собівартістю реалізованої продукції?

- а) чистий прибуток;
- б) операційний прибуток;
- в) прибуток від звичайної діяльності;
- г) валовий прибуток.

11. Які чинники впливають на зміну періоду одного обороту оборотних коштів?

- а) зміна середньорічної вартості оборотних коштів та зміна обсягу виробництва продукції;
- б) зміна обсягу реалізації продукції та її рентабельності;
- в) зміна обсягу реалізації продукції (чистої виручки від реалізації продукції) та середньорічної вартості оборотних активів;
- г) зміна собівартості реалізованої продукції.

12. Рентабельність продаж – це:

- а) відношення валового прибутку до виручки від реалізації;
- б) відношення товарної продукції до собівартості товарної продукції;
- в) відношення прибутку від основної операційної діяльності до чистої виручки від реалізації продукції;
- г) відношення прибутку до собівартості.

13. Нормативне значення коефіцієнта автономії дорівнює:

- а) 0,5;
- б) менше 0,2;
- в) менше 1;
- г) 0,8.

14. Як розраховується коефіцієнт загальної ліквідності?

- а) як відношення оборотних активів підприємства до його поточних зобов'язань;
- б) як відношення грошових коштів та коштів в розрахунках з дебіторами до загальної суми поточних зобов'язань підприємства;
- в) як відношення оборотних активів до суми довгострокових зобов'язань підприємства;
- г) як відношення власного капіталу до підсумку балансу.

15. Як розраховується період одного обороту оборотних активів в днях?

- а) як відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції, яке помножується на кількість днів у цьому періоді;
- б) як відношення виручки від реалізації без податків за звітний період до середньої вартості активної частини основних засобів;
- в) як відношення чистого доходу за звітний період до середньої вартості оборотних коштів підприємства;
- г) як відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції.

16. Теоретичне (рекомендоване) значення коефіцієнта загальної ліквідності (покриття):

- а) 2;
- б) менше 1;
- в) більше 0,2;
- г) 0,8-1.

17. Одиниця виміру рентабельності продукції:

- а) тис. грн.;
- б) відсотки;

- в) тис. умовних одиниць;
- г) промілле.

18. Найбільш ліквідні активи – це:

- а) грошові кошти та їх еквіваленти;
- б) товари;
- в) одержані векселі;
- г) відстрочені податкові активи.

19. Фінансовий результат від основної операційної діяльності визначаються наступним чином:

- а) валовий прибуток - адміністративні витрати - витрати на збут;
- б) валовий прибуток + інші операційні доходи - інші операційні витрати;
- в) чистий дохід від реалізації продукції – собівартість реалізованої продукції;
- г) чистий дохід від реалізації продукції + собівартість реалізованої продукції.

20. Прибуток від основної операційної діяльності збільшується за рахунок:

- а) збільшення собівартості продукції;
- б) зменшення оптових цін;
- в) зменшення собівартості реалізованої продукції;
- г) збільшення адміністративних витрат.

21. Власні оборотні кошти розраховуються як:

- а) власний капітал + довгострокові зобов'язання;
- б) власний капітал + поточні зобов'язання;
- в) власний капітал – необоротні активи;
- г) власний капітал + необоротні активи.

22. Яка рекомендована тенденція зміни коефіцієнта оборотності оборотних активів:

- а) збільшення;
- б) зменшення;
- в) від 2 до 2,5;
- г) від 0,2 до 0,25.

23. Чистий дохід від реалізації продукції складає:

- а) 1370; б) 1300; в) 1480; г) 1910.

якщо дохід (виручка) від реалізації складає 1800 тис. грн., ПДВ 320 тис. грн., акцизний збір 110 тис. грн.

24. Баланс вважається ліквідним, якщо:

- а) $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \leq П3$, $A4 \leq П4$;
- б) $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \geq П4$;
- в) $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$;
- г) $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \leq П3$, $A4 \geq П4$.

25. За допомогою якого з коефіцієнтів проводять аналіз фінансової стійкості підприємства?

- а) коефіцієнта автономії;
- б) коефіцієнта рентабельності продажів;
- в) коефіцієнта загальної ліквідності;
- г) коефіцієнта оборотності оборотних коштів.

26. Які показники відображають ефективність використання оборотних коштів на підприємстві?

- а) коефіцієнт оборотності оборотних активів та час одного обороту оборотних активів в днях;
- б) знос малоцінних та швидкозношуваних предметів;
- в) середньорічна вартість оборотних активів та чиста виручка від реалізації продукції;
- г) коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів.

27. Прибуток від реалізації продукції збільшується за рахунок:

- а) збільшення собівартості продукції;
- б) збільшення оптових цін;
- в) зменшення обсягу реалізації у натуральному виразі;
- г) збільшення адміністративних витрат.

28. Негативно впливає на фінансову стійкість підприємства один із наступних чинників:

- а) збільшення питомої ваги власного капіталу у складі пасивів підприємства;
- б) поступове зменшення власних оборотних коштів на підприємстві;
- в) прискорення оборотності дебіторської заборгованості на підприємстві;
- г) збільшення відпускних цін на реалізовану продукцію підприємства.

29. Рекомендоване значення коефіцієнта незалежності (автономії) наступне:

- а) $K \geq 0,1$; б) $K \geq 0,5$; в) $K \geq 2$. г) $K \geq 2,5$; г) $K \geq 3$.

30. Визначте, які активи відносяться до оборотного капіталу підприємства:

- а) невстановлене устаткування;
- б) запаси;
- в) основні засоби;
- г) нематеріальні активи.

31. Якому значенню буде дорівнювати коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємства при наявності такої інформації: власний капітал 4455 тис. грн., грошові кошти та їх еквіваленти 25 тис. грн., поточні зобов'язання 809 тис. грн., необоротні активи 2500 тис. грн., загальна сума джерел формування активів 49064 тис. грн.

- а) 0,01; б) 0,44; в) 1,05; г) 1,25.

32. Як визначається «критичний обсяг продажів» (крапка беззбитковості діяльності підприємства)?

- а) як відношення прибутку від основної операційної діяльності до чистого доходу;
- б) як відношення постійних витрат до маржинального доходу;
- в) як відношення маржинального доходу до чистого доходу;
- г) як відношення постійних витрат до частки маржинального доходу у чистій виручці від реалізації продукції.

33. Валовий прибуток – це:

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) різниця між чистим доходом та фінансовими витратами;
- в) різниця між чистою виручкою від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;
- г) чиста виручка від реалізації продукції – собівартість реалізованої продукції – адміністративні витрати – витрати на збут.

34. Адміністративні витрати відносяться до наступної групи витрат:

а) постійні; б) змінні; в) витрат від іншої операційної діяльності; г) постійних та змінних.

35. Запас фінансової тривалості (міцності) – це:

а) виручка від реалізації продукції;

б) різниця між чистим доходом та фінансовими витратами;

в) різниця між чистою виручкою від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції

г) чиста виручка від реалізації продукції – значення точки беззбитковості діяльності підприємства (критичного обсягу продажів).

36. Рентабельність продажу можна розрахувати за даними ...

а) балансу підприємства;

б) звіту про фінансові результати;

в) звіту про рух грошових коштів;

г) звіту про власний капітал.

37. Збільшення частки оборотного капіталу в загальній сумі активів свідчить про ...

а) збільшення власного капіталу;

б) формування більш мобільної структури активів;

в) звуження виробничої бази підприємства;

г) збільшення грошових коштів.

38. Найбільш ліквідні активи (абсолютно ліквідні активи) – це:

а) грошові кошти та їх еквіваленти, короткострокові фінансові інвестиції;

б) товари та витрати майбутніх періодів;

в) одержані векселі та відстрочені податкові активи;

г) дебіторська заборгованість.

39. Якщо на підприємстві запаси більше за джерела формування запасів, крім того, є кредити і позики, не погашені в строк, а також прострочена кредиторська і дебіторська заборгованість, то це означає:

а) абсолютну фінансову стійкість;

б) нормальну фінансову стійкість;

в) нестійкий фінансовий стан;

г) кризовий фінансовий стан.

40. Відношення позикового капіталу до власного характеризує:

а) коефіцієнт автономії;

б) коефіцієнт фінансового ризику;

в) коефіцієнт маневреності власного капіталу;

г) коефіцієнт фінансової сталості.

41. Вкажіть одну із наведених категорій, яка є складовою активів підприємства

а) кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги;

б) дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги;

в) короткострокові кредити банків;

г) забезпечення майбутніх витрат і платежів.

42. Вкажіть одну із наведених категорій, яка є складовою пасивів підприємства

а) виробничі запаси;

б) довгострокова дебіторська заборгованість;

- в) витрати майбутніх періодів;
- г) довгострокові кредити банків.

43. Коефіцієнт автономії розраховується як:

- а) відношення власного капіталу до загальної суми джерел фінансування активів підприємства;
- б) відношення власного капіталу до оборотних активів;
- в) відношення власного капіталу до поточних зобов'язань;
- г) відношення власного капіталу до необоротних активів.

44. Значення коефіцієнта маневреності власного капіталу, якщо воно, наприклад, дорівнює 0,4, має наступний економічний зміст:

- а) наявних на підприємстві грошових коштів та їхніх еквівалентів вистачить, щоб негайно покрити 40% поточних зобов'язань підприємства;
- б) на одну гривню власного капіталу підприємства припадає 40 копійок позикових коштів;
- в) 40% власного капіталу підприємства перебуває в мобільній формі, тобто направлено на фінансування потреб підприємства у запасах та ін;
- г) наявних на підприємстві грошових коштів та їхніх еквівалентів вистачить, щоб негайно покрити 40% зобов'язань підприємства по оплаті праці.

45. З позиції ліквідності запаси відносяться...

- а) до важко реалізовуваних активів (необільне майно);
- б) до повільно реалізовуваних активів;
- в) до швидко реалізовуваних активів;
- г) до найбільш ліквідних активів (абсолютно ліквідних активів);

46. Якому значенню буде дорівнювати коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику), якщо: власний капітал 1000 тис.грн., запаси 800 тис. грн., довгострокові зобов'язання 200 тис. грн., поточні зобов'язання 400 тис. грн.

- а) 0,6; б) 1,67; в) 1,2; г) 0,4.

47. Тривалість одного обороту обігових коштів підприємства розраховується:

- а) як відношення чистої виручки від реалізації продукції \times 365 днів, до середньорічної вартості обігових коштів підприємства;
- б) як відношення собівартості реалізованої продукції \times 365 днів, до середньорічної вартості обігових коштів підприємства;
- в) як відношення середньорічної вартості обігових коштів, помноженої на 365 днів, до чистої виручки від реалізації продукції;
- г) як відношення середньої вартості обігових коштів до 365 днів.

48. Якому значенню буде дорівнювати тривалість обороту оборотних коштів за звітний рік при наявності такої інформації: середньорічні залишки оборотних коштів за попередній рік склали 800 тис. грн., за звітний рік 888 тис. грн., обсяг реалізації за звітний рік складав 2377 тис. грн., а кількість днів у звітному періоді 365 днів.

- а) 162 дні; б) 136 днів; в) 134 дні; г) 122 дні

49. Власний капітал згідно балансу – це:

- а) різниця між загальною вартістю активів (валюта балансу) і зобов'язаннями;
- б) різниця між оборотними активами і поточними зобов'язаннями;
- в) відношення власного капіталу до валюти балансу;
- г) оборотні активи – поточні зобов'язання.

50. Який коефіцієнт ліквідності характеризує відношення грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань?

- а) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт швидкої ліквідності;
- в) загальний коефіцієнт ліквідності;
- г) коефіцієнт покриття.

51. Активи, що реалізуються повільно, – це:

- а) нематеріальні активи;
- б) виробничі запаси;
- в) поточні фінансові інвестиції;
- г) основні засоби.

52. Як розраховується тривалість одного обороту оборотних активів в днях?

- а) як відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції, яке помножується на кількість днів у цьому періоді;
- б) як відношення виручки від реалізації без податків за звітний період до середньої вартості активної частини основних засобів;
- в) як відношення чистого доходу за звітний період до середньої вартості оборотних коштів підприємства;
- г) як добуток чистого доходу за звітний період та середньої вартості оборотних коштів підприємства.

53. Джерелами інформаційної бази поелементного аналізу витрат є:

- а) кошторис витрат, форма № 2 “Звіт про фінансові результати;
- б) бізнес план, форма № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”;
- в) планова калькуляція окремих видів продукції та журнал 5;
- г) форма № 2-ПВ “Річний звіт з праці, форма № 11-ОЗ “Звіт про наявність і рух основних засобів”, форма № 3-МТП “Звіт про залишки і використання матеріалів”.

54. Оборотний капітал – це:

- а) короткострокова кредиторська заборгованість, запаси, грошові кошти;
- б) запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти;
- в) запаси, дебіторська та кредиторська заборгованість;
- г) дебіторська та кредиторська заборгованість, гудвіл.

55. Згідно з чинним законодавством виділяють такі економічні елементи:

- а) матеріальні витрати, основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, амортизація, інші операційні витрати;
- б) матеріальні витрати, енергетичні витрати, заробітна плата, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати;
- в) матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати;
- г) матеріальні витрати, витрати на оплату праці, кошти, амортизація, інші операційні витрати.

56. Як розрахувати чистий прибуток, якщо прибуток від операційної діяльності 200 тис. грн., дохід від участі в капіталі 10 тис. грн., фінансові витрати 7 тис. грн., податок на прибуток від звичайної діяльності 58 тис. грн.

- а) $200 + 10 - 58$;
- б) $200 - 7 - 58$;

- в) $200 + 10 - 7 - 58$;
- г) $200 - 10 - 7 - 58$.

57. Указати спосіб розрахунку впливу реалізаційних цін на прибуток від основної операційної діяльності:

- а) шляхом порівняння фактичного доходу з базисним;
- б) шляхом порівняння фактичного чистого доходу з базисним, перерахованим на фактичний обсяг і склад продажу;
- в) шляхом порівняння фактичного чистого доходу з базисним, перерахованим на фактичний обсяг продажу;
- г) шляхом порівняння фактичного доходу з фактичною собівартістю реалізації.

58. Усі складові прибутку підприємства – це:

- а) прибуток від операційної та фінансової діяльності;
- б) прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності підприємства;
- в) фінансові результати від основної операційної, надзвичайної діяльності та інші операційні доходи;
- г) прибуток від основної операційної та іншої операційної діяльності.

59. Коефіцієнт оборотності запасів (матеріальних оборотних коштів) розраховується наступним чином:

- а) середньорічна вартість запасів підприємства ділиться на чисту виручку від реалізації продукції;
- б) чиста виручка від реалізації продукції ділиться на середньорічну вартість запасів підприємства;
- в) середньорічна вартість запасів підприємства ділиться на обсяг виробництва продукції.
- г) обсяг виробництва продукції ділиться на середньорічну вартість запасів підприємства.

60. Під поняттям «прибуток» від реалізації продукції розуміють:

- а) виручку, одержану від реалізації продукції;
- б) грошову форму вартості товарів;
- в) різницю між обсягом реалізованої продукції у вартісній формі (без ПДВ та акцизу) та її повною собівартістю;
- г) чистий прибуток підприємства.

61. Назвіть основні методики аналізу балансу:

- а) вертикальний та горизонтальний аналіз;
- б) вертикальний та порівняльний аналіз;
- в) вертикальний та горизонтальний аналіз, аналіз коефіцієнтів;
- г) аналіз коефіцієнтів.

62. Яким чином за даними балансу розраховується виробничий потенціал підприємства?

- а) як різниця між оборотними коштами підприємства та його поточними зобов'язаннями;
- б) як сума основних засобів (за залишковою вартістю), виробничих запасів, незавершеного виробництва та витрат майбутніх періодів;
- в) як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства;
- г) як сума оборотних активів підприємства та витрат майбутніх періодів.

63. До поняття «рентабельність» підприємства входять:

- а) одержаний підприємством прибуток;

- б) відносний прибуток або прибутковість, яка визначається у відсотках до витрат засобів виробництва або капіталу;
- в) відношення прибутку до середньої вартості основних засобів та оборотних коштів;
- г) відношення прибутку до ціни товару.

64. Аналіз фінансової стійкості підприємства проводять за допомогою таких коефіцієнтів:

- а) коефіцієнта автономії;
- б) коефіцієнта рентабельності продажів;
- в) коефіцієнта загальної ліквідності;
- г) коефіцієнта оборотності оборотних коштів.

65. Рентабельність виробничих засобів визначається:

- а) відношенням балансового прибутку до обсягу реалізованої продукції;
- б) відношенням прибутку від реалізації до виручки від реалізації;
- в) відношенням балансового прибутку до середньої вартості майна підприємства;
- г) відношенням прибутку до середньої вартості основних засобів та матеріальних оборотних коштів.

66. Рентабельність матеріальних активів - це:

- а) відношення прибутку до середньої суми матеріальних оборотних коштів;
- б) відношення прибутку до середньої суми поточних активів;
- в) відношення прибутку до середньої суми грошових коштів та розрахунків;
- г) відношення прибутку від основної операційної діяльності до чистої виручки від реалізації продукції.

67. Тривалість погашення дебіторської заборгованості за рік визначається наступним чином:

- а) чиста виручка від реалізації продукції : середньорічні залишки дебіторської заборгованості;
- б) середньорічні залишки дебіторської заборгованості : чиста виручка від реалізації продукції;
- в) середньорічні залишки дебіторської заборгованості x 360 днів : чиста виручка від реалізації продукції;
- г) середньорічні залишки дебіторської заборгованості x 360 днів : обсяг виробництва продукції.

68. Аналіз рентабельності передбачає ...

- а) розрахунок коефіцієнтів ділової активності підприємства;
- б) розрахунок коефіцієнтів прибутковості діяльності;
- в) структурний аналіз прибутку;
- г) структурний аналіз витрат основної операційної діяльності.

69. Позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства один із наступних чинників:

- а) збільшення маневреності власного капіталу;
- б) збільшення закупівельних цін на сировину та матеріали;
- в) зменшення оборотності оборотних коштів;
- г) зменшення маневреності власного капіталу.

70. Вкажіть одну із наведених категорій, яка є складовою пасивів підприємства:

- а) виробничі запаси;

- б) довгострокова дебіторська заборгованість;
- в) витрати майбутніх періодів;
- г) довгострокові кредити банків.

71. Якому значенню буде дорівнювати коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику), якщо: власний капітал 2000 тис.грн., запаси 700 тис. грн., довгострокові зобов'язання 900 тис. грн., поточні зобов'язання 500 тис. грн.

- а) 0,6; б) 0,7; в) 1,2; г) 0,4.

72. Прийомом вертикального аналізу є:

- а) зміна показників звітного періоду порівняно з попереднім звітним періодом;
- б) зміна фактичних фінансових показників порівняно з плановими;
- в) зміна структури фінансових показників у відносному виразі;
- г) зміна структури фінансових показників порівняно з плановими.

73. Поточна дебіторська заборгованість належить до:

- а) необоротних активів;
- б) оборотних активів;
- в) позикових коштів;
- г) витрат майбутніх періодів.

74. До основного капіталу підприємства відносяться такі активи:

- а) дебіторська заборгованість;
- б) запаси;
- в) нематеріальні активи;
- г) грошові кошти і їх еквіваленти.

75. Прийомом горизонтального аналізу є:

- а) зміна показників звітного періоду порівняно з базисним періодом у абсолютному виразі;
- б) зміна даних питомої ваги фактичних фінансових показників порівняно з плановими;
- в) зміна структури фінансових показників;
- г) зміна даних питомої ваги та структури фактичних фінансових показників.

76. Величина запасів під час проведення аналізу складу та структури активів підприємства (агрегованого аналітичного балансу) розраховується наступним чином:

- а) виробничі запаси + поточні біологічні активи + незавершене виробництво + готова продукція + товари;
- б) виробничі запаси + товари;
- в) готова продукція + товари;
- г) грошові кошти і їх еквіваленти + незавершене виробництво.

77. Визначити характер змін валового прибутку при зміні виробничої собівартості продажу:

- а) зростання виробничої собівартості реалізації призводить до збільшення валового прибутку;
- б) зростання виробничої собівартості продажу призводить до зменшення валового прибутку;
- в) зростання собівартості реалізації продукції не призводить до змін валового прибутку;
- г) зростання виробничої собівартості продукції не призводить до змін валового прибутку.

78. Ефективність використання всієї маси оборотних коштів підприємства може бути представлено:

- а) коефіцієнтом оборотності оборотних коштів;
- б) рентабельністю поточних активів;
- в) коефіцієнтом маневреності власного капіталу;
- г) рентабельністю продукції.

79. До показників ділової активності належит наступний із перелічених коефіцієнтів:

- а) рентабельність активів;
- б) рентабельність капіталу;
- в) оборотність дебіторської заборгованості;
- г) коефіцієнт абсолютної ліквідності.

80. Основні складові частини активів підприємства – це:

- а) необоротні активи, запаси та дебіторська заборгованість;
- б) необоротні та оборотні активи, необоротні активи та групи вибуття;
- в) необоротні активи, запаси, кредиторська та дебіторська заборгованість;
- г) необоротні активи, власний капітал, дебіторська заборгованість.

81. Наявність власних оборотних коштів підприємства визначається так:

- а) усього за розділом II активу – усього за розділом IV пасиву балансу;
- б) усього за розділом I пасиву – усього за розділом I активу;
- в) усього за розділом I пасиву – усього за розділом II активу;
- г) усього за розділом II пасиву – усього за розділом I активу.

82. Рентабельність капіталу – це:

- а) відношення середньої суми капіталу до чистого прибутку;
- б) відношення чистого прибутку до середньої суми капіталу;
- в) добуток коефіцієнта оборотності капіталу і рентабельності продажу;
- г) добуток терміну обороту капіталу в днях і рентабельності витрат.

83. Податок на прибуток зазначається в такій формі звітності:

- 1) ф. №1;
- 2) ф. №2;
- 3) звіт про працю;
- 4) ф. 11-ОЗ.

84. За даними табл. 1 розрахуйте рентабельність власного капіталу за попередній та звітний періоди:

Показники	Звітний період	Попередній період
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	1100	1300
2. Прибуток від реалізації, тис. грн.	400	350
3. Чистий прибуток, тис. грн.	100	120
4. Середня сума власного капіталу, тис. грн.	12000	11800

- а) 100/12000; 120/11800;
- б) 1100/12000; 1300/11800;
- в) 400/12000; 350/11800;
- г) (1100-400)/12000; (1300-120)/11800.

85. Основні джерела інформації щодо оцінювання фінансового стану підприємства:

- а) форми 1, 3;
- б) форми 1, 2;

- в) форми 1, 3, 4;
- г) форми 1 – 4.

86. Платоспроможність підприємства – це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Це визначення:

- а) правильне;
- б) неправильне;
- в) частково правильне;
- г) платоспроможність – це здатність швидко перетворювати активи у гроші.

87. Порівняння повільно реалізованих активів з довгостроковими пасивами відображають:

- а) поточну ліквідність;
- б) перспективну ліквідність;
- в) абсолютну ліквідність;
- г) фінансову стійкість.

88. Показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості:

- а) рентабельність капіталу;
- б) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- в) середній строк оборотності заборгованості;
- г) коефіцієнт оборотності оборотних активів.

89. Відношення грошових коштів і їх еквівалентів до короткострокових зобов'язань – це:

- а) коефіцієнт покриття;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- в) коефіцієнт інвестування;
- г) коефіцієнт автономії.

90. При розрахунку коефіцієнтів ділової активності в чисельнику завжди беремо показник:

- а) прибуток від реалізації продукції;
- б) чиста виручка від реалізації;
- в) дебіторську заборгованість;
- г) собівартість виробництва.

91. До складу оборотних виробничих засобів підприємства належать матеріально-речовинні елементи:

- а) виробничі запаси сировини, запасних частин, палива, незакінченого виробництва, витрати майбутніх періодів;
- б) верстати, агрегати, пристосування, тара, стелажі;
- в) готова продукція, гроші в касі, на рахунку підприємства;
- г) прибуток підприємства, борг постачальникам.

92. До оборотних засобів зараховують:

- а) матеріальні ресурси підприємства;
- б) готові вироби на складі підприємства, продукція, що відвантажена, що в дорозі, гроші та гроші, що перебувають у незакінчених розрахунках (гроші в касі, на розрахунковому рахунку, в акредитивах, будь-яка заборгованість);
- в) готові вироби, відвантажені споживачам, гроші в акціях, на розрахунку, в касі;
- г) транспортні засоби підприємства, виробничі будівлі, споруди.

93. Ефективність використання оборотних запасів характеризують показники:

- а) прибуток, рентабельність виробництва;
- б) рівень віддачі оборотних засобів;
- в) коефіцієнт оборотності, середня тривалість одного обігу;
- г) віддача, місткість продукції.

94. З якого джерела можна взяти дані про ліквідність підприємства:

- а) звіт про фінансові результати діяльності підприємства;
- б) звіт про власний капітал;
- в) баланс підприємства;
- г) звіт про рух грошових коштів.

95. Ліквідність – це:

- 1) можливість ліквідації підприємства;
- 2) можливість за рахунок перетворення активів у грошову форму своєчасно ліквідувати обов'язки підприємства;
- 3) необхідність ліквідувати підприємства;
- 4) досягнення фінансової стійкості товариства.

96. Оцінювання фінансової стійкості здійснюється за допомогою коефіцієнта маневреності власного капіталу, який визначається:

- а) джерелом власних коштів валюти балансу;
- б) власні оборотні кошти / власний капітал;
- в) залученими коштами / джерело власних коштів;
- г) джерелом власних коштів + залученими коштами / валютою балансу.

97. У бухгалтерському балансі активи розміщуються:

- а) у порядку збільшення ліквідності;
- б) у порядку зменшення ліквідності;
- в) у зв'язку з порядковими номерами синтетичних рахунків обліку активів;
- г) безсистемно.

98. Інтенсивність використання господарських коштів характеризує показник:

- а) ліквідності;
- б) рентабельності;
- в) фінансової стійкості;
- г) операційний цикл.

99. Абсолютне вивільнення оборотних коштів показує:

- а) вивільнення оборотних коштів за рахунок зміни їх оборотності;
- б) вивільнення оборотних коштів під впливом обсягу виробництва;
- в) вивільнення оборотних коштів під впливом обсягу реалізації продукції;
- г) інше.

100. У балансі підприємства відображається:

- а) прибуток;
- б) нерозподілений прибуток;
- в) прибуток від реалізації продукції;
- г) прибуток від позареалізаційних операцій.

Список літератури

1. Гайдаєнко О. М. Стратегічний аналіз. *Навчальний посібник*. Одеса: Атлант, 2010. 324 с.
2. Економічний аналіз. *Навчальний посібник*. / Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та інші. Одеса: ОНЕУ, 2015. 310 с.
3. Волкова Н. А., Подвальна Н. Е. Організація та методика економічного аналізу. *Навч. посібник*. Одеса: ОНЕУ, 2013. 267 с.
4. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз. *Підручник*. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2014. 536 с.
5. Організація і методика економічного аналізу: *Навч. посіб.* / Т. Д. Косова, П. М. Сухарев, Л. О. Ващенко та ін. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
6. Організація та методика економічного аналізу. *навчальний посібник для бакалаврів всіх напрямків підготовки*. / Л. О. Бойко, Р. М. Волчек, Н. А. Волкова та ін. Одеса: Атлант, 2010. 351 с.
7. Основи економічного аналізу: *навч.-метод. посібник* / В. М. Микитюк, Т. М. Паламарчук, О. П. Русак [та ін.] / за ред. В. М. Микитюка. Житомир: Рута, 2018. 440 с.
8. Савицкая Г. В. Анализ производственно-финансовой деятельности сельскохозяйственных предприятий: *Учеб. пособ.* М.: Инфа, 2013. 654 с.
9. Сучасні проблеми розвитку економічного аналізу як інструменту ефективності діяльності. *Монографія*. / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. Одеса, 2012. 292 с.
10. Теоретико-методичні засади дослідження бізнес-процесів у підприємстві. *Монографія*. / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ППЦ «Белка», 2019. 242 с.
11. Черниш С. С. Економічний аналіз: *навч. посіб.* Київ: ЦУЛ, 2016. 312 с.
12. Экономический анализ. *Учебное пособие для студентов-иностранцев всех форм обучения, всех специальностей* / под редакцией Н. А. Волковой Одесса: ОНЭУ, 2014. 220 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Додаток А.1

Форма №1 Баланс підприємства (за попередній рік)

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	140	140
Основні засоби:	1010	58705	58530
первісна вартість	1011	134944	135791
знос	1012	76239	77261
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	58845	58670
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	25479	27560
Виробничі запаси	1101	15807	15574

Продовж. додатка А.1

Незавершене виробництво	1102	7604	11657
Готова продукція	1103	2052	304
Товари	1104	16	25
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	38369	77937
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	404	1980
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	2115	4202
Готівка	1166	0	0
Рахунки в банках	1167	0	0
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0
Усього за розділом II	1195	66367	111679
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	125212	170349

Продовж. додатка А.1

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
І. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	2900	2900
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	68127	68127
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	96	96
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1245	2959
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом І	1495	72368	74082
ІІ. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0

Продовж. додатка А.1

Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	323
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	43683	93877
за розрахунками з бюджетом	1620	344	78
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	187	78
за розрахунками з оплати праці	1630	427	540
за одержаними авансами	1635	0	0
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	8203	1371
Усього за розділом III	1695	52844	96267
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	125212	170349

Форма № 1 Баланс підприємства
(за звітний рік)

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	140	112
Основні засоби:	1010	58530	58813
первісна вартість	1011	135791	135641
знос	1012	77261	76828
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	58670	58925
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	27560	52557
Виробничі запаси	1101	15574	19546
Незавершене виробництво	1102	11657	32682
Готова продукція	1103	304	314
Товари	1104	25	15
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0

Продовж. додатка А.2

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	77937	18127
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	1980	1225
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	4202	1569
Готівка	1166	0	0
Рахунки в банках	1167	0	0
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0
Усього за розділом II	1195	111679	73478
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	170349	132403

Продовж. додатка А.2

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	2900	2900
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	68127	68127
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	96	96
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2959	3003
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	74082	74126
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0

Продовж. додатка А.2

Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	323	757
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	93877	55197
за розрахунками з бюджетом	1620	78	99
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	78	133
за розрахунками з оплати праці	1630	540	346
за одержаними авансами	1635	0	0
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1371	1745
Усього за розділом III	1695	96267	58277
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	170349	132403

Форма № 2 Звіт про фінансові результати
І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	203807	218102
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(189169)	(205142)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	14638	12960
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	3600	3553
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(6562)	(5893)
Витрати на збут	2150	(5655)	(4652)
Інші операційні витрати	2180	(2359)	(2360)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0

Продовж. додатка А.3

Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	3662	3608
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(0)	(0)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(0)	(0)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	3662	3608
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(659)	(649)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	3003	2959
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	169058	90746
Витрати на оплату праці	2505	7927	6949
Відрахування на соціальні заходи	2510	1718	1421
Амортизація	2515	1020	1022
Інші операційні витрати	2520	1485	5641
Разом	2550	181208	105779

ПРИМІТКИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
(за попередній рік)

II. ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Групи основних засобів	Залишок напочаток року		Надійшло за рік	Вибуло за рік (первісна вартість)	Залишок на кінець року	
	первісна вартість	залишкова вартість			первісна вартість	залишкова вартість
Земельні ділянки						
Капітальні витрати на поліпшення земель						
Будинки, споруди та передавальні пристрої	122944	51832	428	3494	119878	51258
Машини та обладнання	6715	3667	2767	868	8614	3499
Транспортні засоби	5226	3197	2341	325	7242	3766
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)						
Робоча і продуктивна худоба						
Багаторічні насадження						
Інші основні засоби	59	9		2	57	7
Бібліотечні фонди						
Малоцінні необоротні матеріальні активи						
Тимчасові (нетитульні) споруди						
Природні ресурси						
Інвентарна тара						
Предмети прокату						
Інші необоротні матеріальні активи						
Разом	134944	58705	5536	4689	135791	58530

ПРИМІТКИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
(за звітний рік)

II. ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Групи основних засобів	Залишок напочаток року		Надійшло за рік	Вибуло за рік (первісна вартість)	Залишок на кінець року	
	первісна вартість	залишкова вартість			первісна вартість	залишкова вартість
Земельні ділянки						
Капітальні витрати на поліпшення земель						
Будинки, споруди та передавальні пристрої	119878	51258	35	758	119155	50656
Машини та обладнання	8614	3499	2972	452	11134	6169
Транспортні засоби	7242	3766	96	1986	5352	1988
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)						
Робоча і продуктивна худоба						
Багаторічні насадження						
Інші основні засоби	57	7		57		
Бібліотечні фонди						
Малоцінні необоротні матеріальні активи						
Тимчасові (нетитульні) споруди						
Природні ресурси						
Інвентарна тара						
Предмети прокату						
Інші необоротні матеріальні активи						
Разом	135791	58530	3103	2820	135641	58813

Додаток А.6
Витяг з форми № 1П-НПП

ЗВІТ ПРО ВИРОБНИЦТВО ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Види продукції	Одиниця виміру	Фактично вироблено			
		за звітний рік		за попередній рік	
		у натуральних одиницях	вартість продукції у фактичних цінах виробника, тис. грн.	у натуральних одиницях	вартість продукції у фактичних цінах виробника, тис. грн.
А	тис. тонн	204	132895	177	115895
Б	тис. м	68	76429	75	97061
Разом	х	х	209324	х	212956

Додаток А.7
Витяг з форми № 1-ПВ

ЗВІТ ІЗ ПРАЦІ
(за попередній рік)

Розділ III. Склад фонду оплати праці штатних працівників

(тис. грн.)

Назва показників	Код рядка	Усього
<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>І</i>
Фонд оплати праці штатних працівників, усього* (ряд. 5020 + ряд. 5030 + ряд. 5060)	5010	6852
Фонд основної заробітної плати	5020	3813
Фонд додаткової заробітної плати	5030	2408
Надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів (із ряд. 5030)	5040	713
Премії та винагороди, що носять систематичний характер (щомісячні, щоквартальні) (із ряд. 5030)	5050	814
Виплати, пов'язані з індексацією заробітної плати (із ряд. 5030)	5051	467
Компенсація втрати частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати (із ряд. 5030)	5052	
Заохочувальні та компенсаційні виплати	5060	631
Матеріальна допомога (із ряд. 5060)	5070	273
Соціальні пільги, що мають індивідуальний характер (із ряд. 5060)	5080	285
Оплата за невідпрацьований робочий час (із ряд. 5030, 5060)	5090	46

*Довідково: фонд оплати праці робітників 5482 тис. грн.

ЗВІТ ІЗ ПРАЦІ
(за звітний рік)

Розділ III. Склад фонду оплати праці штатних працівників

(тис. грн.)

Назва показників	Код рядка	Усього
<i>А</i>	<i>Б</i>	<i>І</i>
Фонд оплати праці штатних працівників, усього (ряд. 5020 + ряд. 5030 + ряд. 5060)	5010	7698
Фонд основної заробітної плати	5020	5136
Фонд додаткової заробітної плати	5030	2288
Надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів (із ряд. 5030)	5040	794
Премії та винагороди, що носять систематичний характер (щомісячні, щоквартальні) (із ряд. 5030)	5050	774
Виплати, пов'язані з індексацією заробітної плати (із ряд. 5030)	5051	490
Компенсація втрати частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати (із ряд. 5030)	5052	
Заохочувальні та компенсаційні виплати	5060	274
Матеріальна допомога (із ряд. 5060)	5070	138
Соціальні пільги, що мають індивідуальний характер (із ряд. 5060)	5080	80
Оплата за невідпрацьований робочий час (із ряд. 5030, 5060)	5090	57

*Довідково: фонд оплати праці робітників 6294 тис. грн.

ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ
(за попередній рік)

Назва показника	За період з початку року
Фонд робочого часу працівників, людино-годин	157415
Відпрацьовано працівниками людино-днів	19926
Середня кількість працівників, чол.	82
Фонд робочого часу робітників, людино-годин	124267
Відпрацьовано робітниками людино-днів	15730
Середня кількість робітників, чол.	65

Додаток А.10
Витяг із бухгалтерської звітності

ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ
(за звітний рік)

Назва показника	За період з початку року
Фонд робочого часу працівників, людино-годин	146421
Відпрацьовано працівниками людино-днів	18872
Середня кількість працівників, чол.	76
Фонд робочого часу робітників, людино-годин	115546
Відпрацьовано робітниками людино-днів	15006
Середня кількість робітників, чол.	61

ДОДАТОК Б

Додаток Б.1

Форма №1 Баланс підприємства (за попередній рік)

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	53733	46775
первісна вартість	1001	107816	108159
накопичена амортизація	1002	54083	61384
Незавершені капітальні інвестиції	1005	12109	61528
Основні засоби:	1010	778057	1286321
первісна вартість	1011	1554745	3552668
Знос	1012	776688	2266347
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
Знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	38000	38000
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	2100	11354
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	883999	1443978

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	153381	139328
Виробничі запаси	1101	87161	77550
Незавершене виробництво	1102	38143	48534
Готова продукція	1103	26847	12264
Товари	1104	1230	980
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	64366	73625
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	9321	17056
з бюджетом	1135	14961	12944
у тому числі з податку на прибуток	1136	6134	5612
з нарахованих доходів	1140	613	94
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	21682	39944
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	62906	34804
Готівка	1166	5	2419
Рахунки в банках	1167	62901	32385
Витрати майбутніх періодів	1170	160	420
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	3908	4603
Усього за розділом II	1195	331298	322818
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	1215297	1766796

Продовж. додатка Б.1

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	26083	26083
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	716937	1182696
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-740516	-706027
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	2504	502752
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	285083	316536
Інші довгострокові зобов'язання	1515	264160	287896
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітної періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітної періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітної періоду)	1533	0	0

Продовж. додатка Б.1

інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	549243	604432
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	437281	480383
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	63377	75164
за розрахунками з бюджетом	1620	1674	2438
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	659	1785
за розрахунками з оплати праці	1630	6645	7529
за одержаними авансами	1635	24348	22374
за розрахунками з учасниками	1640	62793	23951
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	66773	45988
Усього за розділом III	1695	663550	659612
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	1215297	1766796

Форма № 1 Баланс підприємства
(за звітний рік)

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	46775	39804
первісна вартість	1001	108159	108340
накопичена амортизація	1002	61384	68536
Незавершені капітальні інвестиції	1005	61528	28652
Основні засоби:	1010	1286321	1183131
первісна вартість	1011	3552668	3626052
знос	1012	2266347	2442921
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	38000	38000
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	11354	5966
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	1443978	1295553
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	139328	197387
Виробничі запаси	1101	77550	104423
Незавершене виробництво	1102	48534	77043

Продовж. додатка Б.2

Готова продукція	1103	12264	15214
Товари	1104	980	707
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	73625	77050
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	17056	22218
з бюджетом	1135	12944	14964
у тому числі з податку на прибуток	1136	5612	5189
з нарахованих доходів	1140	94	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	39944	28399
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	34804	13342
Готівка	1166	2419	1306
Рахунки в банках	1167	32385	12036
Витрати майбутніх періодів	1170	420	446
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	4603	5895
Усього за розділом II	1195	322818	359701
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	1766796	1655254

Продовж. додатка Б.2

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	26083	26083
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	1182696	990866
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-706027	-557168
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	502752	459781
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	316536	296466
Інші довгострокові зобов'язання	1515	287896	241309
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0

Продовж. додатка Б.2

Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	604432	537775
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	480383	412465
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	25200
за товари, роботи, послуги	1615	75164	104204
за розрахунками з бюджетом	1620	2438	2549
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	1785	2459
за розрахунками з оплати праці	1630	7529	9594
за одержаними авансами	1635	22374	42613
за розрахунками з учасниками	1640	23951	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	45988	58614
Усього за розділом III	1695	659612	657698
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	1766796	1655254

Форма № 2 Звіт про фінансові результати
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1888397	1527785
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1499708)	(1112651)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	388689	415134
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	31423	37522
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(53017)	(69764)
Витрати на збут	2150	(68418)	(71571)
Інші операційні витрати	2180	(33999)	(45948)

Продовж. додатка Б.3

Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	264678	265373
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	6545	9531
Інші доходи	2240	56230	126214
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(79443)	(113538)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(99151)	(253091)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	148859	34489
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	0	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	148859	34489
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	1353953	965929
Витрати на оплату праці	2505	195644	175022
Відрахування на соціальні заходи	2510	42630	38160
Амортизація	2515	13021	15665
Інші операційні витрати	2520	43248	81576
Разом	2550	1648496	1276352

ПРИМІТКИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
(за попередній рік)
II. ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Групи основних засобів	Залишок на початок року		Надійшло за рік	Переоцінка (дооцінка +, уцінка -)	Вибуло за рік (первісна вартість)	Залишок на кінець року	
	первісна вартість	залишкова вартість				первісна вартість	залишкова вартість
Земельні ділянки							
Капітальні витрати на поліпшення земель							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	856633	469 839	2362	431974	57317	1233652	562 774
Машини та обладнання	595217	261 346	21296	1567616	23632	2160497	642 971
Транспортні засоби	63962	20467	2539	8382	1825	73058	17 635
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)							
Робоча і продуктивна худоба							
Багаторічні насадження							
Інші основні засоби	33102	24 241	27330	19802	2842	77392	60 632
Бібліотечні фонди							
Малоцінні необоротні матеріальні активи	5831	2 164	2336		98	8069	2 309
Тимчасові (нетитульні) споруди							
Природні ресурси							
Інвентарна тара							
Предмети прокату							
Інші необоротні матеріальні активи							
Разом	1554745	778 057	55863	2027774	85714	3552668	1 286 321

Додаток Б.5
Витяг з форми № 5

ПРИМІТКИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

(за звітний рік)

II. ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Групи основних засобів	Залишок на початок року		Надійшло за рік	Переоцінка (дооцінка +, уцінка -)	Вибуло за рік (первісна вартість)	Залишок на кінець року	
	первісна вартість	залишкова вартість				первісна вартість	залишкова вартість
Земельні ділянки							
Капітальні витрати на поліпшення земель							
Будинки, споруди та передавальні пристрої	1233652	562 774	22769		4556	1251865	541 090
Машини та обладнання	2160497	642 971	65528		2274	2223751	566 070
Транспортні засоби	73058	17 635	2300		14624	60734	11 531
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)							
Робоча і продуктивна худоба							
Багаторічні насадження							
Інші основні засоби	77392	60 632	956		27	78321	60 513
Бібліотечні фонди							
Малоцінні необоротні матеріальні активи	8069	2 309	3513		201	11381	3 927
Тимчасові (нетитульні) споруди							
Природні ресурси							
Інвентарна тара							
Предмети прокату							
Інші необоротні матеріальні активи							
Разом	3552668	1 286 321	95066		21682	3626052	1183131

Додаток Б.6
Витяг з форми № 1П-НПП

ЗВІТ ПРО ВИРОБНИЦТВО ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Види продукції	Одиниця виміру	Фактично вироблено			
		за звітний рік		за попередній рік	
		у натуральних одиницях	вартість продукції у фактичних цінах виробника, тис. грн.	у натуральних одиницях	вартість продукції у фактичних цінах виробника, тис. грн.
А	шт.	15587	536660	18181	516450
Б	шт.	36424	732981	35507	578696
В	шт.	8257	160308	10927	170827
Г	тис. грн.	х	173594	х	115647
Разом	х	х	1603543	х	1381620

ЗВІТ ІЗ ПРАЦІ

(за попередній рік)

Розділ III. Склад фонду оплати праці штатних працівників

(тис.грн.)

Назва показників	Код рядка	Усього
А	1Б	2
Фонд оплати праці штатних працівників, усього* (ряд. 5020 + ряд. 5030 + ряд. 5060)	5010	175022
Фонд основної заробітної плати	5020	107033
Фонд додаткової заробітної плати	5030	57064
Надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів (із ряд. 5030)	5040	12046
Премії та винагороди, що носять систематичний характер (щомісячні, щоквартальні) (із ряд. 5030)	5050	17368
Виплати, пов'язані з індексацією заробітної плати (із ряд. 5030)	5051	11255
Компенсація втрати частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати (із ряд. 5030)	5052	-
Заохочувальні та компенсаційні виплати	5060	10925
Матеріальна допомога (із ряд. 5060)	5070	2675
Соціальні пільги, що мають індивідуальний характер (із ряд. 5060)	5080	4228
Оплата за невідпрацьований робочий час (із ряд. 5030, 5060)	5090	-

*Довідково: фонд оплати праці робітників 142293 тис. грн.

ЗВІТ ІЗ ПРАЦІ

(за звітний рік)

Розділ III. Склад фонду оплати праці штатних працівників

(тис. грн.)

Назва показників	Код рядка	Усього
А	1	2
Фонд оплати праці штатних працівників, усього** (ряд. 5020 + ряд. 5030 + ряд. 5060)	5010	195644
Фонд основної заробітної плати	5020	125642
Фонд додаткової заробітної плати	5030	38122
Надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів (із ряд. 5030)	5040	10268
Премії та винагороди, що носять систематичний характер (щомісячні, щоквартальні) (із ряд. 5030)	5050	11245
Виплати, пов'язані з індексацією заробітної плати (із ряд. 5030)	5051	14236

Продовж. додатка Б.8

Компенсація втрати частини заробітку у зв'язку з порушенням термінів її виплати (із ряд. 5030)	5052	-
Заохочувальні та компенсаційні виплати	5060	31880
Матеріальна допомога (із ряд. 5060)	5070	11098
Соціальні пільги, що мають індивідуальний характер (із ряд. 5060)	5080	18236
Оплата за невідпрацьований робочий час (із ряд. 5030, 5060)	5090	-

**Довідково: фонд оплати праці робітників 170797 тис. грн.

Додаток Б.9

Витяг із бухгалтерської звітності

ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ

(за попередній рік)

Назва показника	За період з початку року
Фонд робочого часу працівників, людино-годин	5190900
Відпрацьовано працівниками людино-днів	665500
Середня кількість працівників, чол.	2750
Фонд робочого часу робітників, людино-годин	4095458
Відпрацьовано робітниками людино-днів	538876
Середня кількість робітників, чол.	2236

Додаток Б.10

Витяг із бухгалтерської звітності

ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ

(за звітний рік)

Назва показника	За період з початку року
Фонд робочого часу працівників, людино-годин	3177538
Відпрацьовано працівниками людино-днів	402220
Середня кількість працівників, чол.	1690
Фонд робочого часу робітників, людино-годин	2715180
Відпрацьовано робітниками людино-днів	348100
Середня кількість робітників, чол.	1475

Навчальне видання

*Волкова Ніна Анатоліївна
Подвальна Наталія Едуардівна
Семенова Катерина Данилівна*

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК